

Regeringens proposition

1982/83: 120

om utveckling i Norrbotten

beslutad den 3 mars 1983.

Regeringen förelägger riksdagen vad som upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokollet för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

THAGE G PETERSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om åtgärder för att stärka sysselsättningen i Norrbottens län. Förslagen avser dels åtgärder för att långsiktigt främja utveckling och sysselsättning i länet, dels åtgärder för att möta den akuta sysselsättningskris som råder i malmfältskommunerna Gällivare och Kiruna.

De föreslagna åtgärderna beräknas kosta ca 4000 milj. kr. under en treårsperiod.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsministern samt statsråden I. Carlsson, Boström, Hjelm-Wallén, Lundkvist, Leijon, Gustafsson, Peterson, Dahl och R. Carlsson

Proposition om utveckling i Norrbotten

Statsministern anför:

1 Inledning

Norrbottens län har under decennier lämnat viktiga bidrag till vårt lands utveckling. Länets naturtillgångar har tagits tillvara, till gagn för det egna länet, men också för det svenska folkhushållet.

Råvaror från skogarna i länet har gett vårt land miljardvärden i exportinkomster. Förädlingen av skogsråvaran i skogsindustrin och i pappers- och massaindustrin har skapat arbetstillfällen på många platser.

Malm, järn och stål från gruvor och järn- och stålverk i Norrbotten har försörjt stora delar av den svenska verkstadsindustrin, samtidigt som produkterna har exporterats till andra länder.

Utbyggnaden av vattenkraften i Norrbotten har gett vårt land tillgång till en billig och förnyelsebar energikälla. Den har verksamt bidragit till att de svenska elkrävande basindustrierna med framgång hävdade sig på världsmarknaden.

Efter en period med sysselsättningsproblem och befolkningsutflyttning under 1960-talet vändes utvecklingen i Norrbotten i positiv riktning under början av 1970-talet. Statliga satsningar i förening med kraftfulla ansträngningar från länets näringsliv och kommuner gav förutsättningar för många människor, som under 60-talet flyttat från länet, att återvända. Andelen förvärvsarbetande kvinnor ökade.

Samtidigt skapades förutsättningar för ett gott liv för människorna i Norrbotten. Den statliga och kommunala servicen kunde förbättras. Sko-

lor, sjukhus, bostäder, fritidsanläggningar och kommunikationer byggdes.

Den positiva utvecklingen bröts vid mitten av 1970-talet. Den djupa och långvariga internationella lågkonjunkturen minskade efterfrågan på de svenska basindustriernas produkter. Nya exportländer gjorde sitt intåg i det internationella handelsutbytet. Konkurrensen ökade därmed på en krympande världsmarknad.

Trots ett mycket omfattande statligt stöd också under senare delen av 1970-talet är Norrbotten i dag ett län i en speciellt allvarlig situation. Arbetslösheten är högre än i någon annan del av landet. Sysselsättningsgraden är låg.

En fortsatt negativ utveckling leder till att allt fler människor i produktiva åldrar lämnar länet. Detta innebär på sikt bl. a. större svårigheter att upprätthålla den samhällsservice som en gång byggts upp.

Om utvecklingen i Norrbotten tillåts fortsätta mot allt högre arbetslöshet, mot ytterligare minskad produktion inom viktiga basindustrier och mot ökad pessimism inför framtiden, hotas inte bara viktiga värden i Norrbotten. Samtidigt riskeras en viktig bas för det svenska industrisamhället. En betydande del av landets samlade produktionsförmåga kan gå förlorad.

Detta får icke ske. Den negativa utvecklingen i Norrbotten måste vändas.

I januari 1982 presenterade socialdemokratin och den fackliga rörelsen en utvecklingsplan för Norrbotten. I arbetet med planen deltog företrädare för arbetarrörelsens centrala organisationer och representanter för den fackliga och politiska arbetarrörelsen i Norrbottens län. Det grundläggande syftet med förslagen i utvecklingsplanen var att vända utvecklingen i Norrbotten och genom ett brett åtgärdsprogram angripa orsakerna till krisen.

I arbetet med att skapa en trygg framtid för Norrbotten är en kraftfull ekonomisk politik som omfattar hela landet en viktig förutsättning. Men speciella insatser måste göras för Norrbotten. Ett starkt Norrbotten, med ett livskraftigt näringsliv, är en tillgång för hela vårt land. En politik som återskapar ekonomisk styrka och framtidstro i Norrbotten blir därmed ett viktigt bidrag i kampen för att föra Sverige ut ur den ekonomiska krisen.

Regeringen vidtog under hösten 1982 åtgärder för att förbättra näringslivets konkurrenskraft både på de internationella marknaderna och på hemmamarknaden. Det första ledet i denna politik var nedskrivningen av den svenska kronans värde med 16%.

I en särskild proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (1982/83: 50) lämnades förslag om bl. a. arbetsmarknadspolitiska åtgärder och om ett brett investeringsprogram inom bl. a. energi-, bostads- och kommunikationssektorn.

Särskilda förslag för att stärka AB Statens Skogsindustriers (ASSI) ställning lämnades i proposition 1982/83: 68 om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen.

Dessa åtgärder har stor betydelse både för landets och Norrbottens utvecklingsmöjligheter.

Under hösten 1982 vidtog också regeringen åtgärder för att avvärja de mest akuta sysselsättningsproblemen i Norrbottens malmfält.

Regeringen bör nu lämna förslag som angriper orsakerna till Norrbottens speciella situation, som kan vända den hotande utvecklingen och som på sikt kan skapa förutsättningar för ett ekonomiskt starkt Norrbotten.

Förslagen bör grundas på arbetarrörelsens utvecklingsplan.

Sedan utvecklingsplanen utarbetades har situationen för Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) drastiskt försämrats. Bl. a. förväntas de framtida möjligheterna till malmförsäljning försämrats kraftigt. LKAB har nyligen presenterat en reviderad strukturplan för företaget. Förslagen i denna proposition bör också behandla denna plan och dess följdverkningar.

Förslag bör lämnas för att kraftigt förbättra förutsättningarna för sysselsättning och produktion i Norrbotten. Det innebär en finansiell rekonstruktion av de statliga basindustrierna, som också gör det möjligt att genomföra investeringar av betydelse för deras framtida konkurrensförmåga. Åtgärder bör genomföras för att förbättra näringslivets konkurrenskraft genom bl. a. direkta sänkningar av produktionskostnaderna och satsningar på utbildning och teknisk utveckling.

Till detta bör vidare läggas särskilda insatser för att stärka utvecklingen inom kommunikationssektorn, skogsbruket, turismen m. m.

Möjligheterna att i Norrbotten genomföra en samordnad planering av byggande, energihushållning och energiproduktion bör uppmärksammas. Därigenom kan värdefulla erfarenheter av betydelse för hela landet vinnas.

Särskilda åtgärder bör vidtas för att försöka skapa ny sysselsättning för de personer som inte längre kan ges arbete inom LKAB.

I Svappavaara är situationen speciellt allvarlig. Där bör en fullständig befrielse från arbetsgivaravgifter kunna ges under tio år till de företag inom bl. a. tillverkningsindustrin som skapar nya arbetstillfällen på orten.

En utgångspunkt i arbetet för att förbättra Norrbottens ställning är att de kunskaper om problem och möjligheter som finns i länet i största möjliga utsträckning tas tillvara. Detta innebär bl. a. att länsorganen får viktiga uppgifter i arbetet med att genomföra en politik som kan ge en trygg framtid för Norrbotten.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Peterson anför:

2 Allmän redogörelse för sysselsättningsläget i Norrbotten och för åtgärder för att stärka sysselsättningen i länet

Norrbottens län har jämfört med andra län den högsta öppna arbetslösheten i landet. Antalet arbetslösa i länet uppgick i genomsnitt under år 1982

till 10 500 personer. Det motsvarar 6,2% arbetslösa av befolkningen i åldern 16–64 år, vilket kan jämföras med 3,1% för riket i genomsnitt. Samtidigt har länet den högsta andelen människor i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten.

Det besvärliga sysselsättningsläget har flera orsaker. En viktig orsak är industrins förhållandevis begränsade omfattning. En annan är att den industri som finns har en svag utveckling och har drabbats av strukturproblem. Hela 70% av länets industrissysselsättning återfinns inom basindustribranscher som gruv-, stål- och skogsindustri. Den tidigare omfattande sysselsättningen inom byggnads- och anläggningssektorn minskar kraftigt bl. a. till följd av den minskade vattenkraftsutbyggnaden i länet. Likaså fortsätter – om än i långsammare takt – sysselsättningsminskningen inom jord- och skogsbruket. Med den lägre utbyggnadstakt som råder inom den offentliga sektorn innebär detta sammantaget att antalet arbetstillfällen nu sjunker i länet. Samtidigt ökar antalet personer i yrkesverksam ålder beroende på åldersammansättningen hos länets befolkning.

Särskilt svårt är sysselsättningsläget i vissa av länets inlandskommuner med arbetslöshetstal på hela tio procent och i vissa fall ännu högre. Vidare har problemen vid Luossavaara-Kirunavaara AB:s (LKAB) gruvor i Malmfälten ytterligare förvärrat det redan tidigare besvärliga arbetsmarknadsläget i den norra delen av länet. Krisen drabbar förutom de båda malmfältskommunerna Gällivare och Kiruna bl. a. även Pajala kommun varifrån många människor arbetspendlar till Malmfälten.

Den försämrade sysselsättningssituationen i länet under senare år avspeglas också i flyttningsstatistiken. Efter en period med ökande invånarantal under 1970-talet noterar nu länet åter en ökad nettoutflyttning. Länet ökade sin folkmängd från 255 000 invånare år 1970 till 264 000 invånare 1975. År 1980 fanns 267 000 invånare. Under åren 1981 och 1982 minskade befolkningen med närmare 3 000 personer och uppgick vid senaste årsskiftet till något över 264 000 invånare. Enligt länsstyrelsens senast gjorda prognos förväntas folkmängden – utifrån de bedömningar som nu kan göras om sysselsättningsutveckling m. m. – sjunka ner mot 250 000 invånare år 1990.

Även för inlandets del innebär 1970-talet en stabilisering i befolkningshänseende jämfört med tidigare. Många kommuner hade visserligen en befolkningsminskning men den var inte lika stor som förut. Denna stabilisering av befolkningstalen i länets inland har, med undantag för de båda malmfältskommunerna, gällt också under de senaste åren. Gällivare och Kiruna kommuner har däremot haft en kraftig nettoutflyttning alltsedan mitten av 1970-talet. Folkmängden har under denna tid minskat med ca 200 personer per år i Gällivare och ca 300 personer per år i Kiruna. Länsstyrelsens prognoser pekar på en fortsatt befolkningsminskning för de båda kommunerna.

Betydande insatser har gjorts under senare år för att stödja och utveckla sysselsättningen i länet. En sammanställning över statliga stödinsatser i

skilda län som statskontoret gjort visar att länet under andra hälften av 1970-talet fick drygt 15 miljarder kronor i olika former av statligt stöd för närings-, regional- och arbetsmarknadspolitiska insatser samt för förtidspensionering och kommunal skatteutjämning. Detta innebär att Norrbotten fick ca 15% av det totala stöd som lämnades i landet som helhet för dessa ändamål. Som jämförelse kan nämnas att länets andel av rikets folkmängd uppgår till drygt 3%. Stödet uppgick under femårsperioden i Norrbottens län till drygt 90 000 kr. per invånare i yrkesverksam ålder jämfört med knappt 25 000 kr. för landet i genomsnitt. Inget annat län nådde högre än 50 000 kr. per invånare. Reguljärt regionalpolitiskt stöd har sedan den aktiva lokaliseringpolitiken startade i mitten av 1960-talet lämnats med ca 1 miljard kr. till drygt 200 företag i länet. Av detta stöd utgörs knappt hälften av bidrag. Stödet har medverkat till att ca 4 000 nya arbetstillfällen skapats. Bland ärenden som nyligen avgjorts av regeringen kan nämnas stöd till uppförande av ett kontorshus för företag inriktade framförallt på datatjänster i Kiruna, medel till etablering av en filial inom Institutet för verkstadsteknisk forskning i Luleå och stöd till utvecklingsarbete inom Plannja AB i Luleå.

Riksdagen har vid två tillfällen under senare år – dels år 1979, dels år 1982 – beslutat om särskilda program med åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten. Programmen har förutom åtgärder inriktade mot industrin innefattat även insatser inom andra sektorer. Det år 1979 beslutade åtgärdsprogrammet omfattade stöd till länet på totalt ca 1 miljard kr. Riksdagsbeslutet våren 1982 omfattade stöd på totalt ca 350 milj. kr. för särskilda sysselsättningsfrämjande insatser i länet. Dessutom beslutade riksdagen då om en sänkning av socialavgifterna i länets fyra nordligaste kommuner. Trots de senaste årens ansträngningar att stödja sysselsättningen i Norrbotten har det inte varit möjligt att vända den hotande utvecklingen. Därför krävs nu extraordinära insatser för att stärka länets industri och övriga näringsliv.

Konkurrenskraften måste höjas i det norrbottniska näringslivet. Endast därigenom kan arbetslösheten och undersysselsättningen varaktigt pressas tillbaka. Det är mot denna bakgrund nödvändigt att vidta åtgärder som sänker norrbottenföretagens kostnader, för såväl kapital som personal och transporter. Förslag om åtgärder för att höja konkurrenskraften redovisas i det följande. Härutöver redovisas förslag till särskilda sysselsättningsfrämjande insatser inom skilda sektorer. Vidare föreslås omfattande åtgärder för att möta de akuta sysselsättningsproblemen i Malmfälten.

Det samlade program som föreslås syftar dels till att kortsiktigt skapa arbetstillfällen, dels till att långsiktigt främja näringslivsutvecklingen och sysselsättningen. Även i en för dagen besvärlig arbetsmarknadssituation måste inriktningen också vara att skapa bestående arbetstillfällen. Det är därvid viktigt att bredda och utveckla näringslivet mot branscher vid sidan om basnäringarna. Samtidigt måste också förutsättningar skapas för en fortsatt verksamhet inom dessa näringar. Det är också angeläget att nämna

att konsekvenserna för samerna av de olika åtgärder som föreslås i denna proposition uppmärksammas.

När det gäller de berörda malmfältskommunernas ekonomi har under senare år extra skatteutjämningsbidrag utgått. Med hänsyn till det utsatta läge dessa kommuner har, bör deras ekonomiska utveckling särskilt beaktas vid prövning av extra skatteutjämningsbidrag även för de närmaste åren.

I januari 1982 presenterade arbetarrörelsen en utvecklingsplan för Norrbotten. Utvecklingsplanens syfte var att vända utvecklingen i Norrbotten, att skapa förutsättningar för en ny framtid i länet.

Arbetarrörelsens utvecklingsplan för länet omfattade fem steg. Jag skall här kortfattat redogöra för dessa steg och i anslutning därtill redovisa huvuddragen i de förslag som redovisas i denna proposition.

I ett första steg skulle, enligt utvecklingsplanen, åtgärder vidtas för att allmänt stärka konkurrenskraften i det norrbottniska näringslivet. Detta skulle åstadkommas genom sänkta produktions- och transportkostnader för industrin.

I denna proposition lämnas förslag om medel för en finansiell rekonstruktion av LKAB. Vidare föreslås bidrag till LKAB:s malmtransporter.

För att göra det möjligt att sänka produktionskostnaderna inom industrin lämnas förslag om nedsättning av socialavgifterna för företag inom bl. a. gruvor och tillverkningsindustri. För Svappavaara, där situationen är speciellt allvarlig, föreslås att företagen helt befrias från lagstadgade socialavgifter för nytillkommande sysselsättning.

I ett andra steg skulle enligt utvecklingsplanen effektivare system skapas för statligt finansiellt stöd till näringslivet i länet. Det skulle ske bl. a. genom förstärkt regionalpolitiskt stöd och ytterligare resurser till utvecklingsfonden i länet.

I propositionen lämnas förslag om tillskott till utvecklingsfonden och särskilda resurser till bl. a. industriprojekt.

I ett tredje steg skulle enligt utvecklingsplanen företagens konkurrensförmåga stärkas genom intensifierade insatser inom marknadsföring, teknikutveckling och utbildning.

Propositionen innehåller förslag om bl. a. förstärkta resurser till högskolans forskning och lokalförsörjning. Åtgärderna är i stor utsträckning inriktade på att stimulera näringslivets utveckling.

I ett fjärde steg skulle enligt utvecklingsplanen konkreta investerings- och utvecklingsprojekt förverkligas inom skilda näringsgrenar.

I propositionen föreslås resurser till SSAB för vidareutveckling av metallurgin samt för investeringar bl. a. i miljö- och energiteknik.

Inom kommunikationssektorn lämnas förslag om investeringar i malmbanan, Kiruna flygplats och vägar med speciell betydelse för skogsindustrins transporter.

Propositionen innehåller också förslag om resurser till skogsbilvägar och skogsvård.

Förslag lämnas om en sammanhållen plan för energiproduktion och

energianvändning. Ökat stöd föreslås bl. a. till fastbränsleanläggningar, energisparåtgärder och ombyggnadsåtgärder. I arbetet med denna planering får länsstyrelsen en central roll.

Resurser ställs också till förfogande för särskilda projekt och åtgärder för att öka sysselsättningen i Norrbottens län. Det gäller bl. a. turism, särskilda glesbygdsinsatser och insatser för att på olika sätt stimulera framny industrissysselsättning och få ytterligare verksamhet inom bl. a. administrativ tjänsteproduktion till länet.

Det femte steget i utvecklingsplanen skulle bestå av omedelbara arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

I propositionen lämnas förslag om särskilda resurser till arbetsförmedling, utbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser.

En särskild organisation inom arbetsmarknadsverket föreslås. I organisationen skall ingå representanter för arbetsmarknadsverket, malmfältskommunerna, LKAB och personalorganisationerna. Den nya organisationens främsta uppgift är att försöka bereda den övertaliga personalen vid LKAB ny sysselsättning.

Statsråden I. Carlsson, Boström, Hjelm-Wallén, Lundkvist, Leijon, Gustafsson, Peterson, Dahl och R. Carlsson utvecklar här efter närmare de åtgärder som hör till vederbörandes ansvarsområde. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsministern avslutar:

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag och övriga statsråd har anfört hemställer jag att regeringen i en gemensam proposition

1. ger riksdagen tillfälle att ta del av vad jag och övriga föredraganden har anfört om sysselsättningssituationen i Norrbottens län,
2. godkänner de allmänna riktlinjer för utveckling i Norrbotten som har förordats,
3. förelägger riksdagen vad de olika föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som de har hemställt om.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilagorna 1–6.

Kommunikations- departementets verksamhetsområde

Utdrag
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03

Föredragande: statsrådet Boström

Anmälan till proposition om utveckling i Norrbotten

Goda kommunikationer är en viktig förutsättning för näringslivets utveckling i Norrbotten. Investeringar på kommunikationsområdet leder också till lägre drift- och underhållskostnader i samhället och medverkar till att göra Sverige rundare. Utrymmet ökar också för framtida investeringar i länets olika näringar.

Investeringar i trafikapparaten kan därför enligt min mening betraktas som medel dels för att förbättra de allmänna förutsättningarna för sysselsättning i länet, dels för att underlätta utvecklingsinsatser inom de olika näringsgrenarna och dels för omedelbara arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Mot denna bakgrund föreslås i det följande att vissa investeringar av i första hand utvecklingskaraktär i järnvägar, vägar och luftfart till ett sammanlagt belopp av 78 milj. kr. kommer till stånd. För att främja en ökad sysselsättning i Norrbotten föreslås också att SJ erhåller 2 milj. kr. för täckning av merkostnader i samband med beställningar av järnvägsmateriel i Norrbotten.

Jag har också funnit det lämpligt att i detta sammanhang behandla vissa förslag som har väckts om ett förändrat och förenklat transportstöd samt lämna en redogörelse för ett av Loussavaara–Kiirunavaara AB (LKAB), Statens järnvägar (SJ) och Norske statsbaner (NSB) gemensamt upprättat rationaliseringsprogram för malmbanan. Dessutom föreslås att ett anslag uppförs på statsbudgeten som gör det möjligt att under år 1983 lämna LKAB en samhällsekonomiskt motiverad fraktnedsättning utöver den rabatt som utgår på företagsekonomiska grunder. Fraktnedsättningen föreslås bli 390 milj. kr. Medlen föreslås disponeras av SJ för avräkning från LKAB:s räkning hos SJ.

B Vägväsendet

De väginvesteringar som nu är aktuella är värdefulla för länets näringsliv. De medför också ett behövt sysselsättningstillskott. När det gäller skogsindustrins möjlighet att få ut mer råvaror ur skogen är det angeläget att bl. a. rusta upp de mindre länsvägarna. Genom att förstärka bärigheten på lågtrafikerade grusvägar kan dessa vägar hållas öppna för skogsbrukets tunga trafik i större utsträckning. En rad förstärknings- och upprustningsarbeten till en kostnad av sammanlagt 21,3 milj. kr. bör enligt min mening nu påbörjas. Kostnaderna för detta skall belasta anslaget B 2. Drift av statliga vägar som normalt upptar arbeten av denna art.

När det gäller vägverkets möjligheter att bidra till näringslivets utveckling i länet är verkets förmåga att sköta och underhålla vägnätet av stor betydelse. En viktig förutsättning är därvidlag att verket förfogar över rationella, effektiva och väl belägna vägstationer. Mellanriksvägen Kiruna–Narvik är nu utbyggd på svenska sidan och har öppnats för trafik fram till riksgränsen. För att på ett effektivt sätt underhålla vägen bör en vägstation i Abisko byggas. Kostnaden för detta har beräknats till 3,7 milj. kr., vilket bör belasta anslaget B 2. Drift av statliga vägar.

Hemställan

Med hänsyn till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Drift av statliga vägar* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag på 25 000 000 kr.

D Järnvägar

D6. Särskilda järnvägsinvesteringar m. m. i Norrbotten

1. Tidigareläggningar av investeringar

År 1979 fick SJ ett särskilt anslag på 275 milj. kr. för att genomföra sysselsättningsbefrämjande investeringar inom Norrbottens län under perioden 1979/80–1984/85 (prop. 1979/80:25, TU 1979/80:7, rskr 1979/80:101). Åtgärderna avser i första hand upprustningsarbeten på malm-banan. Härtill kommer bl. a. vissa upprustningsarbeten på inlandsbanan mellan Arvidsjaur och Slagnäs samt en linjeomläggning mellan Älvsbyn och Bergträsk på stambanan.

Huvuddelen av anslaget används för upprustning av sträckan Kiruna–Gällivare till 25 tons axellast. När arbetena är klara kommer hela sträckan Gällivare–Riksgränsen att ha denna spårstandard.

Den södra delen av malmбанan mellan Gällivare och Boden har en standard som medger 20 tons axellast. I SJ:s långsiktiga investeringsplaner finns en upprustning av denna sträcka inlagd med början vid mitten av 1980-talet.

Enligt min mening är det angeläget att malmбанan får en ökad standard. Härigenom ges LKAB bättre konkurrensförutsättningar gentemot utländska konkurrenter och kostnaderna för all trafik på malmбанan kan hållas nere. Med hänsyn till LKAB:s situation och sysselsättningsläget i Norrbotten måste nödvändiga upprustningsåtgärder genomföras så snabbt som möjligt.

En förutsättning är att det nu pågående upprustningsarbetet mellan Gällivare och Kiruna slutförs snabbt. En viss uppslappning av arbetena i förhållande till tidigare uppgjorda tidsplaner bör enligt min mening vara möjlig. För spårupprustningsarbeten på sträckan Gällivare–Kiruna t. o. m. budgetåret 1984/85 behövs – utöver av riksdagen tidigare anslagna medel – 40 milj. kr. Så småningom behövs vidare en ny tunnel vid Nuolja. Enligt min mening är det angeläget att tunneln blir projekterad så att en hög beredskap för byggstart möjliggörs. Jag föreslår att 2 milj. kr. anslås för ändamålet. Det sammanlagda resursbehovet för åtgärder på sträckan Gällivare–Riksgränsen t. o. m. budgetåret 1984/85 uppgår därmed till 42 milj. kr. Jag föreslår att ett särskilt anslag förs upp på statsbudgeten för detta ändamål.

Med hänsyn till att regeringen i årets budgetproposition (prop. 1982/83: 100, bilaga 8) föreslagit att malmбанan överförs till det ersättningsberättigade bannätet skall beloppet inte föras till statskapitalet.

Upprustningen av sträckan Gällivare–Kiruna till 25 tons axellast beräknas vara helt genomförd under år 1986.

Behovet av upprustningsåtgärder på sträckan Gällivare–Luleå bestäms av vilka malmkvantiteter som totalt kommer att transporteras på malmбанan samt hur dessa volymer kommer att fördelas mellan utskeppningshamnarna i Narvik och Luleå.

2. Tillverkning av järnvägsmateriel

Tillverkning av järnvägsmateriel är av tradition koncentrerad till södra Sverige. I Norrbotten är den anknytande sysselsättningen begränsad till i huvudsak service för de tunga transporterna vid malmбанan. För att utveckla denna verksamhet och för att uppnå en mer balanserad utveckling har inom en arbetsgrupp under ledning av generaldirektören Bertil Rehnberg tagits fram vissa förslag. En rapport har överlämnats till regeringen den 30 november 1982. Jag kommer i det följande att behandla dessa förslag samt vissa andra frågor som väckts under ärendets beredning.

Rehnbergsgruppen har i sin rapport föreslagit att SJ får i uppdrag att närmare utreda förutsättningarna för nytillverkning av godsvagnar i sina verkstäder i Kiruna och ev. i Nötviken vid Luleå. Förslag har vidare väckts om ombyggnad av äldre godsvagnar.

Inom ASEA har en helsvensk boggie nyligen utvecklats för personvagnar. Enligt ASEA skulle ungefär halva boggiens värde utgöras av detaljer som kan läggas ut på legotillverkning och som kunde tänkas vara lämpliga för de mindre verkstadsföretag som finns i Norrbotten.

Slutligen kan nämnas ett förslag om att skrota uttjänta malmvagnar. SJ skulle kunna sysselsätta sammanlagt 75 personer med detta i Norrbotten vilket är 18 fler än för närvarande. Den av LKAB, NSB och SJ genomförda malmtransportutredningen har föreslagit att ytterligare ett antal malmvagnar skulle kunna skrotas om LKAB investerade i lossningsanordningar i Luleå.

Jag kan konstatera att inom det norrbottniska näringslivet finns resurser för att klara en utökad tillverkning av viss slags järnvägsmateriel. Med hänsyn till de omfattande investeringsplaner som finns hos SJ och hos järnvägsförvaltningar i ett flertal andra länder kan en tillverkning i Norrbotten öppna intressanta möjligheter i framtiden. Det kan dock inte uteslutas att beställningar förlagda till Norrbotten under ett inledningskede kan förorsaka merkostnader för SJ.

Jag vill i det här sammanhanget erinra om att affärsverkens upphandling regleras av upphandlingsförordningen. I princip skall denna ske enligt affärsmässiga principer. Verken har inte rätt att själva avvika från denna princip. Undantag kan dock beslutas av regeringen och kan ske när väsentliga ekonomisk-politiska målsättningar påverkas. För upphandling gäller dock samtidigt att myndigheterna inom ramen för gällande upphandlingsbestämmelser aktivt bör medverka till att en ökad del av upphandlingen läggs ut hos företag i de fyra nordligaste länen.

Jag föreslår mot denna bakgrund att SJ erhåller 2 milj. kr. för täckande av ev. merkostnader i samband med beställningar av järnvägsmateriel i Norrbotten. Det bör ankomma på SJ att till regeringen lämna förslag på beställningar som kan förläggas i Norrbotten.

Beställningarna bör för att få snabb sysselsättningseffekt göras redan under år 1983 och ske efter samråd med länsarbetsnämnden i Norrbottens län.

I sammanhanget har upplysts av SJ att vissa underentreprenader vid ombyggnad av godsvagnar kommer att förläggas till Norrbotten.

D7. Bidrag till vissa transporter på malmбанan

1. Inledning

Marknaden för den typ av malm som bryts i Norrbotten har minskat drastiskt under de senaste åren. En bidragande orsak till LKAB:s dåliga

ekonomi är också gruvornas geografiska läge i förhållande till utskepningsplatsen, vilket medför höga transportkostnader.

Såväl LKAB, SJ som Norske Statsbaner (NSB) deltar i transportererna av den norrbottniska järnmalmen. LKAB svarar för lastning och lossning av malmvagnar, lageruppläggning och skeppslastning. SJ och NSB svarar för transportererna till skeppningshamnarna. För transportererna betalar LKAB frakt till SJ och NSB enligt särskilda fraktavtal. Avtalen är inte formellt samordnade mellan de två järnvägsföretagen och skiljer sig därför bl. a. i fråga om innehåll och giltighet i tid.

Vid sidan av fraktavtalet har träffats en separat överenskommelse mellan SJ och LKAB om upprättande av ett åtgärdsprogram för rationalisering och effektivisering av malmens hantering och transport på i första hand kort sikt. LKAB får andel i uppkommande rationaliseringsvinst och effektiviseringsförbättring i form av en på förhand bestämd, årsvis ökande reduktion av frakten.

Med anledning av 1980 års budgetproposition (prop. 1979/80: 100, bilaga 9) yrkades i riksdagen i motioner att det år 1978 träffade fraktavtalet mellan SJ och LKAB skulle omprövas. Motiveringen var att SJ:s intäkter i trafiken på malmbanan skulle vara orättmätigt stora. Trafikutskottet crinrade vid behandlingen av motionerna (TU 1979/80: 10) om att SJ – som måste sträva efter att nå sina ekonomiska mål – enligt riksdagens beslut över en längre period skall förränta det kapital som staten lagt ned i företaget. I anslutning härtill relaterades att SJ redan lämnar LKAB stora rabatter på normaltaxan.

Trafikutskottet slog vidare fast att varken regeringen eller riksdagen bör ingripa i SJ:s prisöverenskommelser. Sådana ingripanden skulle enligt utskottet i hög grad försvåra företagets ställning som affärsverk och därmed dess förmåga att konkurrera på lika villkor. Utskottet kunde mot denna bakgrund inte tillstyrka att avtalet revs upp eller omprövades. Enligt utskottets mening borde emellertid en samhällsekonomiskt övergripande bedömning av den nuvarande situationen komma till stånd. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Regeringens ställningstaganden och förslag med anledning av riksdagens beslut redovisades i prop. 1981/82: 32 om bidrag till vissa transporter på malmbanan. I propositionen förutsågs en snabb rationalisering av verksamheten på malmbanan. Med hänsyn till LKAB:s ekonomiska situation sådan den kommit att utvecklas under senare år bedömdes emellertid att rationaliseringsåtgärderna under en viss period borde kompletteras med statliga åtgärder som direkt kunde reducera LKAB:s transportkostnader.

För att inte sådana åtgärder framdeles skulle påverka SJ:s förutsättningar som affärsverk föreslogs ett temporärt anslag för att ge LKAB en tillfällig samhällsekonomiskt motiverad fraktnedsättning utöver den rabatt som SJ lämnar på företagsekonomiska grunder. Med utgångspunkt i bl. a. LKAB:s ekonomiska förlustsituation samt den regionalpolitiska betydelse

verksamheten i malmfälten har föreslogs en fraktnedsättning på totalt 600 milj. kr. under en tidsperiod, som begränsades till åren 1982–1984. Fraktnedsättningen föreslogs bli 350 milj. kr. för år 1982, 150 milj. kr. för år 1983 och 100 milj. kr. för år 1984.

Trafikskottet (TU 1981/82: 7) konstaterade vid behandlingen av propositionen att kostnaderna för järnvägstransporterna av malm har stor betydelse för LKAB:s ekonomi. I likhet med föredraganden ansåg utskottet att betydande vinster kan uppnås genom en effektivisering av transporterna på malmbanan och underströk att det nödvändiga rationaliseringsarbetet skulle bedrivas kraftfullt.

Utskottet ansåg i likhet med vad som framhölls i motion 1981/82: 102 (partimotion, s) att regeringen för riksdagen så snart som möjligt, helst redan våren 1982, borde redovisa ett långsiktigt samordnande åtgärdsprogram för rationaliseringen på malmbanan. I programmet borde enligt utskottet dels redovisas resultatet av utredningsarbetet inom LKAB, NSB och SJ, dels de ytterligare åtgärder som enligt regeringen borde vidtas för att tillfredsställande effektivitet på malmbanan skall kunna uppnås.

I likhet med föredraganden ansåg utskottet att åtgärder inte bör komma i fråga som påverkar SJ:s förutsättningar som affärsverk. Utskottet erinrade om sitt tidigare uttalande att i princip varken regeringen eller riksdagen bör ingripa i SJ:s prisöverenskommelser eftersom sådana ingripanden i hög grad skulle kunna försvåra företagens ställning som affärsverk och därmed dess förmåga att konkurrera på lika villkor.

Såsom även yrkades i motionerna 1981/82: 101 (partimotion, m) och 1981/82: 102 (partimotion, s) borde dock enligt utskottets mening riksdagen endast anvisa de medel som beräknats erforderliga för år 1982 dvs. de föreslagna 350 milj. kr. Behovet av fraktnedsättning efter denna tidpunkt ansågs bäst kunna bedömas efter det att regeringen hade redovisat det ovan angivna åtgärdsprogrammet.

LKAB har i en skrivelse till regeringen i september 1982 hemställt att regeringen vidtar åtgärder så att ändrade villkor för järnvägstransporter på malmbanan kan genomföras fr. o. m. ingången av år 1983. Även den statliga malmfältsutredningen (I 1981: 06) har i en skrivelse i september 1982 tagit upp frågan om LKAB:s fraktkostnader och understrukit betydelsen av att ett snabbt beslut tas om vad som skall gälla åtminstone för år 1983. Enligt utredningens mening bör reduceringen av fraktkostnaderna vara av samma storleksordning som för innevarande år.

2. Föredragandens överväganden

Jag vill börja med en tämligen utförlig redogörelse för rationaliseringsåtgärderna. Såväl NSB som SJ har en fullständig administration för järnvägstrafik på malmbanan i form av trafikplanering, tågledning, lok- och lokpersonalledning, övrig personaladministration, transportledning, lok- och vagnunderhåll, spårunderhåll samt underhåll av elektro-, signal- och tele/

radioutrustning, dvs. dubbel uppsättning av alla nödvändiga funktioner. Utefter malmbanan arbetar drygt 1 000 personer i SJ och drygt 300 personer i NSB för malmtrafiken. Härtill kommer att inom LKAB, som har drygt 5 900 anställda i Norrbotten, har drygt 200 personer direkt anknytning till malmtransporterna.

Den i samarbete mellan LKAB, NSB och SJ genomförda *malmtransportutredningen* med en totalanalys av kostnaderna och effektiviteten i malmflödet till Narvik färdigställdes i slutet av april 1982. I erforderliga delar behandlas även trafiken till och från Luleå. Analysen anvisar utan att gå in på företagsstrukturer, landgränser och avtal alternativa vägar för att nedbringa transport-, administrations- och hanteringskostnaden samtidigt som man åstadkommer ett effektivare flödessystem.

Det förhållandet att sammanlagt tre administrationer är inblandade i styrningen av malmflödet försvårar en rationell hantering. Vid en jämförelse med vissa utländska malmbanor och terminaler har det också visat sig att malmbanetrafiken har en tung administration, högt personalantal, långa terminaltider för lastning och lossning av malmvagnar, låg undervägskapacitet per tåg, stor personalinsats för banunderhåll, lågt vagnutnyttjande och ett stort antal verkstäder. Härtill kommer personalinsatsen för drift och underhåll av lossningsstationen i Narvik.

I utredningen anges olika tänkbara volymer för LKAB:s framtida produktion med krav på transportorganisationen att klara transport av maximalt 28 milj. ton per år och 2,8 milj. ton per månad. Transporterna kan antingen gå med fördelning på Narvik och Luleå eller enbart över Narvik.

Utredningen anger att nuvarande system med 52-vagnarståg klarar maximalalternativet oavsett om alla transporter går över Narvik eller om de fördelas på Narvik och Luleå. Utredningen har emellertid också undersökt system med större tåg då det gäller trafiken över Narvik. De alternativ som studerats avser tåg med 78 vagnar, 104 vagnar och tåg med fler än 104 vagnar. Alternativet med 52-vagnarståg har bedömts vara det mest ekonomiska med hänsyn till de stora ombyggnadskostnader som längre tåg kräver. De fyra nämnda tågalternativen har beräknats kräva investeringar för tåg och undervägssystem på 14, 97, 177 resp. mer än 400 milj. kr. Därtill kommer varierande kostnader för ombyggnad av terminaler. Lägst är även i detta fall kostnaden för 52-vagnarståg.

En övergång till automatisk lastning och lossning av malmtågen under gång eller från nuvarande system med bottenömningsvagnar till lådvagnar och vagnvändare kräver betydande investeringar utan att ge rimligt ekonomiskt utbyte.

Nuvarande lok- och vagnpark har bedömts tillräcklig oavsett transportalternativ. En tidigare planerad nyanskaffning av 500 s. k. Uad-vagnar för trafiken på sträckan Vitåfors–Narvik erfordras således inte. Det minskade behovet beror på övergång till kontinuerliga transporter och effektivisering av arbetet på terminalerna med avsevärt förkortade uppehållstider för tågen och därmed snabbare lok- och vagnomlopp.

Utredningen föreslår också att ett nytt system för underhåll av Uad-vagnar införs vilket medför kortare terminaltider och lägre kostnader.

Uad-vagnparken är enligt utredningen tillräcklig även för trafik över Luleå och ger förutsättningar för ett slopande av Ud-vagnparken på 2000 vagnar med bl. a. minskade verkstadsinsatser som följd. För trafik med Uad-vagnar på Luleå krävs ombyggnad av lossningsstationen där för ca 10 milj. kr.

En effektivisering av terminalarbetet och ökad samordning mellan järnvägsföretagen och LKAB möjliggör enligt utredningen betydande personalbesparingar framför allt i Narvik och Kiruna. Vidare kan enligt utredningen betydande besparingar uppnås vid övergång till enbemannning av malmtågen i samband med installation av automatisk tågastighetskontroll. ATC.

Även i fråga om ban-, elektro- och teleteknik ger en samordning mellan SJ och NSB ökad effektivitet och besparingar. Problemet med sligspill som kostar samtliga tre företag betydande belopp ser enligt utredningen ut att lösas. Av betydelse är också frågan om vilken rälsvikt och rälskvalitet som skall användas i framtiden liksom sambandet löpverk/räls vad gäller slitage.

Antalet verkstäder för trafiken Vitåfors–Narvik föreslås begränsas från totalt fem till en för lok och en för vagnar. Verkstaden i Notviken bör dock vara kvar för lokrevisioner så länge nuvarande svenska malmtågslök används. Enligt utredningen utgör alternativet med lokverkstad i Narvik och vagnverkstad i Kiruna den ekonomiskt bästa lösningen. En sådan koncentration innebär enligt utredningen betydande effektivisering och besparingar. Utredningen anser dock att ytterligare detaljstudier bör föregå lokaliseringsbeslut.

Det totala investeringsbeloppet för de i utredningen föreslagna åtgärderna uppgår till 54 milj. kr. Härav faller 16,1 milj. kr. på SJ, 8,5 milj. kr. på NSB och 29,1 milj. kr. på LKAB – utöver tidigare angivna investeringar på malmbanan. Installationskostnader för redan tidigare planerad utbyggnad av ATC om 13,1 milj. kr. ingår inte i de angivna beloppen.

Av utredningen framgår sammanfattningsvis vilka besparingar i personal och materiel för malmflödet som kan uppnås om de föreslagna åtgärderna genomförs och under förutsättning att den årliga transportvolymen uppgår till ovan angivna maximala 28 milj. ton och att en uppdelning sker av transporter på Narvik och Luleå. Härvid framgår att personalbehovet för de tre företagen kan minskas med ca 600 man, antalet lokenheter med 27 och antalet terminallok med 9, antalet Uad-vagnar med 527 och antalet Ud-vagnar med 2 600 samt antalet verkstäder med tre.

De årliga driftkostnaderna skulle enligt utredningen minska med ca 97 milj. kr. och kostnaderna för reinvesteringar kapitaliserade till nuvärde med 120 milj. kr. om åtgärderna genomfördes.

I avvaktan på att LKAB i samband med nya fraktavtalsförhandlingar preciserar vilken största transporterad kvantitet SJ skall hålla beredskap för under den nya perioden bör försiktighet iakttas vid användning av nu nämnda besparingseffekter m. m.

Frågan om vilka alternativa ekonomiska/juridiska former för en samordnad/gemensam ledning och drift av malmtrafiken som är tänkbara har studerats av särskilda sakkunniga inom LKAB, NSB och SJ i anslutning till malmtransportutredningen. De diskuterade åtgärderna är mycket detaljerade och ligger helt inom de tre företagens område att besluta om. Jag går därför inte in närmare på förslagets innebörd. Jag vill dock framhålla att det inte är aktuellt att bilda något gemensamt bolag för transportererna eller överlåta ansvaret för dem på LKAB. Däremot kommer man att använda lämpliga former för gemensam planering och samordnad ledning av verksamheten.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns möjligheter till väsentligt ökad effektivitet och betydande besparingar i malmbanetraffiken. Samråd har skett med min norska kollega i denna fråga och vi är överens om att arbetet med att gemensamt öka effektiviteten på malmbanan nu skyndsamt skall genomföras.

LKAB, SJ och NSB har också kommit överens om att med utgångspunkt i malmtransportutredningens förslag fortsätta arbetet med sikte på att genomföra möjliga effektivitetsåtgärder i syfte att åstadkomma de för malmtransporterna sammantaget lägsta kostnaderna. Då det gäller fördelningen av arbetstillfällen mellan NSB och SJ kommer man att sträva efter samma relativa fördelning som finns i dag, sett över verksamheten i dess helhet.

Det fortsatta arbetet bedrivs i ett särskilt projekt. Ett av Statsanställdas Förbund (SF) utarbetat och till SJ överlämnat handlingsprogram med förslag till effektivisering av malmlödet kommer enligt överenskommelsen också att tas med i det vidare arbetet.

Jag räknar inte med att rationaliseringsåtgärderna kommer att få någon egentlig effekt redan under år 1983. Detta begränsar naturligtvis SJ:s möjligheter att för detta år erbjuda lägre frakter. Av stor betydelse i sammanhanget är också att det skett en mycket kraftig nedgång av malmleveranserna under senare tid och att SJ:s möjligheter att på kort sikt minska sin produktionsapparat på malmbanan, som är anpassad till en genomsnittlig volym på 28 milj. ton, till lägre volymer är mycket begränsade. Under år 1982 uppgick leveranserna endast till knappt 13 milj. ton. För år 1983 har LKAB beställt en kapacitet på ca 11 milj. ton, vilket är ungefär en tredjedel av behovet i mitten av 1970-talet.

Det kan alltså konstateras att LKAB som en följd av de kraftigt minskade malmleveranserna fått ökade förluster som inte kan kompenseras genom att anpassa transport- och hanteringskostnaderna. Med tanke på hur LKAB:s försäljningsintäkter minskat innebär detta stora påfrestningar på

bolagets resultat och likviditet. Jag anser det därför nödvändigt att de rationaliseringsåtgärder som vidtas kompletteras med statliga insatser som direkt reducerar LKAB:s transportkostnader under år 1983. Det synes mot den bakgrund jag i det föregående beskrivit lämpligt att av samma skäl som för år 1982 ge SJ möjlighet att också under år 1983 ge LKAB en samhälls-ekonomiskt motiverad rabatt utöver den rabatt som redan utgår på företagsekonomiska grunder. Rabatten föreslås bli 390 milj. kr.

Fr. o. m. år 1984 räknar jag med att rationaliseringsåtgärderna skall få sådant genomslag att de mera påtagligt kan minska kostnaderna för trafiken på malmbanan. Detta bör enligt min mening få direkt genomslag också på LKAB:s ersättning till SJ i det nya avtal som efter vad jag erfarit skall upprättas och som avses gälla fr. o. m. år 1984. Jag vill i det sammanhanget erinra om regeringens förslag i årets budgetproposition om att malmbanan fr. o. m. den 1 juli 1983 skall överföras till det ersättningsberättigade bannätet. Härigenom minskar den del av malmtrafikens särkostnad som utgörs av kapitalkostnaderna för själva banan vilket jag utgår från beaktas i avtalsförhandlingarna. Jag räknar mot den här bakgrunden med att behovet av särskilda statliga stödinsatser kommer att falla bort fr. o. m. år 1984.

Det ligger enligt de trafikpolitiska riktlinjerna inom SJ:s beslutsområde att ta ut sådana priser från sina kunder att det ekonomiska målet totalt sett kan nås. Den av trafikutskottet vid flera tillfällen uttalade principen att varken regeringen eller riksdagen bör ingripa i SJ:s prisöverenskommelser utgör enligt min mening den kanske väsentligaste grundstenen i de förutskattningar affärsverket SJ har att arbeta efter.

Det är således väsentligt att LKAB även i framtiden behandlas på samma sätt som SJ:s övriga kunder. Grundprincipen är att LKAB:s ersättning till SJ skall täcka malmtrafikens särkostnader och dessutom ge ett skäligen bidrag till SJ:s gemensamma kostnader.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Särskilda järnvägsinvesteringar m. m. i Norrbotten* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag på 44 000 000 kr.
2. till *Bidrag till vissa transporter på malmbanan* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag på 390 000 000 kr.

F Luftfart

De flygplatsinvesteringar som är aktuella är vissa byggnads- och anläggningsarbeten på Kiruna flygplats.

Det gäller bl. a. om- och tillbyggnad av verkstaden eftersom den befintliga verkstadsbyggnaden inte är anpassad till den fordonsutrustning som successivt har införskaffats till flygplatsen. Vidare krävs lokaler för el- och VVS-verkstad, förråd och kontor.

På flygplatsen saknas vidare egentliga lokaler för flygfrakt. Flygfrakten, som är ett viktigt komplement till passagerarbefordran, bedöms fortsätta att utvecklas varför en utbyggnad för flygfrakt anses som angelägen.

Nuvarande taxibana byggdes åren 1958–1960. I och med övergången till allt större flygplanstyper finns behov av att utöka taxibanans bredd. Dessutom finns behov av att utöka den befintliga plattan för uppställning av flygplan för att separation av lättare och tyngre flygplan samt helikoptertrafik skall kunna upprätthållas.

Den totala investeringskostnaden för de redovisade åtgärderna beräknas till 11 milj. kr. i genomförandepris. Investeringen bör inte tillföras statskapitalet.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Flygplatser m. m.* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag på 11 000 000 kr.

I Institut m. m.

I 1. Transportstöd till Norrland m. m.

I den socialdemokratiska utvecklingsplanen föreslås att det regionalpolitiska transportstödet förenklas genom att reglerna görs mer smidiga och att särskild information och service ges åt företagen för att underlätta ansökan om bidrag. För att få ett förstärkt stöd föreslås vidare ändrade bidragsandelar. Dessutom föreslås att bidrag skall kunna ges till sågverk i kustområdet som har liknande produktionsförutsättningar som sågverken i inlandet samt för vissa järn- och stålverkstransporter.

I utvecklingsplanen föreslås vidare att möjligheterna klarläggs att genom ett sjötransportstöd främja en mer regelbunden sjöfart längs Norrlandskusten. Särskild uppmärksamhet bör enligt planen riktas mot vintersjöfartens förutsättningar som bl. a. kostnaderna för hamnisbrytning. Förutsättning-

arna för ett persontransportstöd föreslås slutligen grundligt klarläggas och därefter övervägas tillsammans med det allmänna transportstödet.

Föredragandens överväganden

Till de trafikpolitiska målen hör att främja en balanserad befolknings- och näringslivsutveckling i skilda delar av landet. Enligt min mening är det därför viktigt att medverka till att företagen i regioner långt från de stora avsättningsmarknaderna ges långsiktiga och mer likvärdiga villkor att konkurrera med företag i andra delar av landet. Transportstödet till Norrland har därför en viktig regionalpolitisk funktion att fylla genom att minska de kostnadsmässiga olägenheter som kan följa med de stora avstånden i Norrbotten.

Sedan utvecklingsplanen lades fram har efter riksdagsbeslut i juni 1982 transportstödet förändrats och förstärkts i den riktning som utvecklingsplanen syftar. I årets budgetproposition föreslås också att transportrådet får ökade resurser för att handlägga transportstödet. Jag har vidare inhämtat att transportrådet fortlöpande arbetar på att ytterligare underlätta och effektivisera bidragshanteringen. I detta sammanhang kan jag också erinra om att regeringen nyligen tillkallat en särskild utredning för att pröva det regionalpolitiska stödet till näringslivet. I direktiven till utredningen (Dir 1982: 105) pekas särskilt på att utredningen bör belysa det regionalpolitiska transportstödet roll i den regionala utvecklingen och lämna förslag om dess framtida utformning. I utredningens uppgift ingår även att pröva frågan om ett stöd för sjö- och persontransporter.

Jag finner det lämpligt att hela transportstödet kan ses över i ett sammanhang genom den regionalpolitiska utredningen. Därmed ges möjligheter till en samlad avvägning av bidragets regler och de önskemål som förts fram om skilda utvidgningar i stödet. I avvaktan på utredningens resultat är jag inte beredd att f. n. förorda förändringar i reglerna för transportstödet.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bereder riksdagens tillfälle

att ta del av vad jag har anfört i det föregående om det regionalpolitiska transportstödet för Norrland m. m.

Utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Bilaga 2

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén, såvitt avser inledning och littera D, E utom i vad avser anslag E 37, F och I;

statsrådet I. Carlsson såvitt avser littera E, anslag E 37.

Anmälan till proposition om utveckling i Norrbotten

I utvecklingsplanen för Norrbotten betonas den betydelse som verksamheten vid högskolan i Luleå har för det norrbottniska näringslivets utveckling. För att förbättra konkurrensförmågan föreslås förstärkta insatser vid högskolan för forskning och teknisk utveckling som är av långsiktig betydelse för förnyelse av regionens näringar.

Genom de förslag som läggs fram i utvecklingsplanen skapas nya och bättre möjligheter till arbete för ungdomar i Norrbotten. I utvecklingsplanen betonas behovet av insatser för att genom yrkesutbildning trygga tillgången på kompetent personal till näringslivet. Enligt min bedömning är det mot denna bakgrund angeläget att göra ytterligare insatser inom utbildningsområdet.

Kostnaden för mina förslag till utbildningsinsatser för ungdomar och till ökad satsning på högskolan i Luleå uppgår till sammanlagt 37 milj. kr.

D Skolväsendet

D 18. Bidrag till driften av gymnasieskolor. Beslut har nyligen fattats om ett nytt planeringssystem för gymnasieskolan och om att yrkesutbildning kan utökas på mindre icke etablerade gymnasieorter. Därigenom har möjligheterna ökat att anpassa gymnasieskolans utbildningsutbud till den regionala arbetsmarknadens efterfrågan av personal. De förslag jag nu presenterar om höjt stimulansbidrag och särskilt försök med högre specialkurser är avsedda att ytterligare befodra denna utveckling i Norrbottens län.

Regeringen har i budgetpropositionen 1983 föreslagit ett förhöjt *stimulansbidrag* för budgetåret 1983/84 per nyinrättad plats inom industri- och hantverksutbildningar i gymnasieskolan (prop. 1982/83: 100 bil. 10, s. 308). Bidraget per plats uppgår till 6 000 kr. för utbildning som omfattar ett läsår eller däröver. Kommunerna i Norrbotten har mycket svårt att utöka den yrkesinriktade utbildningen, eftersom denna kräver stora investeringar i främst lokaler från kommunernas sida. För att stimulera en utveckling av utbildningsutbudet i Norrbottens län i detta avseende bör stimulansbidraget till kommunerna i detta län utgå även för andra årskursen, dvs. uppgå till sammanlagt 12 000 kr. per nyinrättad plats, om utbildningen omfattar två läsår eller mera. Därvid bör emellertid belopp som hänför sig till årskurs 2 betalas ut endast för platser som utnyttjas i årskurs 2 när denna aktualiseras budgetåret 1984/85. Ett sådant bidrag får kostnadskonsekvenser först budgetåret 1984/85. Regeringen bör hemställa om medel för detta ändamål i budgetpropositionen 1984. För fem nyinrättade klasser med sammanlagt 80 elever kan kostnaden beräknas till 480 000 kr.

Riksdagen har genom budgetpropositionen 1983 (bil. 10 s. 303 f.) beretts tillfälle att ta del av vad jag anfört beträffande ett särskilt försök med vissa *högre specialkurser*. Försöket avses bl. a. innebära att länskolnämnderna i Södermanlands, Västernorrlands och Jämtlands län får med hänsyn till regionala utbildningsbehov utforma högre specialkurser med inriktning mot regionens arbetsmarknad.

Mot bakgrund av vad jag har anfört anser jag det lämpligt att försöksverksamheten med regionalt utvecklingsarbete för högre specialkurser får gälla även Norrbottens län. Samtliga län i Umeå högskoleregion utom Västerbottens skulle härigenom omfattas av försöket. Med hänsyn till vad jag anfört i budgetpropositionen om samverkan mellan högskolans och gymnasieskolans regionala planering bör enligt min uppfattning även Västerbottens län få delta, detta för att en samplanering mellan regionstyrelsen i Umeå högskoleregion och länskolnämnderna skall underlättas.

Regeringen bör bereda riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om det särskilda försöket med vissa högre specialkurser även i Norrbottens och Västerbottens län.

Jag hemställer att regeringen

1. föreslår riksdagen att godkänna de särskilda grunder för stimulansbidrag till kommuner i Norrbottens län som jag har förordat.
2. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om ett särskilt försök med vissa högre specialkurser.

E Högskola och forskning

Högskoleutbildning och forskning har enligt utvecklingsplanen en viktig roll att fylla när det gäller möjligheterna att höja konkurrenskraften hos näringslivet i Norrbotten. Mot den bakgrunden är en fortsatt kraftig satsning på högskolan i Luleå angelägen. Investeringar vid högskoleenheten och förstärkning av resurserna för driften av denna ger, förutom de direkta sysselsättningseffekterna, även långsiktiga effekter i form av kunskaps- och kompetensuppbyggnad samt industriell utveckling och förnyelse.

I förhållande till sin storlek har högskolan i Luleå en väl differentierad teknisk utbildning. Civilingenjörsutbildning ges i dag på fem allmänna utbildningslinjer och med ca 15 olika möjligheter till specialisering. Vidare förekommer yrkesteknisk högskoleutbildning på tre linjer.

Mot bakgrund av de regionalpolitiska mål som har angetts för högskolan i Luleå (prop. 1971: 59, UbU 1971: 17, rskr 1971: 174) är det naturligt att högskolan till stor del har ett utbildningsutbud som svarar mot de stora basnäringarna i övre Norrland, dvs. gruv-, stål-, trä- och verkstadsindustrierna. Under senare år har utbildningen inriktats även mot nya områden av betydelse för näringslivet i Norrbotten, t. ex. elektronik och datateknik. Forskningen vid högskolan har i huvudsak samma inriktning som utbildningen.

Även om Norrbottens näringsliv kan komma att få en något annan sammansättning och inriktning än hittills kommer alltjämt basnäringarna att ha stor betydelse. Den roll i den regionala utvecklingen som angavs för högskolan i Luleå i nyssnämnda proposition och riksdagsbeslut bör således bestå även framgent. Därutöver kommer krav att ställas på att högskolan medverkar i differentieringen av Norrbottens näringsliv. Det är väsentligt att vid högskolan utveckla ytterligare kompetensområden som kan bidra till länets industrialisering. Det är vidare viktigt att finna en organisatorisk form för samarbetet och dialogen mellan högskolan och näringslivet. En lösning skulle kunna vara att inrätta ett särskilt utvecklingscentrum. Innan ställning tas till denna fråga krävs dock ett ingående utredningsarbete bl. a. för att klarlägga lämpliga utvecklings- och forskningsområden, samarbetsformer och finansiering av verksamheten. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i frågan.

E 4. Utbildning för tekniska yrken

Metallurgiskt centrum i Luleå

År 1972 flyttades delar av den bergsvetenskapliga utbildningen och forskningen från tekniska högskolan i Stockholm till högskolan i Luleå. De delar som berördes var prospekteringsteknik, mineralteknik och bergteknik.

Högskolan i Luleå har vid upprepade tillfällen föreslagit att även den

tunga processmetallurgiska utbildningen och forskningen skulle flyttas från Stockholm till Luleå i syfte att där bygga upp ett metallurgiskt centrum.

Genom beslut den 17 september 1981 uppdrog regeringen åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att, i samband med ämbetets utredning av utbildning och forskning inom det materialtekniska området, undersöka förutsättningarna för en flyttning av nämnda slag. Den arbetsgrupp som utrett dessa frågor har nyligen lagt fram sina förslag i en särskild rapport (UHÄ-rapport 1983:3). UHÄ räknar med att redovisa uppdraget i sin anslagsframställning för budgetåret 1984/85. Det kan redan nu sägas att en förstärkning av den metallurgiska utbildningen och forskningen vid högskolan i Luleå kräver betydande investeringar i lokaler, inredning och utrustning, sannolikt för mer än 100 milj. kr.

En satsning på materialteknik/metallurgi i Luleå skulle kunna få positiva effekter för högskolan och regionen. Omfattningen av en sådan satsning måste dock bedömas i förhållande till de resurser som kan ställas till förfogande för en utbyggnad av hela det materialtekniska utbildnings- och forskningsområdet. Sedan UHÄ redovisat sitt uppdrag avser jag att återkomma till regeringen med en samlad bedömning av utvecklingen inom detta område.

Teknikcentrum i Luleå

I USA och Canada finns en rad teknikcentra där man på olika sätt arbetar med att levandegöra tekniska och naturvetenskapliga fenomen i anknytning till medborgarnas vardag och tillvaro. Dessa teknikcentra är också kunskapsförmedlare och därmed utvecklingsfaktorer av stor betydelse. I Sverige finns ännu inga anordningar av detta slag.

Med stöd av forskningsrådsnämnden prövas emellertid sedan några år möjligheterna att i anslutning till högskolan i Luleå bygga upp ett teknikcentrum med verksamheter som framförallt riktar sig till barn och ungdom. Ett sådant teknikcentrum skulle utgöra en resurs för skolans och det övriga samhällets arbete inom de tekniska och naturvetenskapliga områdena.

Regering och riksdag har under en följd av år prioriterat olika åtgärder för att främja information om forskning. Särskild vikt har därvid lagts på åtgärder som riktar sig till barn och ungdomar.

Syftet med detta teknikcentrum är bl. a. att kunna erbjuda barn en intresseskapande verksamhet inom det naturvetenskapliga och tekniska området samt att utmana deras nyfikenhet och experimentlusta. Samtidigt planeras fort- och vidareutbildning av lärare och fritidsledare, kurser för speciella yrkesgrupper, utställningar, service och rådgivning till skolor m. m.

Enligt min mening bör den planerade verksamheten i Luleå kunna vara en viktig kontaktväg mellan forskningen och olika grupper i samhället. Särskilt betydelsefullt är det att man härigenom får en möjlighet att tidigt

väcka intresset för teknik hos flickor, eftersom kvinnor är starkt underrepresenterade i teknisk utbildning och i tekniska yrken. Högskolan i Luleå har goda möjligheter att knyta samman teknik och pedagogik genom att den inrymmer såväl högre teknisk utbildning och forskning som utbildning av pedagoger för fritid, förskola och låg- och mellanstadierna. Jag är därför positivt inställd till den verksamhet med teknikcentrum som påbörjats. Jag förutsätter dock att intressenterna skall svara för driftkostnaderna. Innan ställning kan tas till frågan om ett permanent teknikcentrum måste emellertid nuvarande försöksverksamhet utvärderas. I vad gäller lokaler återkommer jag under anslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Samverkan mellan näringslivet och högskolan i Luleå

De små och medelstora företagen i Norrbotten saknar i stor utsträckning erfarenhet av vad det innebär att anställa en civilingenjör eller ekonom och vilket värde detta kan ha för företaget. Det har konstaterats att dessa företag inte har ansett sig ha ekonomiska och andra förutsättningar att i önskvärd utsträckning anställa kvalificerad personal för erforderliga utvecklingsinsatser. Detta gäller i viss mån även för uppläggning av administrativa funktioner.

Sedan budgetåret 1979/80 har högskolan i Luleå efter samråd med länsarbetsnämnden i Norrbottens län låtit några nyexaminerade och arbetslösa civilingenjörer utföra arbetsuppgifter hos ett antal expansiva företag i länet. De utvalda företagen bedömdes ha behov av civilingenjörer även på sikt och skulle därför ha möjlighet att erbjuda fortsatt anställning. Huvuddelen av dessa civilingenjörer har fått arbeta med utvecklingsuppdrag.

Erfarenheterna av försöksverksamheten har varit mycket goda. Civilingenjörerna har upplevts som ett positivt tillskott inom verksamheten och företagen har kunnat accelerera utvecklingsarbetet. Många av ingenjörerna har också kunnat beredas fortsatt fast anställning i det företag de arbetat vid.

Jag anser detta sätt att höja teknikkunnandet i små och medelstora företag utomordentligt värdefullt för Norrbotten. Efter samråd med chefen för industridepartementet anser jag det därför angeläget att verksamheten fortsätter under en treårsperiod. Detta bör kunna ske genom att högskolan i Luleå anvisas särskilda medel för verksamheten. Denna bör få avse även högskoleutbildade ekonomer. Vidare bör den samplaneras med kontaktforskarverksamheten (prop. 1981/82: 106, UbU 37, rskr 397). I vad avser medelsbehovet för verksamheten hänvisar jag till vad chefen för industridepartementet senare kommer att anföra.

Utbildning inom arbetsmiljöområdet

I 1983 års budgetproposition (prop. 1982/83: 100 bil. 10 s. 407) tog jag upp frågan om utbildning inom arbetsmiljöområdet. Jag redogjorde där för

innehållet i det förslag som har utarbetats av en arbetsgrupp inom UHÄ, resultatet av remissbehandlingen och UHÄ:s ställningstagande i frågan.

Med hänvisning till det statsfinansiella läget var jag inte beredd att tillstyrka att en särskild arbetsmiljölinje inrättades vid högskolan i Luleå, då denna skulle fordra stora ekonomiska åtaganden bl. a. för investeringar i lokaler, inredning och utrustning. Jag förordade därför, att den inriktning mot arbetsvetenskap som i dag finns på maskintekniklinjen vid högskolan skulle utvecklas och profileras starkare mot arbetsmiljöområdet. För att möjliggöra en sådan utveckling förordade jag att för detta ändamål 250 000 kr. skulle anvisas till högskolan i Luleå för nästa budgetår.

Jag kommer under anslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde att föreslå att ytterligare lokaler för utbildning och forskning tillförs högskolan i Luleå. Därmed öppnas möjligheten att bl. a. tillgodose behovet av lokaler för en fullständig utbildningslinje inom arbetsmiljöområdet. Det förslag om en fyraårig utbildningslinje som har lagts fram av UHÄ bör i princip kunna ligga till grund för utformningen av en sådan linje. Med hänvisning till vad remissinstanserna har framfört bör dock de grundläggande tekniska och naturvetenskapliga ämnena få ett större utrymme än vad som har föreslagits i rapporten. Jag avser att återkomma i denna fråga i samband med beredning av budgetpropositionen för budgetåret 1984/85.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om metallurgiskt centrum, teknikcentrum och utbildning inom arbetsmiljöområdet samt om samverkan mellan näringslivet och högskolan i Luleå.

E 15. Samhällsvetenskapliga fakulteterna

Det är en angelägen uppgift att utarbeta och pröva strategier för fortsatt planering av åtgärder som kan vända den negativa utvecklingen i Norrbotten. Ett forskningsprogram med inriktning mot Norrbottens utvecklingsproblem bör därför genomföras. Förslag till ett sådant program har redovisats av organisationskommittén för det blivande centrumet för regionalpolitisk forskning vid universitetet i Umeå. Jag utgår från att programmets inriktning prövas närmare under medverkan av berörda organ i Norrbotten.

Jag beräknar 2 milj. kr. för vardera av budgetåren 1983/84 och 1984/85. Medlen bör ställas till regeringens disposition och utbetalas efter särskild framställning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om forskning kring Norrbottens utvecklingsproblem.
2. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1983/84 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 10 punkt E 15 med 4 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 176 688 000 kr.

E 20. Tekniska fakulteterna

Som en följd av statsmakternas tidigare beslut om sysselsättningsfrämjande åtgärder i Norrbotten har forskningen vid högskolan i Luleå fått väsentliga temporära medelsförstärkningar. För budgetåren 1982/83 och 1983/84 uppgår dessa till sammanlagt 7 milj. kr. Medlen är avsedda främst för områdena elektronik, datateknik och verkstadsteknik.

Att bygga upp kompetens inom nya forskningsområden fordrar en långsiktig planering och uthållighet i medelstildelningen. För att högskolan i Luleå skall kunna planera och genomföra en kompetensuppbyggnad inom de nämnda områdena måste den kunna utgå från att medelsförstärkningen för dessa ändamål har en viss varaktighet. Därför bör högskolan få disponera ytterligare sammanlagt 9 milj. kr. för budgetåren 1984/85–1986/87 för forskning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om forskning vid högskolan i Luleå,
2. till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1983/84 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 10 punkt E 20 med 9 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 344 429 000 kr.

E 37. Kiruna geofysiska institut

Vid Kiruna geofysiska institut (KGI) bedrivs i första hand grundforskning men även i viss utsträckning mät- och registreringsverksamhet inom det geokosmofysiska ämnesområdet. Därvid studeras huvudsakligen utbildningen av högfrekventa vågor i atmosfären.

Sedan början av 1970-talet har forskningen utvidgats till ett nytt närliggande område, nämligen studiet av vågor med låga frekvenser. Forskningsresultaten inom det lågfrekventa ljudområdet inrymmer en mängd potentiella industritillämpningar. KGI har därför väckt förslag om att mer systematiskt utnyttja grundforskningsresultaten inom institutet för att via tillämpad forskning och produktutveckling möjliggöra industrietablering och sysselsättning främst inom kirunaområdet.

De tillämpningsområden som härvid kan bli aktuella är diagnostisk appa-

ratur för industriella processer inom vattenkraftverk och vid bergborrning samt avancerad övervakning av kritiska maskindelar i verkstadsprocesser. Vidare kan detektering göras av tryckluftsinstallationer och kraftledningsisolatorer liksom modalanalys vid olika typer av materialprovning.

Den tillämpade forskningen och produktutvecklingen kan enklast och mest rationellt bedrivas om den grundas på de basresurser i form av verkstäder, datorer och programmeringsservice som finns vid KGI i Kiruna. Forskningsmiljön där är väl anpassad för detta syfte.

KGI beräknar behovet av resurser till ett årligt anslag om 1 000 000 kr. varav ca 350 000 kr. skulle utgöra lönekostnader för elektronikingenjörer och tekniker. Övriga kostnader avser teknisk utrustning, finmekaniskt legoarbete vid institutet samt material och vissa resemedel. Medlen skulle ställas direkt till KGI:s förfogande.

Den av KGI föreslagna tillämpningen och produktutvecklingen av grundforskningsresultat inom det lågfrekventa vågområdet har redan i viss utsträckning givit upphov till industriprodukter och sysselsättning. Möjligheterna för vidare industriella tillämpningar inom detta hittills föga exploaterade område har bedömts som goda. Det föreliggande förslaget ligger väl i linje med de principer som antagits av statsmakterna med anledning av prop. 1981/82: 106, där det angelägna är att högskoleanknuten forskning medverkar i långsiktig kunskapsuppbyggnad för sektoriella och industriella ändamål stryks under. I detta speciella fall talar även ett antal argument för att tillämpningen och produktutvecklingen, i varje fall under en inledande period, knyts till institutet i direkt kontakt med grundforskningsmiljön och med utnyttjande av tillgängliga verkstads- och datorresurser.

Jag förordar nu att anslaget Kiruna geofysiska institut ökas med sammanlagt 3 000 000 kr. för här angivet ändamål under budgetåren 1983/84–1985/86.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om tillämpad forskning och utvecklingsarbete vid Kiruna geofysiska institut,
2. till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1983/84 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 10 punkt E 37 med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 17 407 000 kr.

F Vuxenutbildning

F 4. Bidrag till kommunal vuxenutbildning m.m. För den kommunala vuxenutbildningen och för grundutbildning för vuxna gäller för innevarande budgetår en totalram om nära 3,9 miljoner undervisningstimmar. I årets budgetproposition har jag föreslagit oförändrade timramar för budgetåret

1983/84. Mitt förslag innebär således att några ytterligare besparingar inte skall göras på anslagen till komvux och grundvux. Som motiv härför har jag bl. a. angivit den betydelse dessa båda utbildningsformer har i den situation som f. n. råder på arbetsmarknaden.

Med hänsyn till den särskilt svåra situation som råder i Norrbotten föreslår jag nu att komvux och grundvux i Norrbottens län under nästa budgetår skall ges möjlighet att expandera utöver vad som kan ske genom omfördelning inom en oförändrad timram. Enligt min mening bör Norrbottens län tilldelas ytterligare 5000 undervisningstimmar till en beräknad kostnad av ca 1 milj. kr. -

I budgetpropositionen 1983 har regeringen föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m. anvisa ett förslagsanslag av 722 149 000 kr. Den av mig nu föreslagna förändringen beträffande timtilldelningen till Norrbottens län får enligt min mening inte sådana kostnads- mässiga konsekvenser att den bör föranleda någon förändrad beräkning av anslagsbehovet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat om undervisningstimmar i kommunal vuxenutbildning och grundutbildning för vuxna i Norrbottens län.

I Vissa inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde gemensamma ändamål

I 1. Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

I regeringens investeringspolitik utgör lokalförsörjning för högskolan en viktig del, särskilt vad avser lokaler för forskning och utbildning som är av betydelse för förnyelse av näringslivet. En del av de resurser som är tillgängliga för investeringar i Norrbottens län bör därför enligt min mening utnyttjas för högskolan i Luleå. Den verksamhet som utvecklats där med stöd av extern finansiering har hittills kunnat låna lokaler på bekostnad av utbildning och forskning. Enligt min bedömning är det nu motiverat att högskolan och byggnadsstyrelsen får planera för ett tillskott av lokaler för den externt finansierade verksamheten.

Jag har under avsnittet Högskola och forskning redogjort för planer på utbildning inom arbetsmiljöområdet. Planeringen av lokaler för denna verksamhet bör samordnas med planeringen för den externt finansierade verksamheten. Eftersom byggnadsprogram ännu inte färdigställts för berörd verksamhet förordar jag att ställning till lokalbehoven direkt tas i form av en kostnadsram för byggnadsarbetena. Det tillgängliga investeringsutrymmet blir härigenom styrande för lokalförsörjningen. Mot denna bakgrund förordar jag en kostnadsram av 20 milj. kr. för lokaler för externfi-

nansierad forskning m. m. Byggnadsstyrelsen bör därutöver ges möjlighet att planera lokaler som kan uthyras till myndigheter, sektorsorgan och företag som är intresserade av att förlägga utvecklingsarbete i anslutning till högskoleenheten.

Jag förordar vidare att de utrymmen som kan friställas i samband med överflyttning av verksamheter till nämnda nybyggnad används för utbildning och övrig forskning samt för bibliotek. I detta sammanhang bör i första hand lokaler för arbetsmiljöutbildningen komma ifråga. Det bör även vara möjligt att i begränsad omfattning planera lokaler för fortsatt försöksverksamhet med teknikcentrum, detta under förutsättning att högskolan kan redovisa täckning för de årliga driftskostnaderna för verksamheten. Jag utgår ifrån att endast begränsade ombyggnadsåtgärder kan komma ifråga för här nämnda verksamhet och räknar med att ombyggnaderna kan planeras och utföras inom tillgängliga medel på kostnadsramarna Diverse objekt.

Jag har slutligen erfarit att lokaler inom kort kan komma att friställas inom den byggnad som Sveriges geologiska undersökningar (SGU) disponerar och som ligger i direkt anslutning till högskoleområdet. De aktuella lokalerna omfattar ca 500 m² och kan anpassas för högskolans behov. Jag har därför för avsikt att återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag förordar därför att följande nya kostnadsramar förs upp i investeringsplanen.

Byggnadsobjekt	Kostnadsram (1000-tal kr.)
<i>Luleå</i>	
Lokaler för externfinansierad forskning	20 000

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten i Luleå inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde inom den kostnadsram som jag har förordat.
2. till *Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1983/84 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 10 punkt I 1 med 20 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 20 001 000 kr.

Jordbruksdepartementets verksamhetsområde

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03.

Föredragande: statsrådet Lundkvist

Anmälan till proposition om utveckling i Norrbotten

Chefen för industridepartementet har tidigare denna dag lämnat en allmän redogörelse för de åtgärder som föreslås för att främja sysselsättningen i Norrbottens län. Jag har nu för avsikt att närmare redovisa de åtgärder som är aktuella för jordbruksdepartementets del. Jag kommer därvid att ta upp även vissa anslagsfrågor för budgetåret 1983/84 som följer av de framförda förslagen.

1 Skogsbruk

I utvecklingsplanen för Norrbotten framhålls att skogsbruket är en betydelsefull näring i Norrbotten. Om de ekonomiska förutsättningarna är tillfredsställande kan skogsbruket ge värdefull sysselsättning i glesbygden och utbudet av råvara till skogsindustrin ökas.

Sedan länge har tyngdpunkten för det statliga stödet till skogsbruket legat i Norrlands inland. Förutom detta generella stöd har särskilda satsningar gjorts på skogsbruket i Norrbotten. Erfarenheterna härav är goda.

Ytterligare satsningar på återväxtåtgärder och skogsvägar i Norrbotten kan medverka till en ökning av virkesutbudet på kort sikt och en aktivare skogsvård. Därmed förbättras också tillgången på virkesråvara långsiktigt.

Mot denna bakgrund bör ett extra belopp få tillföras Norrbotten att användas för återväxtåtgärder och skogsvägar. Jag avser därför att senare, i samband med mina förslag rörande skogspolitiken, föreslå att ett extra bidragsbelopp av 10 resp. 5 milj. kr. per år får disponeras för återväxtåtgärder resp. skogsvägar i Norrbotten under en period av tre år med början budgetåret 1983/84. Jag vill i sammanhanget erinra om de former för samråd som utarbetats mellan samerna och skogsbruket i frågor som rör skogsskötseln.

2 Rennäring

Fjällområdets näringsstruktur och isolerade läge medför svåra problem från sysselsättnings- och boendesynpunkt. Statsmakterna har vid ett flertal tillfällen uttalat att möjligheten att bevara den samiska kulturen är beroende av en livskraftig rensköttsel. Det är också viktigt att skapa underlag för en mera företagsmässig syn på renskötseln. För att nå dessa syften bör utvecklingsprogram upprättas för samebyarna. Lantbruksnämnden bör därför få medel som möjliggör att för en tid av tre år bistå med rådgivning genom bl. a. upprättande av programhandling för resp. sameby vad avser åtgärder för renantal, komplementsysselsättning, samarbetsfrågor mellan samebyarna, driftsåtgärder m. m. Kostnaderna beräknar jag till 150 000 kr. per år. Medel för ändamålet bör anvisas under anslaget Främjande av rennäringen.

3 Fiske

Vid sidan av de traditionella basnäringarna har turism och rekreation fått en allt större betydelse för sysselsättningen i Norrbottens län. I denna del av landet är sportfisket av central betydelse för turistnäringens utveckling. Detta gäller särskilt fisket efter laxartad fisk. Utbyggnaden av turistanläggningar och en fortlöpande upprustning av vandringsleder och fiskevatten har fått samhällets stöd på skilda sätt. Likaså lämnar samhället stöd till marknadsföringsåtgärder. Dessa åtgärder förbättrar sysselsättningssituationen inom främst servicesektorn.

Ett försämrat fiske har konstaterats under senare tid. Läget är särskilt allvarligt för de älvar som inte är utbyggda för kraftproduktion. Under år 1983 införs skärpta skyddsbestämmelser för att säkra uppvandringen av lekfisk i älvarna. Olika projekt är planerade för att genom fiskevårdsåtgärder förbättra fisket. Projekten har i avsaknad på medel ännu inte kommit till utförande.

Genom utsättning av laxungar kan fångstuttagen öka inom både fritidsfisket och yrkesfisket. Viss utsättning av laxartad fisk sker redan i dag med statligt stöd. Effekterna av detta är emellertid av begränsad betydelse för fisket i Norrbottens län. För att genomföra ett utökat program för utsättning av laxfisk i länets älvar bör nu 750 000 kr. anvisas under anslaget Bidrag till fiskevård m. m. Jag har därvid räknat med att utsättningen skall pågå under tre år till en årlig kostnad av 250 000 kr.

Pajala kommun har god tillgång på fiskevatten. De möjligheter som därmed erbjuds utnyttjas emellertid inte eftersom fiskevårdsplanering saknas liksom resurser för fiskevård. Ett projekt som särskilt tar sikte på fiskevård och fiskevårdsplanering har utformats för utvecklingen av fisket inom kommunen. Projektet är tidsberäknat till tre år och innebär en kostnad av totalt 1,2 milj. kr.

4 Pälsdjursföretag

Intresset för pälsdjursuppfödning i Norrbotten har ökat kraftigt under senare år. I undersökningar utförda av bl. a. lantbruksnämnden om förutsättningarna för pälsdjursuppfödning med avseende på fodertillgång, lönsamhet och marknad har det konstaterats att sådana förutsättningar finns. Undersökningarna har också resulterat i att flera pälsdjursuppfödningar startats. För att bygga upp en pälsdjursfarm krävs en stor kapitalinsats. Det normala är att man bygger upp företaget successivt under en femårsperiod. Man kan räkna med att ett enmansföretag fullt utbyggt till 300 avelshonor kräver en total investering på ca 1,8 milj. kr. I vissa fall finns det möjligheter att minska kostnaderna något genom att flera företag utför vissa anläggningar gemensamt. Exempel härpå är väg- och ledningsdragning, vattentäkt och servicehus.

De utredningar och beräkningar som lantbruksnämnden gjort visar att pälsdjursföretagen företagsekonomiskt kan bära en kapitalkostnad som motsvarar ungefär halva investeringsbeloppet. Företagen är också mycket känsliga för variationer i skinnpriserna.

Statligt stöd till investeringar i pälsdjursfärmer utgår f. n. bara inom det område som kan erhålla glesbygdsstöd. Glesbygdsbidrag utgår med högst 50% men är maximerat till 200 000 kr. Norrbottendelegationen har tidigare kunnat lämna bidrag så att man i praktiken har kunnat erhålla bidrag med 50% av projekterad kostnad. Norrbottendelegationens verksamhet har sedan en tid upphört varför denna bidragsmöjlighet inte längre finns. Detta innebär i praktiken att några pälsdjursföretag f. n. inte kan påbörjas samt att utbyggnaden av redan påbörjade projekt avstannat.

Enligt vad jag erfarit har ca fem pälsdjursföretag byggts upp i Norrbottens län. Därtill är ett 25-tal företag under uppbyggnad. Härutöver finns ansökningar om uppbyggnad av ytterligare företag.

Mot bakgrund av den beskrivning jag lämnat ovan förordar jag att medel anvisas till uppbyggnad av pälsdjursföretag i Norrbottens län. Under en treårsperiod bör 2 milj. kr. få disponeras från anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om insatser inom jordbruksdepartementets område för att främja sysselsättningen i Norrbotten.

dels föreslår riksdagen att

1. godkänna att statligt stöd till uppbyggnad av pälsdjursföretag i Norrbottens län lämnas från förslagsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. under nionde huvudtiteln,
2. till *Främjande av rennäringen* för budgetåret 1983/84 under nionde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 11 punkt B 12 med 450 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 3 040 000 kr.,
3. till *Bidrag till fiskevård m. m.* för budgetåret 1983/84 under nionde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 11 punkt E 15 med 1 950 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 6 970 000 kr.

Arbetsmarknads- departementets verksamhetsområde

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03

Föredragande: statsrådet Leijon

Anmälan till proposition om utveckling i Norrbotten

Inledning

De förslag till åtgärder som på grundval av utvecklingsplanen för Norrbotten läggs fram i denna proposition syftar till att på sikt stärka förutsättningarna för produktion och sysselsättning i länet. Som konstateras i utvecklingsplanen kvarstår dock i avvaktan på att dessa förslag får ett genomslag behovet av omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag vill erinra om att regeringen under hösten 1982 har vidtagit ett flertal åtgärder inom arbetsmarknadspolitikens område för att förbättra sysselsättningsläget i Norrbottens län. Statliga investeringar för ca 180 milj. kr. har tidigarelagts i Norrbotten och av de medel för beredskapsarbeten som riksdagen beviljat med anledning av regeringens prop. 1982/83:50 om vissa ekonomiskpolitiska åtgärder m.m. har arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) tilldelat länet 165 milj. kr. Totalt har för innevarande budgetår 730 milj. kr. tilldelats länet för beredskapsarbeten. Statsbidraget till beredskapsarbeten har av AMS jämkats uppåt väsentligt i Norrbottens kommuner och då främst i malmfältskommunerna. AMS har tilldelats 100 milj. kr. för rådrumsbeställningar och har därigenom fått möjlighet att prioritera verkstadsindustrin i Malmfälten. Hittills har under innevarande budgetår ca 40 milj. kr. lagts ut i rådrumsbeställningar i Norrbottens län. Vidare har AMS anvisats medel för att anställa tio arbetsförmedlare för att förstärka arbetsförmedlingarna i Gällivare och Kiruna. Dessutom har för innevarande budgetår anställning av 20 tjänstemän tidigarelagts inom arbetsförmedlingen i Norrbottens län. Vidare har terminaler för sökning och matchning av lediga platser placerats hos LKAB i Kiruna och Gällivare kommuner. För att bättre kunna anpassa arbetsmarknadsutbildningens resurser till de speciella förhållanden som råder i Norrbottens län har regeringen uppdragit åt AMS och skolöverstyrelsen (SÖ) att låta kursstyrelsen i länet inom en given medelsram få möjlighet att när så bedöms lämpligt, tillämpa lokala läroplaner. SÖ har också fått möjlighet att anställa en särskild befattningshavare vid kursstyrelsen i Norrbottens län med uppgift att samordna,

organisera och följa upp arbetsmarknadsutbildningen i länet. Kiruna och Gällivare kommuner har givits möjlighet att utse en ledamot vardera i kursstyrelsen för frågor som berör Malmfälten. Jag kommer senare i dag föreslå regeringen att uppdra åt AMS att i samråd med stiftelsen Administrativ produktion i malmfälten och kammarkollegiet undersöka förutsättningarna för att stiftelsen skall kunna handha återkraven av de lån och bidrag för vilka återbetalningsskyldighet föreligger enligt beslut av arbetsmarknadsverket.

Samhällets arbetsmarknadspolitiska medel har stor betydelse för att hjälpa de enskilda människor som drabbas av arbetslöshet eller undersysselsättning. Sysselsättningssituationen i Norrbottens län är extremt besvärlig. I slutet av januari i år var över 11 000 personer arbetslösa i länet och det fanns då endast ca 400 lediga platser. Vid samma tidpunkt var ca 12 000 personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Av de arbetslösa i åldern 16–64 år var 45 % kvinnor och av de arbetslösa i åldern 16–19 år var 59 % kvinnor.

Det finns därför, vidtagna åtgärder till trots, anledning att gå in med ytterligare insatser från samhällets sida i Norrbottens län. Inte minst är detta nödvändigt på grund av den minskning som föreslås ske av arbetsstyrkan vid LKAB. De uppsägningar av personal som förväntas inom LKAB, och som statsrådet R. Carlsson senare i dag kommer att redogöra för, kommer att ytterligare förvärra sysselsättningssituationen i länet och främst då i Malmfälten.

I det följande kommer jag att föreslå åtgärder dels för att underlätta för den övertaliga personalen inom LKAB att finna nya arbeten, dels för att förstärka de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i Norrbottens län i övrigt. Jag vill särskilt understryka att dessa arbetsmarknadspolitiska insatser skall ses som ett komplement till de mer offensiva åtgärder som vidtas främst inom de näringspolitiska områdena.

Särskilda insatser för övertalighet inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB)

För att underlätta för den övertaliga personalen vid LKAB i Kiruna och Gällivare kommuner att finna arbeten inom annan verksamhet krävs särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag anser att en särskild organisation bör inrättas för detta ändamål inom arbetsmarknadsverket. För att denna organisation skall kunna arbeta inom det för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna befintliga regelsystemet förordar jag att organisationen får formen av en särskild arbetsförmedling (Af/ami-LKAB). Verksamheten bör inrättas direkt under länsarbetsnämnden i Norrbottens län och fungera under tiden den 1 juli 1983–den 30 juni 1985, varefter verksamheten bör upphöra.

Af/ami-LKAB:s uppgift bör vara att ta hand om den personal som blir övertalig vid LKAB inom Kiruna och Gällivare kommuner under åren 1983 och 1984.

Ledningen för af/ami-LKAB bör bestå av en delegation med sex ledamöter representerande arbetsmarknadsverket, Gällivare och Kiruna kommuner, LKAB och berörda personalorganisationer. Delegationen bör utses av länsarbetsnämnden i Norrbottens län för den tid af/ami-LKAB skall fungera. Ordföranden och två övriga ledamöter bör inom delegationen arbeta på heltid med övertalighetsfrågorna.

Delegationen bör få samma befogenheter som en distriktsarbetsnämnd och disponera de särskilda medel som jag senare kommer att föreslå för sysselsättningsskapande åtgärder m.m. inom malmfältskommunerna för de övertaliga inom LKAB. Delegationen bör dessutom få möjlighet att i länsarbetsnämndens ställe inom ramen för ordinarie anslag besluta om arbetsmarknadspolitiska åtgärder som det nu ankommer på nämnden att besluta om för berörda personer. Förutom att af/ami-LKAB bör ha tillgång till de vanliga arbetsmarknadspolitiska åtgärderna som alla arbetsförmedlingar har bör till delegationens förfogande stå fem extra ami-lag.

Chef för verksamheten bör enligt min mening vara en föreståndare med särskild insikt i övertalighetsproblematiken. Chefen bör också vara ordförande i delegationen. Arbetsförmedlingen bör i övrigt ha det antal tjänstemän som bedöms erforderligt. Vid fullt kapacitetsutnyttjande bedömer jag behovet till 50 arbetsförmedlare för denna verksamhet. En del av dessa förmedlare bör vid behov kunna förstärka den ordinarie arbetsförmedlingen i malmfältskommunerna och då särskilt arbeta med den mycket svåra sysselsättningssituationen bland kvinnor i kommunerna. Personalstyrkan bör byggas upp under andra halvåret 1983 för att kunna arbeta med full styrka under hela år 1984. Därefter bör personalstyrkan successivt avvecklas fram till den 30 juni 1985. Förmedlingstjänstemännen bör anställas för viss tid.

För att verksamheten skall kunna fungera tillfredsställande bör länsarbetsnämnden bistå af/ami-LKAB med olika servicefunktioner. Verksamheten bör utrustas med terminaler för sökning och matchning av lediga platser. Vidare förutsätter jag att LKAB upplåter nödvändiga lokaler för verksamheten och även bistår med viss arbetsledning för projekt som kan beröra LKAB.

I Norrbottens län finns fyra arbetsmarknadsinstitut med sammanlagt tio arbetslag och ett institut med särskilda resurser för psykiskt arbetshandikappade. De är belägna i Luleå, Kalix, Gällivare, Kiruna och Piteå. Jag föreslår att verksamheten under budgetåren 1983/84 och 1984/85 förstärks med ytterligare sju arbetslag. Av dessa bör tre avsättas för i första hand insatser i Svappavaara. Institutet i Kiruna bör förstärkas med två arbetslag. Dessa fem extra arbetslag bör stå till af/ami-LKAB:s disposition. Vidare bör verksamheten i Kalix och Piteå kunna förstärkas med vardera

ett arbetslag, främst för insatser för långtidsarbetslösa. Jag återkommer till dessa två arbetslag under anslaget C 5. Yrkesinriktad rehabilitering. AMS bör kunna omdisponera dessa resurser om arbetsmarknadsläget ger anledning härtill.

Genom de föreslagna tillfälliga förstärkningarna bör ytterligare ca 600 personer årligen kunna ges service vid arbetsmarknadsinstitutet.

Af/ami-LKAB bör få möjlighet att inom arbetsmarknadsutbildningens ram köpa utbildning inom det reguljära skolväsendet och i företag samt att anordna nya utbildningar typ "starta eget kurser". Vidare bör af/ami-LKAB anvisas särskilda medel för att kunna anordna beredskapsarbeten för övertaliga och för att starta särskilda projekt som kan leda till anställning för sådan personal. För att öka intresset för att genomgå utbildning föreslår jag att en särskild utbildningspremie införs så att alla som fullföljer påbörjad utbildning erhåller högst 4 000 kr. vid kursens slut.

Erfarenheterna visar att främst äldre och arbetshandikappade drabbas särskilt hårt vid företagsnedläggelser och större personalinskränkningar. Därför behövs särskilda insatser för att förhindra att arbetshandikappade som blir arbetslösa därmed helt slås ut från arbetsmarknaden. Jag förordar därför att den särskilda beslutsram om 300 platser som nu gäller för lönebidrag till arbetsgivare vid rekrytering av arbetstagar i skyddat arbete under budgetåren 1983/84 och 1984/85 också skall gälla när en arbetsgivare anställer någon som tvingats lämna sin anställning hos LKAB. Lönebidrag bör således kunna lämnas med 90 % av lönekostnaden under första anställningsåret och med 50 % under de tre följande åren. Bidragsgivningen bör avse de arbetstagar inom LKAB i Malmfälten, som varit föremål för särskilda rehabiliteringsåtgärder inom LKAB eller vid arbetsmarknadsinstitutet eller som beretts särskild sysselsättning inom LKAB p. g. a. varaktigt nedsatt arbetsförmåga. Sysselsättningseffekten av denna åtgärd kan beräknas till ca 100 personer.

Jag vill dessutom erinra om de övriga möjligheter som finns att lämna lönebidrag enligt förordningen (1980: 338) om anställning med lönebidrag.

Vidare vill jag anmäla att Stiftelsen Samhällsföretag inom kort kommer att ges ett uppdrag att undersöka möjligheterna till utökning av den skyddade verksamheten i malmfältområdet.

Jag återkommer till mina kostnadsberäkningar för verksamheten vid af/ami-LKAB under anslaget B 16. Medel för särskilda insatser för övertalighet inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB).

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer som jag har förordat i fråga om en särskild arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsinstitutetsverksamhet under länsarbetsnämnden i Norrbottens län.

B 1. Arbetsmarknadsservice

Flyttningsbidrag

För att underlätta för arbetssökande som vill flytta till annan ort för att där ta arbete finns olika former av flyttningsbidrag, såsom starthjälp, sökanderesor, tillträdesresor, månadsresor och ersättning för bohagstransporter. För dessa bidrag finns dels vissa gemensamma allmänna bestämmelser, dels vissa särskilda bestämmelser för varje bidragsform. Bestämmelserna om flyttningsbidrag finns i 29–56 §§ arbetsmarknadskungörelsen (1966:368, ändrad senast 1982: 1233).

De betydande kostnader för den enskilde och hans eller hennes familj som en etablering på en annan ort vanligtvis medför täcks ofta inte av de nu gällande bidragsformerna. I ett läge där det behövs såväl geografisk som yrkesmässig rörlighet är detta inte tillfredsställande. Jag vill därför nu föreslå en försöksverksamhet med dels en ny bidragsform, traktamente vid dubbel bosättning, dels en förlängning av den tid under vilken månadsresor vid dubbel bosättning kan utgå. Försöksverksamheten bör pågå under tre år och omfatta personer som har eller har haft sina arbetsplatser i Kiruna eller Gällivare kommun. Försöksverksamheten bör bara omfatta dem som blir arbetslösa den 1 juli 1983 eller senare. De allmänna villkoren för flyttningsbidrag bör gälla även dessa bidragsformer.

Traktamentet vid dubbel bosättning skall utgöra ett bidrag till de merkostnader som en dubbel bosättning medför. Det bör kunna utgå till den som har eller har haft sin arbetsplats i försöksområdet och som tar arbete på annan ort utom dagpendlingsavstånd. Traktamente bör utgå till dels den som har kostnader för dubbel bosättning genom att en del av familjen stannar på utflyttningsorten, dels den som endast har kvar sin bostad på utflyttningsorten.

Jag anser att det är rimligt att traktamentet differentieras med hänsyn till försörjningsbördan och jag föreslår därför att traktamentsbeloppet skall vara 50 kr. per dag för den som har enpersonshushåll och 75 kr. för den som har flerpersonshushåll. Traktamentet bör få utgå under fem dagar per vecka under högst tolv månader. Det bör liksom övriga former av flyttningsbidrag vara skattefritt.

Månadsresor vid dubbel bosättning utgår f. n. under sex månader till den som har beviljats starthjälp och har kostnader för egen bostad på två orter. Tidsperioden under vilken resorna kan utgå bör enligt min mening förlängas för den som beviljas traktamente vid dubbel bosättning till högst tolv månader i konsekvens med att traktamentet skall kunna utgå under den tiden.

Det bör ankomma på regeringen att fastställa de närmare villkoren för dessa bidrag.

Försöksverksamheten bör påbörjas den 1 juli 1983.

Inlösen av egnahem m. m.

Inlösen av egnahemsfastigheter och bostadsrättslägenheter av arbetsmarknadspolitiska skäl får f.n. ske i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Om synnerliga skäl föreligger, får inlösen ske även i andra delar av landet. Frågan om inlösen prövas av AMS efter samråd med bostadsstyrelsen. De nuvarande riktlinjerna för inlösenverksamheten har fastlagts av riksdagen år 1971 (prop. 1971:1 bil. 13, InU 3, rskr 56).

Vid bestämmande av inlösenvärdet för en fastighet utgår man f. n. som regel från fastighetens taxeringsvärde. Jämkning uppåt kan ske i vissa fall, nämligen om lån har upptagits för att förbättra fastigheten, om taxeringsvärdet är uppenbart lågt i förhållande till vad som gäller likvärdiga fastigheter på orten eller om i fastigheten in-tecknad skuld är högre än taxeringsvärdet. Inlösenvärdet för bostadsrätter utgör högst summan av den av bostadsrättsinnehavaren till bostadsrättsföreningen erlagda grundavgiften och gjorda amorteringar.

Under de senaste åren har 2–3 fastigheter inlösts per år.

Det inlösenvärde som nu kan åsättas en fastighet tar i princip inte hänsyn till värdet av eget arbete som lagts ned på fastighetens förbättring efter den senaste fastighetstaxeringen. För att möjliggöra kompensation även för sådant arbete föreslår jag att inlösenvärdet för fastighet också skall få jämkas uppåt med det fulla värdet av investeringar gjorda efter 1981 års taxering enligt de grunder som gäller vid fastighetstaxering.

AMS bör även fortsättningsvis ansvara för inlösenverksamheten men den ekonomiska förvaltningen av inlösta fastigheter, som inte kan avyttras omgående, bör handhas av länsbostadsnämnd. AMS bör också ha rätt att mot skäligen ersättning anlita kommunala organ för den faktiska förvaltningen av inlösta fastigheter, dvs. för tillsyn och andra åtgärder som är nödvändiga för att förhindra kapitalförstöring.

De förändringar som jag nu har föreslagit bör prövas under en försöksperiod på tre år och bör begränsas till fastigheter i Kiruna och Gällivare kommuner. Liksom nu bör inlösen bara få ske om det är arbetsmarknadspolitiskt motiverat. Nu gällande bestämmelser bör även fortsättningsvis gälla oförändrade vid inlösen i övriga delar av landet. Försöksverksamheten i Kiruna och Gällivare kommuner bör påbörjas den 1 juli 1983.

Det bör ankomma på regeringen att fastställa de närmare villkoren för inlösen, förvaltning och avyttring av fastigheterna i fråga.

Kostnader

Kostnaderna för de förslag som jag nu har förordat i fråga om flyttningsbidrag beräknar jag till 13,7 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Dessutom beräknar jag att de förslag i fråga om förstärkningar av ami-verksamheten i Norrbotten som jag tidigare har förordat innebär merkostnader för sökanderesor på 5,2 milj. kr. Kostnaderna för försöksverksamheten med inlösen av egnahem m. m. beräknar jag för samma budgetår till 10 milj. kr.

Kostnaderna för delprogrammen Flyttningsbidrag och Inlösen av egnahem m. m. bestrids över anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice under tionde huvudtiteln. Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1983/84 skall anvisas ett förslagsanslag av 1 230 082 000 kr. Av detta avser 191 226 000 kr. kostnader för delprogrammet Flyttningsbidrag och 1 000 kr. för delprogrammet Inlösen av egnahem m. m. Till dessa poster bör föras de kostnader som jag har beräknat för de förslag som jag nu har redogjort för.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om försöksverksamhet med flyttningsbidrag och inlösen av egnahem m. m.,
2. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 12 punkt B 1 med 28 900 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 1 258 982 000 kr.

B 2. Arbetsmarknadsutbildning

För att ytterligare öka den regionala anpassningen av arbetsmarknadsutbildningen och i ökad utsträckning möjliggöra för de arbetslösa på mindre orter i Norrbottens län att genomgå arbetsmarknadsutbildning förordar jag att Norrbottens län via AMS får tillföras ytterligare medel för köp av utbildning i företag och hos andra utbildningsanordnare som t. ex. den kommunala vuxenutbildningen. Genom att kursstyrelsen har bemyndigats att fastställa lokala läroplaner har möjligheten ökat att inom arbetsmarknadsutbildningens ram anordna kurser inriktade på arbete i mindre företag vars behov av utbildad arbetskraft inte alltid kan tillgodoses genom kurser vid AMU-center eller inom det reguljära skolväsendet. Genom en utökning av resurserna för köp av utbildningskapacitet kan också arbetslösa som är bosatta på orter på långt avstånd från ett AMU-center ges ökade möjligheter att genomgå arbetsmarknadsutbildning.

Jag har erfarit att Sveriges Turistråd vill genomföra en utbildning av arbetslösa ungdomar för servicearbeten inom turistnäringen. Den planerade utbildningen skall omfatta såväl praktiska som teoretiska moment och bör därför kunna anordnas genom varvning av arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete enligt de riktlinjer som AMS har gett länsarbetsnämnderna. Kursstyrelsen i Norrbottens län har möjlighet att själv fastställa läroplaner för sådan utbildning i länet.

Kostnaderna för denna verksamhet kan beräknas till 2,75 milj. kr. per år och blir då för en försöksperiod på tre år 8,25 milj. kr.

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att till Arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1983/84 skall anvisas ett reservationsanslag av 1 911 592 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 12 punkt B 2 med 2 750 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 1 914 342 000 kr.

B 4. Sysselsättningsskapande åtgärder

Den extremt svåra sysselsättningssituationen i Norrbottens län motiverar enligt min mening en utvidgning av möjligheterna att anordna beredskapsarbeten till vissa områden som normalt inte kommer ifråga inom gällande regler för beredskapsarbeten. Beredskapsarbeten bör kunna aktualiseras i fråga om turistanläggningar typ Karlsviksområdet i Luleå och husvagnsparkeringar vid Silvervägen, energianläggningar av typ fastbränsleanläggningar, exploatering av torvtäcker och insatser för investeringar för att uppnå energibesparingar i kommunala och landstingskommunala byggnader. Med hänsyn till den höga arbetslösheten bland byggnadsarbetare bör byggnadsarbeten även få utföras inom boendemiljöprojektet Örnäset i Luleå under budgetåren 1983/84, 1984/85 och 1985/86.

De senaste årens stora insatser på investeringsidan av arbetsmarknadspolitiska skäl har medfört att såväl den statliga som den kommunala investeringsreserven har minskat kraftigt. Kommunernas ansträngda ekonomi har lett till att nya investeringsobjekt inte tas fram i någon större utsträckning. För att stimulera till att ytterligare objekt projekteras föreslår jag att de ordinarie medlen för beredskapsarbeten i Norrbottens län får användas även för att ge bidrag till projektering. Bidrag bör under budgetåren 1983/84, 1984/85 och 1985/86 få beviljas för totalt 10 milj. kr. Detta bidrag bör kunna utgå till bl. a. kommunala anläggnings- och husbyggnadsarbeten, statlig projektering av skogsvägar och skogsvårdsarbeten och inventering av naturvårdsobjekt lämpliga att utföra som beredskapsarbeten. Till statlig projektering av skogsvägar och skogsvårdsarbeten samt till inventering av statliga naturvårdsobjekt bör bidrag utgå med 100 %. Till projektering av kommunala anläggnings- och husbyggnadsarbeten bör bidrag utgå med 75 % på av AMS godkända kostnader.

Verkstadsföretagen i Norrbottens län, och då i synnerhet de som står i beroendeförhållande till LKAB:s järnmalmsrörelse, har under senare år fått vidkännas en ständigt minskande efterfrågan på sina produkter. Många av företagen har nya produktidéer som ännu inte är helt färdiga för marknaden. På grund av orderbrist nödgas företagen "varsla" sin personal om

uppsägning eller permittering. AMS har möjlighet att lägga ut s. k. rådrumsbeställningar till dessa företag och så sker också i viss utsträckning.

I och med tillkomsten av 1982 års anställningsskyddslag har de tidigare reglerna om varsel anpassats till medbestämmandelagen (prop. 1981/82: 71 s. 85 ff). Varsel till den eller de berörda personalorganisationerna har från och med den 1 april 1982 ersatts med påkallande av MBL-förhandlingar (29 § anställningsskyddslagen). Reglerna i den s. k. främjandelagen om varsel till länsarbetsnämnden har samtidigt kompletterats med en regel, varigenom en arbetsgivare i stället för att varsla länsarbetsnämnden kan underrätta nämnden om att företaget har påkallat eller avser att påkalla MBL-förhandlingar om en sådan förändring av verksamheten som medför eller kan medföra en driftsinskränkning. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att varselreglerna vid rådrumsbeställningar anpassas till gällande lagstiftning. Detta bör leda till att rådrumsbeställningar kan läggas ut redan i samband med att länsarbetsnämnden underrättas om MBL-förhandlingar, dvs. i ett tidigare skede än vad som nu är fallet, vilket bör vara till gagn för företaget i Norrbottens län.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna den av mig förordade utvidgningen av möjligheterna att anordna beredskapsarbeten i Norrbottens län,
2. medge att projekteringsbidrag får beviljas i Norrbottens län enligt de av mig förordade riktlinjerna.

B 16. Medel för särskilda insatser för övertalighet inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB)

Kostnaderna för de särskilda insatser för övertaligheten vid LKAB som jag tidigare har förordat bör bestridas över ett särskilt anslag. Jag beräknar kostnaderna för de extra 50 förmedlingstjänstemännen som jag bedömer erforderliga, för delegationen och för terminaler samt för förvaltningskostnader i övrigt under budgetåren 1983/84 och 1984/85 till 17,5 milj. kr. Medelsbehovet för utbildningsinsatser beräknar jag till 12,5 milj. kr. Kostnaderna för den föreslagna utbildningspremie beräknar jag till 2 milj. kr. Vidare beräknar jag kostnaderna för de fem extra ami-lag som jag nu har förordat till 14 milj. kr. För beredskapsarbeten och särskilda projekt beräknar jag kostnaderna till 262 milj. kr. för de båda budgetåren.

Dessa särskilda insatser bör följas upp och utvärderas i ett vetenskapligt projekt. Jag föreslår att 1 milj. kr. avsätts för detta ändamål.

Med hänsyn till att kostnaderna fördelar sig på två budgetår bör medlen föras upp som reservationsanslag.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Medel för särskilda insatser för övertalighet inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB)* för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 309 000 000 kr.

C 5. Yrkesinriktad rehabilitering

Utöver den förstärkning av resurserna vid arbetsmarknadsinstituterna i Malmfälten, som jag nyss har föreslagit, bör, som jag också tidigare har förordat, instituten i Kalix och Piteå tillfälligt utökas med vardera ett arbetslag, främst för långtidsarbetslösa.

Jag beräknar kostnaderna härför till 1.3 milj. kr. för budgetåret 1983/84.

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att till Yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1983/84 skall anvisas ett reservationsanslag av 461 345 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Yrkesinriktad rehabilitering* för budgetåret 1983/84 under tionde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 12 punkt C 5 med 1 300 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 462 645 000 kr.

Bostadsdepartementets verksamhetsområde

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Anmälan till proposition om utveckling i Norrbotten

B Bostadsförsörjning m. m.

Inledning

I den socialdemokratiska utvecklingsplanen för Norrbotten poängteras byggandets betydelse för möjligheterna att skapa utveckling och sysselsättning i Norrbotten.

Speciellt betydelsefulla är förslag inom detta område för länets byggnadsarbetare. I slutet av december 1982 fanns ca 1 400 arbetslösa byggnadsarbetare i Norrbottens län. Det motsvarar 23,0 procent av det totala antalet. Kraftfulla insatser för att öka sysselsättningen är därför nödvändiga. De åtgärder jag föreslår i det följande syftar till att öka sysselsättningen inom byggnadssektorn.

Samtidigt har förslagen också ett annat syfte. I utvecklingsplanen för Norrbotten föreslås en sammanhållen plan för länets energiproduktion och energiförbrukning samtidigt som sambandet mellan energihushållningsåtgärder och reparationer, ombyggnader m. m. betonas. Mina förslag skall ses som led i ett arbete för att åstadkomma denna sammanhållna plan.

Avsikten är att Norrbotten skall bli ett försökslän, där landet som helhet kan få viktiga erfarenheter, samtidigt som det befintliga bostadsbeståndet i Norrbotten förbättras och vårdas och sysselsättningen kan öka.

Jag föreslår i det följande bl. a. att kommunerna får resurser för att genomföra en verksamhet med inventering och besiktning av bostadsbeståndet för att utröna behovet av ombyggnads- och underhållsåtgärder samt insatser för att spara energi. Jag föreslår vidare ökat stöd för ombyggnad av hyres- och bostadsrättshus, förlängda reparationslån – som också innebär vissa förbättringar av finansieringsvillkoren för allmännyttiga bostadsföretag – och en förlängning av det särskilda bidragsstödet till energibesparande åtgärder. Avsikten med förslagen är att få till stånd samordnade och effektiva åtgärder. I detta arbete är besiktningen och inventeringen en förutsättning.

Statsrådet Dahl kommer senare denna dag att föreslå riktlinjer för ökad fastbränsleanvändning samt för förstärkt energiplanering och energihushållning i Norrbottens län.

Dessa åtgärder skapar tillsammans med dem jag själv föreslår goda möjligheter för länsstyrelsen i Norrbotten att i samverkan med kommunerna utarbeta och genomföra den sammanhållna plan för energiproduktion och energiförbrukning som den socialdemokratiska utvecklingsplanen för Norrbotten talar om.

Program för reparationer, ombyggnader och tillbyggnader

Enligt regeringsförklaringen kommer ett särskilt program för ROT-sektorn, dvs. reparationer, ombyggnader och tillbyggnader inom bostadsbeståndet, att utarbetas. Jag har gett en arbetsgrupp inom bostadsdepartementet i uppdrag att arbeta fram ett sådant program med sikte på att ett förslag skall kunna föreläggas riksdagen hösten 1983. En viktig del i arbetet med programmet är att finna former för samordning mellan energihushållningsåtgärder och reparationer och ombyggnader i övrigt.

Det är angeläget att det parallellt med arbetet inom regeringskansliet så snart som möjligt kommer igång en praktisk verksamhet ute i kommunerna. En försöksverksamhet med en integrerad planering av energiåtgärder samt ombyggnads- och underhållsåtgärder bör snarast komma igång. Bl. a. sysselsättningsskäl talar för att en sådan verksamhet bör förläggas till Norrbottens län. Kommunerna i länet bör ges möjlighet att delta i verksamheten.

Inventering och besiktning

I kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen ingår att kartlägga förnyelsebehoven i kommunen. Att mer i detalj undersöka vilka insatser som bör göras i bostadsbeståndet och att projektera olika åtgärder ligger i första hand inom fastighetsägarnas ansvarsområde.

Det finns ett behov av att mer systematiskt gå igenom bostadsbeståndet och att planera för samordnade insatser inom sammanhållna bostadsområden. Det är naturligt att kommunerna tar ansvar för detta. Inom ramen för försöksverksamheten bör kommunerna snarast i samverkan med länsstyrelsen och länsbostadsnämnden organisera en sådan verksamhet med inventering och besiktning av bostadsbeståndet för att utröna behovet av ombyggnads- och underhållsåtgärder samt insatser för att spara energi. Efter samråd med energiministern har jag funnit att även uppvärmningsanläggningarna bör omfattas av denna verksamhet.

I likhet med vad som gäller för energibesiktningar bör statsbidrag lämnas till kommunernas ökade kostnader för inventerings- och besiktningsverk-

samheten. Ett villkor för bidrag bör vara att kommunen inventerar bostäderna inom minst ett större sammanhängande område.

Det bör ankomma på regeringen att utforma riktlinjerna för verksamheten samt de närmare detaljerna i bidragsgivningen. Jag vill dock redan nu som information till riksdagen redovisa vissa riktlinjer. Bidrag bör lämnas till merkostnader som uppkommer i de kommuner i Norrbotten vilka deltar i försöksverksamheten. Bidraget bör kunna avse bl. a. kostnader för planering och uppläggning av verksamheten, inventering och besiktning. Det är önskvärt att inventeringarna avser såväl tekniska som sociala förhållanden. Vidare bör kostnader för en mer handlingsinriktad information och rådgivning till fastighetsägarna kunna ingå. Med merkostnader avser jag lönekostnader m. m. för verksamheten i den del som går utöver vad kommunerna redan tidigare bedriver.

Som jag tidigare har nämnt erhåller kommunerna statsbidrag för att besöka bostäder i syfte att klarlägga vilka energisparåtgärder som bör vidtas samt för att ge råd till fastighetsägarna om detta. Eftersom sådan besiktning och rådgivning skall ingå som en del i en mer samordnad förbättringsverksamhet, måste de medel som tilldelas kommunerna för de nu föreslagna ändamålen och de medel som kommunerna redan i annat sammanhang har garanterats för energibesiktning behandlas som en samlad resurs för hela verksamheten.

Verksamheten omfattar ett brett register av förbättringsåtgärder. En kompletterande utbildning kan i vissa fall behövas för dem som utför inventerings- och besiktningsarbetet i kommunerna. Statens planverk och statens industriverk har utbildningsansvaret inom detta område.

Det bör ankomma på regeringen att dra upp riktlinjerna för hur de särskilda stödinsatserna skall utvärderas liksom att bestämma formerna för denna utvärdering.

Jag föreslår att en medelsram om 9 milj. kr. avsätts för de nya verksamheterna. Bidraget till kommunerna bör fördelas av länsstyrelsen och anvisas under ett nytt reservationsanslag benämnt Bidrag till inventering och besiktning m. m. av bostadshus i Norrbottens län. Anslaget, som är ett engångsbelopp, bör föras upp med 9 milj. kr. på statsbudgeten för budgetåret 1983/84. I det redovisade beloppet ingår även medel för utbildningsinsatser och för utvärdering av verksamheten.

Stimulanser för reparationer och ombyggnader av bostadshus

Med utgångspunkt i kartläggningen av bristerna i bostadsbeståndet är det viktigt att kommunerna aktivt söker stimulera fastighetsägarna att i lämplig ordningsföljd och omfattning på ett varsamt sätt bygga om eller reparera sina hus och att samtidigt vidta åtgärder så att energiförbrukningen begränsas.

Sådana åtgärder kan i viss utsträckning finansieras med hjälp av bostadslån och energisparstöd m. m. För att underlätta för fastighetsägarna i

Norrbottnens län att genomföra bl. a. de ombyggnadsåtgärder som besiktningens verksamheten kommer att aktualisera bör giltighetstiden förlängas i Norrbottens län för de tillfälliga stimulanser som f. n. finns. Villkoren bör samtidigt förbättras i vissa avseenden.

Riksdagen beslöt i höstas på grundval av regeringens förslag i prop. 1982/83: 50 bil. 5 om ett åtgärdsprogram inom bostadsbyggnadssektorn (CU 8, rskr 112). För att stimulera byggandet infördes ett *system med hyresrabatter* för hyres- och bostadsrättshus som uppförs eller byggs om med stöd av bostadslån. Vid ombyggnad lämnas rabatt med maximalt 60 kr./m², om byggnadsarbetena påbörjas under år 1983 och 45 kr./m² om arbetena påbörjas under år 1984.

Systemet med hyresrabatter vid ombyggnad behöver förbättras och få förlängd giltighetstid i Norrbottens län. Jag förordar att statsbidrag till hyresrabatter vid ombyggnad får lämnas även då byggnadsarbetena påbörjas under år 1985. Vidare bör det maximala bidraget bestämmas till 60 kr./m² även för ombyggnader som påbörjas under åren 1984 och 1985.

Utgifterna för denna bidragsgivning beräknar jag till totalt 8 milj. kr. Utgifterna bör belasta anslaget B 4. Räntebidrag m. m. Något medelsbehov till följd av mitt förslag uppkommer inte under budgetåret 1983/84.

Som en stimulansåtgärd har statliga lån kunnat lämnas temporärt för *reparationer av vissa byggnadstekniska brister (reparationslån)*, exempelvis mögel-, röt-, fukt- eller korrosionsskador (prop. 1981/82: 150 bil. 5, CU 42, rskr 395). För att lån skall kunna lämnas skall arbetena i huvudsak avslutas senast den 30 juni 1983.

Möjligheten att få reparationslån bör finnas även fortsättningsvis i Norrbottens län. Jag förordar att möjligheten till sådana lån behålls ytterligare en tid för åtgärder inom länet. Lånemöjligheten bör gälla arbeten som påbörjas senast den 31 december 1985.

För de allmännyttiga bostadsföretagen i Norrbottens län bör enligt min mening finansieringsvillkoren förbättras jämfört med de tidigare reglerna. Jag förordar därför att reparationslånen förenas med räntebidrag när låntagaren är ett allmännyttigt bostadsföretag. Liksom i fråga om räntebidragen till hus som har uppförts eller byggts om med stöd av bostadslån bör räntebidragen för reparationslån motsvara skillnaden mellan låntagarens faktiska ränta för lånet och en på visst sätt bestämd garanterad ränta. Den garanterade räntesatsen för det första året bör bestämmas till 7,5%. Den bör sedan årligen höjas med 0,5 procentenheter. Räntesatsen bör, liksom när det gäller räntebidrag för underhållslån, beräknas på vid varje tidpunkt aktuell låneskuld. Räntebidragen bör lämnas för hus för vilka beslut om lån lämnas efter den 3 mars 1983. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att utfärda övriga för bidragen erforderliga regler.

Utgifterna för reparationslånen beräknar jag till 13 milj. kr. Lånen bör betalas ut från anslaget B 3. Lån till bostadsbyggande. Jag räknar endast

med en mindre effekt på statsbudgeten för budgetåret 1983/84. Utgifterna för räntestödet bör belasta anslaget B 4. Räntebidrag m. m.

Beträffande *ekonomiskt stöd till energibesparande åtgärder* vill jag anföra följande. I syfte att öka takten i energisparaktiviteterna lämnas – förutom lån – ett tillfälligt bidrag till förbättring av isolering i bjälklag och ytterväggar samt för byte och komplettering till treglasfönster. Bidraget uppgår till 15% av den godkända kostnaden men lämnas inte till byte av fasadskikt. Den del av den godkända kostnaden som inte täcks av bidrag utgör låneunderlag för bostadslån för energibesparande åtgärder. För att bidrag skall kunna lämnas skall arbetena i huvudsak vara utförda före den 30 juni 1984.

Det tillfälliga bidraget till energibesparande åtgärder bör, såvitt gäller Norrbotten, förlängas till att avse samma tid som de stimulansåtgärder jag har förordat i det föregående. Jag föreslår sålunda att nu gällande stödbestämmelser skall omfatta arbeten som påbörjas före utgången av år 1985.

Erfarenheterna av den nu pågående bidragsverksamheten är begränsade. varför underlag för beräkning av stimulans effekten i stort sett saknas. Jag räknar dock med att de förlängda bidragen skall föra med sig att isoleringsåtgärderna ökar i Norrbottens län. De beslut om bidrag och lån det här blir fråga om kommer att belasta beslutsramen först under andra halvåret 1984 och statsbudgeten under budgetåret 1984/85. Jag kan dock redan nu förutskicka att det torde röra sig om jämförelsevis små belopp.

Jag vill i detta sammanhang även peka på att chefen för arbetsmarknadsdepartementet i det föregående har förordat att möjlighet bör finnas att som beredskapsarbeten utföra energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader. Även andra möjligheter att finansiera energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader har utvecklats under senare tid. Jag avser här en ordning som innebär att den entreprenör som svarar för arbetena betalas i den takt som de utfästa besparingarna förverkligas. Det ankommer i första hand på kommunerna själva att överväga sådana alternativa finansieringsformer.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Bidrag till inventering och besiktning m. m. av bostadshus i Norrbottens län* för budgetåret 1983/84 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om statsbidrag till hyresrabatter vid ombyggnad,
3. godkänna vad jag har förordat i fråga om lån för vissa byggnadstekniska åtgärder (reparationslån),
4. godkänna vad jag har förordat i fråga om bidrag till vissa energibesparande åtgärder.

D Lantmäteriet

Inledning

Lantmäteriets produktion av kartor och annan landskapsinformation har under senare år inte kunnat bedrivas i en för avnämarna önskvärd takt. Viktiga behov har blivit eftersatta. I Norrbottens län är det allmänna kartmaterialet så föråldrat att det utgör ett direkt hinder för en effektiv verksamhet inom bl. a. skogsbruket och energi- och mineralområdena. Produktion av kartor och annan landskapsinformation i Norrbotten kan ge bestående sysselsättningstillfällen, samtidigt som samhällets behov av landskapsinformation förbättras. Jag har vid utformningen av de förslag som jag nu skall redovisa utgått från sådan produktion som på sikt ändå bör genomföras. Förslagen innebär alltså att produktionen tidigareläggs.

De åtgärder som jag lämnar förslag om har goda möjligheter att utvecklas vidare på sikt. De kan bidra till att göra Luleå och Kiruna till centra för sådan högteknologisk verksamhet som modern produktion av landskapsinformation utgör. Jag vill därvid särskilt peka på den möjlighet till samarbete i fråga om nya typer av kartprodukter m. m. mellan lantmäteriet och det nybildade företaget Satellitbild AB som mina förslag ger förutsättningar för.

Jag har eftersträvat att den verksamhet jag föreslår till stor del skall kunna lokaliseras till malmfälten och utföras av kvinnlig arbetskraft.

Framställning av ekonomiska kartan

Ekonomiska kartan är föråldrad för större delen av Norrbottens län. Detta medför betydande nackdelar och svårigheter för såväl samhällsplaneringen som näringslivet. Vid överlantmätarmyndigheten i Norrbottens län har under senare år utvecklats ett särskilt kunnande i fråga om produktion av kartor, framför allt i samband med framställning av en vegetationskarta över länet. Det finns därför goda förutsättningar att till länet förlägga huvuddelen av produktionen av ekonomiska kartan för länet.

Ekonomiska kartan är föråldrad inte bara för Norrbottens län. Behovet av kartrevidering är stort i många delar av landet. Inom de ekonomiska ramar som f. n. står till statens lantmäteriverks förfogande för produktion av ekonomiska kartor kan Norrbottens län inte prioriteras särskilt. Mot bakgrund av kartbehovet och sysselsättningsläget i länet anser jag därför att särskilda medel bör ställas till förfogande för produktion av ekonomiska kartor i Norrbotten.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anslagit medel för en utredning med syfte att klarlägga förutsättningarna för att i Norrbotten revidera ekonomiska kartan för länet. Utredningen har genomförts av lantmäteriverket. Länsstyrelsen har i en skrivelse till bostadsdepartementet i februari 1983 hemställt att medel ställs till förfogande för produktion i Norrbotten av ekonomiska kartan för länet.

Den av mig nyss nämnda utredningen visar att det finns ett behov att revidera ca 800 av de 1 200 blad som har getts ut av ekonomiska kartan över Norrbottens län. Enligt länsstyrelsen är det rimligt att dimensionera en verksamhet i Norrbotten för en årlig framställning av ca 100–150 kartblad. Detta skulle ge sysselsättning åt ca 20–30 personer i länet. Därtill kommer 15–20 personer under 4–5 månader per år som sysselsätts med den fornminnesinventering som regelmässigt ingår i revideringen av ekonomiska kartan. Vid lantmäteriverket skulle dessutom sysselsättas 5–10 personer med sådan verksamhet som med hänsyn till kravet på avancerad teknisk utrustning, särskilt tekniskt kunnande etc. bör utföras centralt vid verket. Verksamheten kan påbörjas redan under sommaren 1983.

En verksamhet i Norrbotten kan på något längre sikt byggas ut till en årlig produktion av minst 150 blad. En sådan produktion förutsätter emellertid att beslut fattas om att förlägga produktion av kartor även för andra län till Norrbotten. Jag är inte beredd att nu ta ställning till detta. Jag förordar därför att verksamheten t. v. dimensioneras för att framställa 100 blad per år. Kostnaderna härför har i länsstyrelsens nyss nämnda utredning beräknats till 6 800 000 kr. per år, varav ca 80 % för produktionen i Norrbottens län. Därtill kommer 1 800 000 kr. per år för inventeringen av fornlämningar som bör ske i riksantikvarieämbetets regi.

För att verksamheten skall kunna bedrivas effektivt behövs ordentliga förberedelser och utbildning av personal. I utredningen föreslås därför att det under budgetåret 1983/84 bedrivs förberedande flygfotografering etc. i lantmäteriverkets regi samt att samtidigt verksamheten planeras och personal rekryteras m. m. i Norrbotten. Under budgetåret 1984/85 utbildas personalen, anskaffas huvuddelen av utrustningen och påbörjas produktionen i liten omfattning. Budgetåret 1985/86 bedrivs produktionen i full omfattning. Inventeringen av fornlämningar bedrivs enligt utredningens förslag i full omfattning fr. o. m. budgetåret 1986/87. Jag anser att utredningens förslag är väl lämpat att ligga till grund för genomförandet av den verksamhet jag har förordat.

För budgetåret 1983/84 bedömer jag att resursbehovet för lantmäteriet blir 1 900 000 kr. Därav behövs 1 700 000 kr. för förberedande produktion, som utförs vid lantmäteriverket, och 200 000 kr. för regionala utgifter för projektplanering etc. Under budgetåret 1984/85 beräknar jag ett medelsbehov av 6 500 000 kr., varav 3 500 000 kr. behövs för anskaffning av utrustning, projektledning etc. och utbildning av personal. För budgetåret 1985/86 bedömer jag att verksamheten kan bedrivas i full omfattning till en kostnad av 6 800 000 kr. Utgifterna för riksantikvarieämbetets fornminnesinventering bedömer jag till 600 000 kr. budgetåret 1984/85, 1 200 000 kr. budgetåret 1985/86 och 1 800 000 kr. per år fr. o. m. budgetåret 1986/87.

Vegetationskartering

Kunskap om marken och dess vegetation är ett viktigt led i en god hushållning med våra naturresurser. Sådan kunskap är också av stor betydelse nu när det blir allt viktigare att utnyttja inhemska resurser för att producera energi. I Norrbottens län med dess stora naturrikedomar men samtidigt vidsträckta och ofta svårtillgängliga områden är det särskilt önskvärt att man kan utnyttja ny teknik för att samla in och dokumentera kunskap om naturtillgångarna. Detta kan numera åstadkommas genom att man analyserar flygfoton framställda på s. k. infraröd färgfilm och sammanställer resultatet till vegetationskartor.

År 1978 tog länsstyrelsen initiativ till ett utvecklingsarbete som syftade till att framställa vegetationskartor över länets kust och inland. Utvecklingsarbetet har lett till att vegetationskartor nu framställs i Luleå under ledning av överlantmätaren. Enligt planerna skall hela länet utom fjällområdet redovisas på ett 80-tal vegetationskartor i skala 1:50 000. Hittills har ca 1/3 av området vegetationstolkats och ett tiotal kartor getts ut.

Produktionskostnaderna uppgår till ca 100 000 kr. per kartblad i 1982 års prisnivå. Kostnaderna har hittills i stor utsträckning finansierats av användarna, nämligen skogsvårdsstyrelsen, domänverket, lantbruksstyrelsen (för rennäringen), naturvårdsverket, försvaret, Norrbottens Kraftverk, flera av länets kommuner och några övriga intressenter. En sådan samfinansiering har emellertid visat sig svår att åstadkomma och vidmakthålla eftersom intressenterna ofta har olika önskemål om när i tiden de olika områdena skall kartläggas. Detta har lett till att en del av kostnaderna inte har kunnat tas ut av intressenterna. Dessa kostnader har hittills kunnat täckas genom att särskilda medel har tillskjutits i olika sammanhang bl. a. från den s. k. Jokkmokksgruppen, länsstyrelsen och lantmäteriet.

Arbetet sysselsätter tio personer till en kostnad av ca 1 500 000 kr. per år. Verksamheten beräknas pågå i ca fem år.

Finansieringen är säkerställd för större delen av innevarande budgetår. Ett medelstillskott från statsbudgeten bör enligt min mening verksamt kunna bidra till att vegetationskarteringen kan fullföljas, vilket enligt min uppfattning är angeläget. Jag förordar därför ett årligt resurstillskott av 300 000 kr. till verksamheten.

Företrädare för flera av de övriga Norrlandslänen har hos lantmäteriet i Norrbotten väckt frågan om det är möjligt att producera vegetationskartor även för dessa län i Norrbotten under förutsättning att verksamheten kan finansieras. En fortsättning med kartering för andra län är således tänkbar och kan ge långsiktig sysselsättning i Norrbottens län.

Modernisering av fastighetsregisterkartorna

En viktig beståndsdel i fastighetsregistret är fastighetsregisterkartorna. Dessa kartor är i stor omfattning gamla och förslitna. De har ofta tekniska brister. Det material av vilket kartorna är framställda är många gånger av dålig kvalitet. Bristerna gör det svårt att föra in ändringar. Kartorna har ofta hållits aktuella utan att kravet på en riktig lägesredovisning har kunnat tillgodoses i en tillfredsställande utsträckning. Skalan är i flera fall för liten för att medge en fullständig redovisning av fastighetsindelningen. Det finns alltså ett stort behov av nya och bättre kartor som tillförlitligt redovisar fastighetsindelningen. Registerkartornas brister medför betydande olägenheter inte bara för fastighetsregistreringen utan också i hög grad för all planerings- och projekteringsverksamhet som kräver tillgång på tillförlitliga uppgifter om fastighetsindelningen. I takt med att de nuvarande jord- och stadsregistren läggs över till det nya ADB-baserade fastighetsregistret ställs också ökade krav på fastighetsregisterkartorna.

Arbetet med att modernisera registerkartorna är till följd av resursbrist starkt eftersatt i hela landet. Lantmäteriverket har bedömt att betydande resurser behöver sättas in för att avhjälpa de mest påtagliga bristerna. Verket har uppskattat de totala kostnaderna för detta till i storleksordningen minst 50 milj. kr.

Utan påtagliga olägenheter kan registerkartor till huvudsaklig del framställas på annan ort än den där registren förs. En förutsättning är dock att produktionen leds av sakkunnig personal. Registerkartor kan alltså framställas i Norrbottens län. Jag anser att det är angeläget att så sker med hänsyn både till behovet av förbättrade registerkartor och sysselsättningsläget i Norrbotten.

Verksamheten kan ge sysselsättning i Norrbotten under en lång tid framöver. Den kräver förberedande arbete i berörda län. Dessutom krävs resurser hos lantmäteriverket för att leda verksamheten.

Arbetet bör kunna komma igång redan inom ett par månader efter ett beslut. Jag förordar att verksamheten kommer till stånd och att den under budgetåret 1983/84 dimensioneras så att den i Norrbottens län sysselsätter något mer än tio personer. Utgiften för verksamheten har beräknats till ca 3 800 000 kr. per år. Härutöver krävs under budgetåret 1983/84 investeringar om ca 700 000 kr. Det är möjligt att senare bygga ut verksamheten så att ca 20 personer sysselsätts i Norrbotten.

Sysselsättningseffekter, lokalisering, varaktighet m. m.

När den verksamhet som jag har föreslagit pågår i full skala räknar jag med att den i Norrbottens län ger sysselsättning som motsvarar ca 50 årsarbetskrafter. Enligt min mening bör arbetet förläggas till Luleå och Kiruna.

Delar av arbetet med att framställa ekonomiska kartan bör förläggas till Luleå med hänsyn till att där redan finns tillgång till utrustning, kvalificerad arbetsledning m. m. En betydande del av t. ex. det kartografiska arbetet kan med fördel utföras på annan ort. Lämpligast för detta bedömer jag att Kiruna är. Verksamheten kan där samlokaliseras med bl. a. det nybildade företaget Satellitbild AB och den lokala lantmäteriorganisationen. Också arbetet med att förbättra fastighetsregisterkartorna kan med fördel bedrivas i Kiruna. Arbetet med vegetationskarteringen pågår redan i Luleå.

Som jag redan tidigare anfört kan de verksamheter som jag föreslagit utvecklas vidare och pågå under lång tid. Produktionen av ekonomiska kartan kan vidgas till att omfatta även andra län än Norrbottens län. Detsamma gäller vegetationskarteringen. Fastighetsregisterkartorna behöver efter moderniseringen underhållas och revideras. Den tänkta samlokaliseringen av delar av verksamheten med Satellitbild AB ger som jag tidigare antytt goda förutsättningar för att utveckla nya produkter.

Anslagsfrågor

Särskilda medel behöver ställas till förfogande för att den verksamhet som jag nu har redogjort för skall komma till stånd. I fråga om vegetationskarteringen gäller mitt förslag emellertid endast ett mindre medelstillskott till den verksamhet som redan bedrivs.

Arbetet med vegetationskarteringen och fastighetsregisterkartorna innehåller till en del sådan verksamhet som normalt inte ligger inom lantmäteriverkets direkta ansvarsområde.

Arbetet med fastighetsregisterkartorna utgör en service till fastighetsregistermyndigheterna, dvs. främst länsstyrelserna. Lantmäteriverket har enligt sin instruktion tillsyn över fastighetsregistreringen och har därigenom god överblick över behovet av åtgärder inom området. Verket arbetar dessutom normalt med sådan teknisk verksamhet som det här är fråga om. Jag anser därför att särskilda medel för verksamheten bör anvisas över lantmäteriverkets ordinarie anslag. Även medel för berörda länsstyrelser bör anvisas denna väg eftersom det enligt min mening bör åligga verket att avgöra i vilken ordning fastighetsregisterkartorna skall moderniseras. Jag har i denna fråga särskilt samrått med chefen för civildepartementet.

Till följd av att vegetationskarteringen redan pågår inom lantmäteriet i Norrbottens län bör också tillskott av medel för denna verksamhet anvisas över lantmäteriverkets ordinarie anslag. Särskilda medel till framställning av ekonomiska kartan bör självfallet också anvisas samma väg.

Jag övergår nu till att redovisa anslagsbehoven för budgetåret 1983/84.

D 3. Lantmäteriet: Landskapsinformation

I prop. 1982/83: 100 bil. 13 har regeringen föreslagit riksdagen att till Lantmäteriet: Landskapsinformation anvisa ett reservationsanslag av 93 031 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader för program 3 Landskapsinformation.

Jag föreslår att medel för att framställa ekonomiska kartan över Norrbottens län anvisas över anslaget och redovisas under delprogram 3 b Ekonomiska kartor. Fr. o. m. budgetåret 1984/85 erfordras också medel för fornminnesinventeringar i riksantikvarieämbetets regi. Efter att ha samträtt med statsrådet Göransson, har jag erfarit att medel för denna verksamhet senare kommer att begäras över riksantikvarieämbetets ordinarie anslag.

Också bidraget till vegetationskarteringen bör enligt min mening anvisas över lantmäteriets anslag D 3. Denna verksamhet bör redovisas under delprogram 3 c Topografiska kartor. Upprustningen av fastighetsregisterkartorna utgör en service till länsstyrelserna och övriga användare av kartorna. Medel för denna verksamhet anser jag bör anvisas över anslaget D 3 och redovisas under delprogram 3 h Rådgivning, som huvudsakligen avser service åt statliga och kommunala myndigheter.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet: Landskapsinformation* för budgetåret 1983/84 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1982/83: 100 bil. 13 punkt D 3 med 6 700 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 99 731 000 kr.

Industridepartementets verksamhetsområde

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-03

Föredragande: statsrådet Peterson såvitt avser inledningen och littera C;
statsrådet Dahl såvitt avser littera E;
statsrådet R. Carlsson såvitt avser littera G.

Anmälan till proposition om utveckling i Norrbotten

Inledning

De omfattande sysselsättningsproblemen i Norrbotten – vilka jag tidigare redogjort för – beror till stor del på att länet har en för liten industri-sektor.

Den förvärrade situationen på arbetsmarknaden under senare tid hänger samman med industrins ensidiga inriktning på branscher med stora strukturproblem. Särskilt svårt är sysselsättningsläget i malmfältskommunerna Gällivare och Kiruna som en följd av avsättningssvårigheter för LKAB:s järnmalm.

En viktig del i arbetet på att stärka sysselsättningen i Norrbotten blir mot denna bakgrund insatser för att stödja och främja industrin i länet. Det gäller *dels* att överbygga basindustrins svårigheter, *dels* att underlätta tillkomsten av ny industriell verksamhet och därmed bredda länets industri.

Åtgärder för att stödja de statliga industriföretagen i länet föreslås senare av statsrådet R. Carlsson.

Som jag tidigare redovisat har omfattande insatser gjorts för Norrbotten under senare år. Riksdagen har anvisat betydande medel till länets statliga basindustrier. Likaså har omfattande regional- och arbetsmarknadspolitiskt stöd lämnats till länet. Vid två tillfällen, våren 1979 och våren 1982, har vidare riksdagen beslutat om särskilda program med åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten. Programmen har förutom åtgärder inriktade mot industrin innefattat även insatser inom andra sektorer. Åtgärderna har i betydande utsträckning grundats på utredningar och förslag som utarbetats i länet av länsstyrelsen och av andra organ. Stöd har lämnats *dels* till vissa av riksdagen särskilt beslutade insatser, *dels* via medelsramar i form av reservationsanslag som ställts till regeringens förfogande. F. n. finns två sådana medelsramar om vardera 150 milj. kr. till

regeringens disposition, en under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel och en under industridepartementets huvudtitel.

Enligt min mening är det dock nu nödvändigt med ytterligare åtgärder som långsiktigt stärker utvecklingskraften i länet. Detta är syftet med utvecklingsplanen för Norrbotten och tar sig där uttryck dels i förslag till åtgärder för att generellt förbättra konkurrenskraften för länets industri, dels i förslag till åtgärder av särskild art för att utveckla näringslivet och därmed sysselsättningen.

För att möta den alltmer besvärliga situationen på arbetsmarknaden och för att långsiktigt förbättra sysselsättningen måste ytterligare åtgärder vidtas för att stärka länets industri och övriga näringsliv.

C Regional utveckling

1 Åtgärder för att höja konkurrenskraften i näringslivet

Förslagen i utvecklingsplanen syftar ytterst till att höja konkurrenskraften i det norrbottniska näringslivet. Endast därigenom kan arbetslösheten och undersysselsättningen varaktigt pressas tillbaka. Det är mot denna bakgrund nödvändigt att vidta åtgärder som sänker norrbottenföretagens kostnader, för såväl kapital som personal och transporter. Därigenom förbättras möjligheterna för industriell verksamhet i Norrbotten genom att öka företagens förmåga att konkurrera med fördelaktiga priser.

De statliga företagen utgör en dominerande del av industriverksamheten i Norrbotten. Dessa företag är mycket kapitalkrävande på grund av sin karaktär av basindustrier. Staten har som ägare vid många tillfällen tillskjutit kapital för att möjliggöra modernisering och utbyggnad av dessa industrier. Förslag om vissa kapitaltillskott till de statliga företagen i Norrbotten kommer i det följande att redovisas av statsrådet R. Carlsson.

I enlighet med vad som föreslås i utvecklingsplanen för Norrbotten bör, enligt min mening, de norrbottniska företagens konkurrenskraft stärkas genom sänkning av *personalkostnaderna*. En sådan åtgärd bör leda till att företagens ställning på marknaden stärks, vilket i sin tur bör leda till ökad produktion och ökad sysselsättning. Av grundläggande betydelse är, enligt min mening, att gruv- och tillverkningsindustrin kan få ett bättre kostnads- läge. En sänkning av personalkostnaderna bör därför i första hand komma dessa näringsgrenar till del. Sänkningen bör dessutom omfatta vissa andra näringsgrenar och branscher, som t. ex. uppdragsverksamhet som dels har indirekt betydelse för industrins utveckling, dels till följd av den teknologiska utvecklingen kan bli av väsentlig betydelse för sysselsättningsutvecklingen i vissa regioner. Det kan även finnas skäl att inbegripa producentvaruinriktad partihandel och turistverksamhet i den grupp av verksamheter som bör omfattas av åtgärder för att sänka personalkostnaderna.

Jag förordar mot denna bakgrund efter samråd med cheferna för social- och finansdepartementen att en sänkning av norrbottenföretagens personalkostnader görs genom en nedsättning av de socialavgifter företagen har att erlægga enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter. Den procentsats som socialavgifterna sammanlagt utgår med bör under en längre period sätts ned med 10 procentenheter i Norrbottens län för verksamheter av den typ jag nyss har förordat. Kostnaden i form av minskade avgiftsintäkter till följd av en sådan sänkning av socialavgifterna kan beräknas till ca 330 milj. kr. per år. Detta kan jämföras med en kostnad av ca 170 milj. kr. per år för den nedsättning av socialavgifter som gäller fr. o. m. den 1 januari 1983 i Gällivare, Jokkmokks, Kiruna och Pajala kommun. Därutöver bör en ytterligare reducering av socialavgifterna ske vid en sysselsättningsökning i företag inom de nyss nämnda kategorierna. Detta kommer, tillsammans med det regionalpolitiska sysselsättningsstödet, att ge en stimulans till nyrekrytering av personal. En sådan åtgärd bör leda till en förstärkt ställning för företagen. Detta bör ge en ökad produktion och sysselsättning.

Frågor om den tekniska utformningen och administrationen av en nedsättning av socialavgifter för verksamheter i Norrbottens län bereds f. n. inom regeringskansliet. Efter att denna beredning avslutats har jag för avsikt att under hösten 1983 framlägga förslag om lagstiftning för nedsättning av socialavgifterna i Norrbottens län. Härigenom möjliggörs en nedsättning av avgifterna fr. o. m. den 1 januari 1984.

I årets budgetproposition (prop. 1982/83: 100 bil. 14 punkt C 5) har till Ersättning för nedsättning av socialavgifter för budgetåret 1983/84 tagits upp ett förslagsanslag av 170 milj. kr. Jag avser att i samband med mitt förslag senare i år om ett nytt system för nedsättning av socialavgifter på tilläggsbudget I för statsbudgeten för budgetåret 1983/84 återkomma beträffande det ökade medelsbehov som mitt förslag kommer att föranleda.

För att motverka de högre *transportkostnaderna* för företag i norra delen av landet finns sedan början av 1970-talet ett regionalpolitiskt gods-transportstöd. Vissa förbättringar av stödet gjordes senast våren 1982. Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare denna dag redovisat sin syn på transportstödet. Han har därvid redogjort för de principer som bör gälla för dess utformning och konstaterar att dessa harmonierar med de förslag som väckts i utvecklingsplanen.

Regeringen har nyligen tillsatt en kommitté (dir. 1982: 105) med uppgift att behandla det regionalpolitiska stödet till näringslivet. Till kommitténs uppgifter hör bl. a. att behandla det regionalpolitiska transportstödet roll i regionalpolitiken. Kommittén skall vidare överväga om stödet bör kompletteras med stöd till sjötransporter och med åtgärder som kan sänka företagets kostnader för persontransporter. Kommittén skall också behandla frågan om den regionalpolitiska betydelsen av att differentiera kostnaderna för informationsöverföring. Hela transportstödsystemet kom-

mer således att ses över i ett sammanhang. Därmed ges också möjligheter till en samlad avvägning av bidragets regler och de önskemål som förts fram om skilda utvidgningar av stödet.

Frågan om en sänkning av transportkostnaden liksom om en fraktnedsättning för malmtransporterna på malmbanan har tidigare idag behandlats av chefen för kommunikationsdepartementet.

2 Särskilda insatser inom skilda sektorer

De grundläggande delarna i utvecklingsplanen syftar till att möjliggöra en expansion av industriproduktionen och därmed den samlade sysselsättningen i Norrbotten. Åtgärderna får effekter för hela näringslivet eller för ett flertal näringar samtidigt. Dessa generella åtgärder behöver, för att få full effekt, föras vidare genom åtgärder som möter de speciella utvecklingsbehov som finns inom de olika näringsgrenarna.

Statsrådet R. Carlsson kommer att lämna förslag om åtgärder av detta slag vad gäller de statliga basindustrierna i Norrbotten. Därigenom ges möjlighet att realisera en rad framtidssatsningar av stor betydelse för dessa och för länets fortsatta utveckling.

Cheferna för utbildnings-, jordbruks- och bostadsdepartementen liksom statsrådet I. Carlsson har tidigare denna dag redovisat förslag av denna karaktär inom sina respektive områden. Senare idag kommer statsrådet Dahl att lämna sådana förslag inom energiområdet.

Jag kommer i det följande att lämna förslag av betydelse för utvecklingen inom bl. a. verkstadsindustrin och turismen. Jag kommer också att ta upp frågan om åtgärder som kan stärka den norrbötniska glesbygdens utveckling liksom frågor om lokalisering av statlig verksamhet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i skrivelse till regeringen den 21 januari 1983 redovisat ett stort antal förslag till åtgärder som långsiktigt skulle kunna stärka sysselsättningen i länet. Förslagen har olika grad av konkretisering. Flertalet kräver viss ytterligare bearbetning. Huvuddelen av de föreslagna åtgärderna förutsätter helt eller delvis en finansiering utanför ordinarie stödformer och anslagsramar.

Länsstyrelsen föreslår att en sammanhållen medelsram för sysselsättningsfrämjande åtgärder ställs till förfogande inom vilken projekt successivt kan preciseras och genomföras. Länsstyrelsen uttalar mycket positiva erfarenheter av det nuvarande arbetssättet med medelsramar till regeringens disposition för stöd till särskilda insatser i länet. För att främja överblicken och samordningen i det regionalpolitiska arbetet bör dock enligt länsstyrelsens mening, medelshanteringen hållas samman på ett departement.

Jag delar länsstyrelsens uppfattning om att nuvarande arbetssätt med sammanhållna medelsramar till regeringens förfogande för särskilda insat-

ser i Norrbotten fungerat väl. Arbetssättet medger ett aktivt och smidigt projekt- och utvecklingsarbete såväl regionalt i länet som centralt inom regeringskansliet. Samtidigt innebär det möjlighet till överblick och samordning liksom till avvägningar gentemot krav och intressen från andra politikområden och andra delar av landet.

Jag förordar mot denna bakgrund att det under industridepartementets huvudtitel anslås 200 milj. kr. för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län under de närmaste tre budgetåren. Prövningen av ärenden om anspråk på medel från detta anslag bör ligga på regeringen. Länsstyrelsen bör som regionalpolitiskt sammanhållande organ i länet yttra sig över framställningarna. För vissa typer av stöd kan, i likhet med tidigare, medel ställas till länsstyrelsens eller annan myndighets förfogande för att fatta beslut om stöd till enskilda projekt eller verksamheter.

Medel från detta anslag skall kunna lämnas till regionalpolitiskt angelägna projekt i länet. Medlen skall ses som ett komplement till gängse stödformer t. ex. inom regional-, industri-, arbetsmarknads-, jordbruks- och energipolitiken.

Jag övergår nu till att redogöra för åtgärder som enligt min mening bör kunna komma ifråga för stöd från den medelsram som jag nyss förordat för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län. Jag kommer därvid att ta upp även vissa andra frågor som har anknytning till dessa åtgärder. Flertalet åtgärder har förts fram i länsstyrelsens löpande länsplaneringsarbete och finns också med bland de åtgärdsförslag som länsstyrelsen redovisade i sin skrivelse den 21 januari 1983, vilken jag tidigare nämnt. Som underlag för mina förslag finns också den rapport med förslag till åtgärder i Malmfälten som den s. k. Rehnberggruppen redovisade till regeringen den 30 november 1982.

2.1 Det regionalpolitiska stödet

I utvecklingsplanen har föreslagits vissa förstärkningar av det regionalpolitiska stödet till näringslivet i Norrbotten. Med hänsyn till att riksdagen fastställde nya regler för det regionalpolitiska stödet så sent som i juni 1982 och till att en särskild kommitté nyligen tillsatts för att behandla ett stort antal frågor som rör det regionalpolitiska stödet till näringslivet, är jag nu inte beredd att förorda några förändringar vad gäller detta stöd. Jag vill i detta sammanhang betona att det allmänt sett inte råder brist på medel då det gäller stöd till t. ex. industriinvesteringar i länet. Bristen ligger snarare på tillgången på utvecklingsbara och ekonomiskt bärande projekt. Där- emot kan det i vissa fall vara så att ordinarie stödformer inte är användbara eller tillräckliga.

Eventuella kompletteringar till det gängse regionalpolitiska stödet bör, enligt min mening, ske med medel från det anslag för särskilda regionalpolitiska insatser i länet som jag tidigare förordat. Prövning bör därvid ske av regeringen i varje enskilt fall.

2.2 Den regionala utvecklingsfonden

Den regionala utvecklingsfonden har en viktig uppgift i utvecklingen av länets näringsliv. Fonden tillhandahåller dels service- och konsultinsatser, dels finansiellt stöd, bl. a. i form av s. k. utvecklingskapital. Genom ett speciellt landstingsanslag på 10 milj. kr. för åren 1982–1984 samt ett särskilt bidrag på 4 milj. kr. innevarande budgetår från anslaget C5. Åtgärder för ökad sysselsättning i Norrbottens län är fondens resurser för service- och konsultinsatser förhållandevis goda.

När det gäller fondens finansieringsverksamhet anser jag att det är angeläget att fonden ges möjlighet att också satsa på tämligen riskfyllda projekt. En förutsättning för detta är att finansieringsverksamheten tillförs ytterligare medel så att inte fondens utlåningskapacitet urholkas. För att behålla fondens reala lånekapacitet intakt under de närmaste åren beräknar jag att det behövs ett medelstillskott till fonden på 15 milj. kr. Medlen bör tas från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet.

I den tidigare nämnda Rehnbergsgruppens rapport föreslås att utvecklingsfonden i länet tillförs resurser för att placera 2–3 handläggare i Gällivare resp. Kiruna kommun för i första hand en period av tre år. Vidare föreslås att resurser avsätts för extra konsultinsatser i dessa kommuner. Behovet av extra medel för detta ändamål får bedömas med hänsyn till fondens resurser i övrigt för sådana insatser. Medel för dessa särskilda insatser från fondens sida i Malmfälten bör kunna tas från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet.

2.3 Lokaliseringssamråd m. m.

Parallellt med ett aktivt arbete i länet måste insatser göras på central nivå för att lokalisera verksamhet till länet.

Lokaliseringssamrådet med de stora industriföretagen har bl. a. till följd av strukturella åtgärder och sysselsättningsminskningar inom industrin till stor del bestått av överläggningar i samband med företagsrekonstruktioner och åtgärder för att skaffa ersättningsverksamhet vid företagsnedläggelser. Inom samrådet har handlagts några ärenden om lokaliseringsstöd omfattande sammantaget ett hundratal arbetstillfällen i Norrbotten. Samrådet har nu fått utökade personella resurser och en intensifierad verksamhet har påbörjats, där insatser för att öka sysselsättningen i Norrbotten intar en framträdande plats.

Enligt min mening bör de förslag som nu lämnas för att förstärka konkurrensmöjligheterna för näringslivet i Norrbotten i kombination med det regionalpolitiska stödet ge betydligt förbättrade förutsättningar att lokalisera verksamhet till länet. Jag kommer ingående att följa utvecklingen härvidlag och då speciellt uppmärksamma Malmfältens situation.

I Rehnbergsgruppens rapport betonas att ytterligare ansträngningar

måste göras för att söka förmå företag i andra delar av landet att förlägga produktion och sysselsättning till Malmfälten. Med hänsyn till svårigheterna att i nuvarande läge med låg aktivitets- och investeringsnivå i näringslivet uppnå resultat i sådana ansträngningar måste, sägs i rapporten, insatserna göras så mycket mer kvalificerade och bedrivs särskilt intensivt. I rapporten föreslås att regeringen skall uppdra åt en *särskild förhandlingsgrupp* att överlägga med ett antal företag om förläggning av varu- och tjänsteproduktion till Malmfälten. En utgångspunkt för förhandlingarna bör, sägs det i rapporten, vara att snabbt få till stånd ny sysselsättning till regionen och att staten därvid bör vara beredd att ge ett betydande ekonomiskt stöd.

Jag delar Rehnbergsgruppens uppfattning om behovet av särskilda insatser för Malmfälten, liksom för Norrbotten i övrigt. Jag avser mot denna bakgrund föreslå regeringen tillkalla en särskild förhandlingsgrupp med uppgift att hos ett antal större företag undersöka möjligheterna att få till stånd ny verksamhet och ny sysselsättning i Norrbotten. Jag vill här understryka att det skall gälla nya verksamheter och inte flyttning av befintlig verksamhet och sysselsättning från andra delar av landet.

Med hänsyn till den mycket speciella situationen som gäller för Svappavaara samhälle avser jag – vilket jag återkommer till – dessutom tillkalla en särskild förhandlare med uppgift att förmå företag att göra etableringar på denna ort för att möta den sysselsättningsminskning som förutses inom gruvbrytningen.

Det arbete som bedrivits inom industridepartementet med systematisk *produktsökning, produktförmedling och förmedling av legoarbeten* samt med *lokaliseringssamråd inom den privata tjänste- och servicesektorn* visar att det finns möjligheter att få fram idéer och projekt som kan styras till regionalpolitiskt prioriterade regioner som t. ex. Norrbotten. Det finns enligt min mening utifrån nu vunna erfarenheter förutsättningar för ett intensifierat arbete på detta område. I den nyligen avlämnade propositionen om verksamheten vid statens industriverk (prop. 1982/83: 113) har jag föreslagit (s. 42) att denna verksamhet förs över till industriverket. Arbetet bör, enligt min mening, bedrivs i samma former som hittills och med utnyttjande av befintliga stödformer och medelsramar inom regionalpolitiken. Stödbehov som inte kan tillgodoses den vägen bör täckas via anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

Den *statliga upphandlingen* har hittills inte använts på något systematiskt sätt inom regionalpolitiken. Det bör dock enligt min mening finnas förutsättningar för en ökad regionalpolitisk påverkan på detta område. Jag vill erinra om vad som sägs i anvisningarna till 9 och 15 §§ i upphandlingskungörelsen om att statliga myndigheter och verk vid upphandling aktivt bör inhämta anbud från sådana företag i de fyra nordligaste länen som kan komma ifråga som leverantörer och att vid likvärdiga anbud upphandlingen skall läggas till företag i denna del av landet.

Från industrihåll har vissa *etableringsprojekt* aktualiserats med tänkbar lokalisering till Norrbotten. Jag vill i detta sammanhang betona vikten av att det privata näringslivet gör satsningar också i Norrbotten. Bortsett från en del filialetableringar som kom till stånd under slutet av 1960-talet med villkorade frisläpp av investeringsfonder har några mer betydande privata satsningar inte skett i länet under senare årtionden.

Mot denna bakgrund hälsar jag med tillfredsställelse Gränges Aluminium AB:s planer på att lokalisera ett aluminiumsmältverk till Piteå. Bolaget har hos regeringen ansökt om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen beträffande denna lokalisering. Ärendet bereds f. n. inom regeringskansliet. Det är min förhoppning att Gränges Aluminium AB skall komma fram till ett beslut att etablera industriell verksamhet i Piteå. En sådan skulle, förutom att skapa produktion och sysselsättning, också ha ett symbolvärde och visa att det privata näringslivet är berett att göra kommersiella satsningar i Norrbotten.

Ett annat projekt som SKF-Steel aktualiserat är byggandet av ett järnsvampverk i Malmfälten. De förstudier som gjorts har dock inte lett fram till beslut om igångsättning av projektet.

2.4 Administrativ tjänsteproduktion m. m.

Etableringen av den statliga Servicecentralen i Gällivare (SIGA) har utfallit väl och visar att det är möjligt att förlägga *administrativ tjänsteproduktion* till Malmfälten och Norrbotten. De etableringar som bl. a. Control Data AB och Allmänna Ingenjörbyrå AB med statligt stöd gjort i länet stärker möjligheterna att utveckla denna administrativa tjänsteproduktion samtidigt som de tillför övrigt näringsliv viktig kompetens inom bl. a. ADB-området.

I syfte att öka förutsättningarna för SIGA att ta emot ytterligare projekt har verksamheten nyligen omorganiserats. Omorganisationen innebär att verksamheten vid SIGA förts över i ett bolag under en stiftelse med namnet Stiftelsen Administrativ Produktion i Malmfälten. Genom denna förändring frigörs resurser i stiftelsen för att utveckla nya verksamheter och företag samtidigt som den nuvarande verksamheten vid SIGA kan konsolideras och vidareutvecklas.

I Rehnbergsrapporten föreslås en utbyggnad av verksamheten vid SIGA. I rapporten föreslås vidare att regeringen skyndsamt skall uppdra åt samtliga centrala statliga myndigheter och affärsdrivande verk i Stockholm att redovisa arbetsuppgifter som kan förläggas till en utbyggd SIGA-verksamhet i Malmfälten. Siktet bör, sägs i rapporten, vara att under en period av 2–3 år flytta arbetsuppgifter motsvarande 250–300 årsanställda. Medel måste ställas till förfogande så att SIGA kan klara de extra kostnader som dessa nya verksamheter skulle innebära i inledningsskedet.

Stiftelsen Administrativ Produktion i Malmfälten har i en skrivelse till

regeringen förklarar sig beredd att åta sig en sådan utbyggnad under vissa förutsättningar vad avser finansiering m. m. Som en bas för fortsatt expansion krävs bl. a. ett förstärkt stiftelsekapital. Staten måste därtill vara beredd att tillskjuta medel för att täcka vissa initialkostnader för myndigheter och verk som förlägger verksamhet till SIGA. Sammantaget beräknar stiftelsen att en utbyggnad av verksamheten för att ge arbete för ytterligare 300 personer kommer att erfordra ca 70 milj. kr. i särskild finansiering.

Jag delar Rehnbergsgruppens uppfattning att SIGA-verksamheten bör byggas ut ytterligare. Regeringen har nyligen givit ett fyrtiotal centrala myndigheter och verk i uppdrag att redovisa administrativa uppgifter som skulle kunna fullgöras i Malmfälten. Jag kommer senare idag att föreslå regeringen att uppdraga åt Stiftelsen Administrativ Produktion i Malmfälten att utarbeta en plan för en utbyggd och breddad verksamhet och samtidigt medge visst medelstillskott för utvecklingsarbete m. m. i anslutning till utbyggnaden. I detta uppdrag ingår också att skyndsamt utreda förutsättningarna för etablering av verksamhet i Svappavaara. Ett uppdrag har också givits till AMS att i samråd med Stiftelsen Administrativ Produktion i Malmfälten och kammarkollegiet undersöka förutsättningarna för att stiftelsen skall kunna handha återkraven på de lån och bidrag som betalas ut av arbetsmarknadsverket.

Finansieringen av en utbyggd SIGA-verksamhet bör kunna ske med utnyttjande av regionalpolitiskt stöd och medel från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

Då det gäller riksdagens beslut våren 1982 (prop. 1981/82: 113, AU 1981/82: 23, rskr 1981/82: 388) om att uppdrag skall lämnas till större centrala myndigheter att inkomma med förslag till hur verksamhet kan decentraliseras, vill jag nämna att förberedelsearbetet pågår inom regeringskansliet med inriktning på att sådana uppdrag skall kunna lämnas under våren 1983. I den mån central statlig verksamhet visar sig kunna decentraliseras bör detta i enlighet med riksdagens ställningstagande i första hand ske till skogslänen.

2.5 Särskilda insatser för Malmfälten

Jag vill först erinra om malmfältsutredningens (I 1981:06) arbete med att utarbeta ett program för utvecklingen på längre sikt i malmfältskommunerna. Enligt vad jag erfarit kommer utredningen att redovisa sina förslag och överväganden till regeringen i slutet av innevarande år.

Från skilda håll har förts fram förslag om startande av *konstgödseltillverkning* och *utvinning av sällsynta jordartsmetaller* baserat på apatiten i järnmalmen. Dessa frågor utreds f. n. av malmfältsutredningen.

Inom ramen för de s. k. *Gällivare- och Kirunoprojekten* bedrivs sedan några år tillbaka ett aktivt arbete på att utveckla näringslivet i de båda

malmfältskommunerna. Arbetet bedrivs i samarbete mellan kommun, LKAB, utvecklingsfond, länsstyrelse, länsarbetsnämnd och Regioninvest i Norr AB. Industridepartementet har också deltagit i vissa delar av arbetet. Insatserna har främst varit inriktade på att stödja utvecklingen inom de befintliga småföretagen på orten, men också på att stimulera till nyetableringar. En viktig del i arbetet har varit utbildning av personer som är intresserade av att starta egna företag. Verksamheten har gemensamt finansierats av de deltagande parterna. Även i Rehnbergsgruppens rapport betonas vikten av ett aktivt arbete i kommunerna på det näringspolitiska området.

Erfarenheterna från projekten i Gällivare och Kiruna visar, enligt min mening, vikten av ett aktivt utvecklingsarbete i kommunerna. Ett sådant är väsentligt i flera avseenden. Det engagerar människor att ta egna initiativ för att skapa försörjning och sysselsättning. Det stödjer företagens möjligheter till utvecklingsarbete. Det skapar en beredskap och kunnighet hos kommunerna att ta emot ny verksamhet.

Jag ser mot denna bakgrund det näringslivsbefrämjande arbete som bedrivs i de båda malmfältskommunerna som en viktig del i arbetet på att skapa ny sysselsättning i Malmfälten. Jag anser vidare att staten bör stödja verksamheten ekonomiskt. Stöd för detta bör kunna lämnas från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet.

Jag har tidigare redogjort för min syn på Rehnbergsgruppens förslag angående en förstärkning av utvecklingsfondens resurser att utnyttjas i Malmfälten. Den strukturplan som LKAB lagt fram och som statsrådet R. Carlsson senare idag kommer att redogöra närmare för, innebär att malm-brytningen för den nu överblickbara tiden kan beräknas bli 13–15 milj. ton per år. LKAB föreslår att verksamheten koncentreras till Kiruna och Malmberget. Någon verksamhet avses däremot t. v. inte bedrivas i Svappavaara.

Ett sådant ställningstagande får vittgående konsekvenser för samhället Svappavaara som helt byggt upp kring gruvbrytningen. I samhället finns tillgång till bostäder, samhällelig och kommersiell service som förlorar starkt i värde när gruvbrytningen upphör. I och för sig har motsvarande situation tidigare uppstått och kan komma att inträffa i framtiden i andra samhällen. Men den speciella situationen i Norrbottens malmfält och Svappavaaras geografiska belägenhet ger problemen en särskild dimension. Också för orter i Svappavaaras närhet uppkommer stora problem.

Enligt min mening är det därför nödvändigt att – utöver de generella åtgärder som föreslås i denna proposition – göra särskilda insatser i Svappavaara. Jag har tidigare denna dag förordat en allmän nedsättning med 10 procentenheter av de lagstadgade socialavgifterna för vissa verksamheter i Norrbottens län. Jag förordar att ytterligare ett steg tas för att främja etableringar av i första hand industriell verksamhet i Svappavaara samhälle genom att den typ av verksamheter jag tidigare nämnt helt befrias

från lagstadgade socialavgifter (inkl. den allmänna löneavgiften) för nytilkommande sysselsättning. Avgiftsbefrielsen bör träda i kraft den 1 januari 1984 och gälla i 10 år. Den närmare utformningen av denna åtgärd prövas i det beredningsarbete rörande den föreslagna nedsättningen av socialavgifterna i länet som jag tidigare nämnt pågår inom regeringskansliet. Jag avser därför återkomma med förslag under hösten 1983 om den tekniska utformningen av och anvisande av medel för detta borttagande av de lagstadgade socialavgifterna (inkl. den allmänna löneavgiften) i Svappavaara. Ett aktivt arbete måste också ske för att få företag att förlägga verksamhet till samhället Svappavaara. Jag avser därför att tillkalla en *särskild förhandlare* med uppdrag att förmå företag att göra etableringar på denna ort för att ersätta de arbetstillfällen som förloras när sysselsättningen i malmbrytningen minskar.

2.6 Forskningsstiftelsen Svensk Gruvteknik

Forskningsstiftelsen Svensk Gruvteknik genomför ett femårigt forskningsprojekt i Luossavaaragruvan i Kiruna. Finansiering av projektet sker delvis genom försäljning av malm till LKAB. LKAB har emellertid meddelat att bolaget av ekonomiska skäl inte längre kan ta emot och sälja den av stiftelsen producerade malmen.

I och med detta har stiftelsen försatts i en svår situation och har hos regeringen hemställt om hjälp för att kunna fortsätta med och fullfölja de planerade forskningsprojektet i Kiruna. För att säkra driften under hela forskningsperioden 1981–1985 krävs det enligt stiftelsen ett lån på 153 milj. kr. År 1985 kommer det att finnas 1,7 milj. ton lagrad malm till ett värde av 182 milj. kr. räknat efter dagens malmpriser. Om denna malm kan säljas kommer verksamheten att ge ett överskott på knappt 30 milj. kr. Detta förutsätter dock att järnmalmkonjunkturen blir bättre så att malmen från forskningsgruvan kan avyttras till nu gällande eller högre marknadspriser.

Jag finner det synnerligen angeläget att i någon form säkerställa driften vid forskningsgruvan under hela den avtalade perioden. Det är kostnadskrävande och enligt min mening på många sätt olyckligt att lägga ned forskningsstiftelsen i förtid. Långsiktigt skulle det innebära att svensk gruvindustri går miste om värdefulla resultat från forskningsverksamheten. På kort sikt skulle det innebära att ca 80 personer blir utan sysselsättning efter den 1 april 1984.

Jag avser att snarast ge i uppdrag åt en *särskild förhandlare* att under våren 1983 utvärdera forskningsstiftelsens verksamhet och undersöka under vilka förutsättningar som driften där kan fortsätta. Förhandlingar bör därför upptas med stiftelsens delägare och med eventuella andra intressenter i syfte att säkerställa forskningsgruvans framtid.

För att tills vidare lösa stiftelsens ekonomiska problem anser jag, i likhet med vad statsrådet R. Carlsson senare kommer att föreslå, att stiftelsen via LKAB bör tillföras medel så att verksamheten kan bedrivas i oförändrad omfattning under år 1983.

2.7 Rymdbolagets verksamhet i Kiruna

Svenska Rymdaktiebolaget avser att genom sitt dotterbolag, Skandinavisk Satellitbild AB, etablera verksamhet i Kiruna för mottagning, bearbetning och försäljning av data från fjärranalyssatelliter. Etableringen bygger främst på utnyttjande av information från den franska satelliten Spot i vilken statens delegation för rymdverksamhet (DFR) är delägare. Verksamheten beräknas ge sysselsättning för drygt 100 personer.

Behovet av investeringar i maskiner och utbildning av personal är omfattande. Det totala kapitalbehovet är beräknat till drygt 150 milj. kr. varav erfordras ca 30 milj. kr. i särskilda bidragsmedel utöver ordinarie regionalpolitiskt stöd. Regeringen har tidigare beviljat 5 milj. kr. för aktiekapital i det nya bolaget. Vidare har regeringen beslutat om lokaliseringstöd till byggande av ett kommunalt kontorshus i Kiruna som ska rymma bl. a. Satellitbilds verksamhet. Regeringen har nyligen också beslutat om lokaliseringstöd till Rymdbolaget för byggande av kontrollstation för Spot-satelliten. Utöver reguljärt regionalpolitiskt stöd bör även här ytterligare stöd kunna lämnas från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet.

2.8 Högskolan i Luleå

Högskolan i Luleå spelar en viktig roll i ansträngningarna att utveckla näringslivet i Norrbotten. Högskolan har i olika omgångar fått särskilda resursförstärkningar med regionalpolitiska medel för att t. ex. kunna bygga ut forskningen snabbare på angelägna områden.

Jag ser ytterligare satsningar på högskolan i Luleå som en viktig del i arbetet med att långsiktigt stärka näringslivet och sysselsättningen i Norrbotten. Jag anser det därför, i likhet med vad chefen för utbildningsdepartementet tidigare anfört, viktigt att högskolans möjligheter att stödja näringslivsutvecklingen i länet förstärks. Verksamheten med *att låta ny-examinerade civilingenjörer och högskoleutbildade ekonomer* under viss tid arbeta i små och medelstora företag, vilken tidigare beskrivits av chefen för utbildningsdepartementet, anser jag därvid i fortsättningen bör finansieras via anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser.

2.9 Prospekteringsverksamhet

En omfattande prospektering för att finna nya malm- och mineralfyndigheter pågår i länet. Detta sker dels med ordinarie finansiering inom gruvföretagen, dels med 28 milj. kr. som anslagits särskilt för basprospektering i länet och som utförs av Sveriges Geologiska AB (SGAB) under huvudmannaskap av nämnden för statens gruvegendom (NSG).

Genom beslut av riksdagen hösten 1982 har 300 milj. kr. anslagits för ett femårigt program för prospektering och projektering av nya gruvor inom landets stora gruvdistrikt. En betydande del därav, ca 100 milj. kr., kommer att disponeras i Norrbotten. Med detta skapas förutsättningar för ett intensifierat arbete för att få fram ny gruvverksamhet. På mitt initiativ har nyligen bildats tre arbetsgrupper, varav en för Norrbotten, med representanter från gruv- och mineralindustrin med uppgift att lämna förslag till regeringen på angelägna projekt. En utgångspunkt för arbetsgruppens arbete är att projekten skall bidra till en långsiktig utveckling av gruv- och mineralindustrin i Norrbottens län.

2.10 Handelskonsulent på Nordkalotten

För att stödja ett ökat handelssamarbete på Nordkalotten finns inom ramen för Nordkalottkommitténs verksamhet en handelskonsulent i Norrbotten. Handelskonsulentens verksamhet har tidigare finansierats helt med medel från nordiska ministerrådet. För att kunna fortsätta verksamheten under ytterligare en treårsperiod har Nordkalottkommittén ansökt om medel från regeringarna i Finland, Norge och Sverige. Verksamheten kommer därefter att utvärderas. Den del av kostnaderna som skulle ankomma på Sverige uppgår till ca 200 000 kr. per år. Medel bör anvisas för de närmaste tre åren över anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser.

2.11 Särskilda glesbygdsinsatser m. m.

Under senare år har gjorts *särskilda glesbygdsinsatser* i länets inland. Det gäller bl. a. stöd till komplementysselsättning inom jordbruk, småindustri, hantverk, turism m. m. Erfarenheter från denna typ av insatser i bl. a. Pajala kommun är mycket positiva. Ett betydande antal småföretag har etablerats och nya arbetstillfällen har därmed tillskapats i områden med hög arbetslöshet och undersysselsättning och med små möjligheter att dra till sig större industrietableringar, t. ex. med hjälp av lokaliseringstöd. Stöd till fortsatta särskilda glesbygdsinsatser i länets inland bör kunna lämnas via anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet.

Länsstyrelsen i Norrbotten har låtit utreda frågan om ökat *tillvaratagande av bär och svamp* i länet. Syftet är bl. a. att få rationellare uppsamling av produkter, distribution m. m. Vissa företagsidéer för att möjliggöra

detta bearbetas f. n. I det fall dessa företagsidéer visar sig ekonomiskt och praktiskt genomförbara bör eventuella behov av stöd utöver ordinarie regionalpolitiskt stöd och glesbygdsstöd kunna täckas via anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet.

Chefen för jordbruksdepartementet har tidigare redogjort för vissa åtgärder vad gäller fiske, pälsdjursuppfödning och samebyarnas utveckling som är av liknande karaktär som de jag nu redogjort för.

2.12 Turistnäringen

Turistnäringen spelar en viktig sysselsättningsmässig roll i vissa delar av länet. En utbyggnad av turistanläggningarna har skett under senare år bl. a. med stöd från de tidigare nämnda medelsramarna för särskilda sysselsättningsinsatser i länet.

Enligt min mening bör sådant särskilt stöd kunna lämnas för kompletterande utbyggnad av anläggningarna i redan etablerade turistområden i länet; detta som ett komplement till det ordinarie regionalpolitiska stödet. I övrigt bör satsningar ske för att nå ökat utnyttjande av befintliga anläggningar bl. a. genom bättre och billigare transporter samt utbildning av personer som arbetar inom turistnäringen. Medel för sådana insatser bör också kunna lämnas via anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

2.13 Energiproduktion och energianvändning

Från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i länet bör stöd också kunna lämnas till vissa *energisatsningar*, vilka statsrådet Dahl senare kommer att redogöra för. Det gäller bl. a. byggande av anläggningar för produktion och användning av fasta bränslen.

2.14 Resurser för utrednings- och projektarbete i länet

De åtgärder som jag här redovisat för att stärka sysselsättningen i Norrbottens län bygger i stor utsträckning på det fortlöpande *utrednings- och projektarbete* som bedrivs i länet. Detta gäller även åtgärder som redovisas i övriga delar av denna proposition. Ett aktivt arbete i länet utgör också grunden för genomförandet av de åtgärder som här föreslås.

Länsstyrelsen har i sin skrivelse den 21 januari 1983 pekat på nödvändigheten att få förstärkta resurser för denna typ av utrednings- och utvecklingsarbete. Jag anser, efter samråd med chefen för civildepartementet, att från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser bör få anvisas medel med ett belopp av högst 1 milj. kr. per år under de närmaste tre budgetåren för en förstärkning av länsstyrelsens resurser för detta arbete, bl. a. för

projektanställning av ytterligare personal. I detta inryms också extra resurser för det arbete med förstärkt energiplanering m. m. i länet, som statsrådet Dahl senare idag kommer att redogöra för.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om nedsättning av socialavgifter för verksamheter i Norrbottens län,
2. till *Särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län* för budgetåret 1983/84 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.

E Energi

I den socialdemokratiska utvecklingsplanen för Norrbotten betonas några från energisynpunkt viktiga aspekter. Norrbotten är rikt på naturtillgångar. Vattenkraften har länge kommit till utnyttjande. Torvtillgången är mycket god och står inför exploatering.

Även energiförbrukningen uppvisar speciella särdrag. T. ex. består industrisektorn till stor del av företag med produktionsprocesser som kräver mycket energi. Klimatet medför stor energiåtgång för uppvärmningsändamål.

Mot bakgrund av dessa förhållanden sägs i utvecklingsplanen:

”Dessa förhållanden öppnar särskilt stora möjligheter att genom försöksverksamhet i Norrbotten vinna erfarenheter av stort värde för energipolitiken i hela landet.

— — —
Målet skall vara en genomtänkt kommunal energiplanering och en sammanhållen plan för Norrbottens energiproduktion och energiförbrukning.”

Mina förslag i det följande syftar till att samordna åtgärder för energihushållning och för energitillförsel och låta Norrbotten bli ett försökslän för en offensiv energipolitik. Därigenom kan erfarenheter vinnas till nytta för landet som helhet, samtidigt som utveckling och sysselsättning främjas i Norrbotten.

Jag föreslår bl. a. omfattande stöd till fastbränsleeldade anläggningar, förstärkt upphandling inom energiområdet från företag i Norrbotten, experimentverksamhet avseende energihushållning i näringslivets byggnader samt en förstärkt energiplanering, där länsstyrelsen får en central roll.

Chefen för bostadsdepartementet har tidigare denna dag lämnat förslag

om bl. a. en integrerad planering av energisparåtgärder och ombyggnadsverksamhet i Norrbotten.

Också dessa förslag utgör en viktig del i en sammanhållen politik för att ge Norrbottens län förutsättningar för en sammanhållen plan för energiproduktion och energianvändning.

1 Ökad satsning på fastbränsleanläggningar

Den totala energiförbrukningen i Norrbotten var år 1980 ca 26,5 TWh, varav ca 21,9 TWh bränslen och 4,6 TWh elenergi. Med undantag för ca 2,6 TWh bark och lutar var samtliga bränslen importerade.

Oljeförbrukningen inom industrin och inom den s.k. övrigsektorn i Norrbotten uppgick år 1980 till 7,8 TWh eller 680 000 ton oljeekvivalenter. I enlighet med lagen om kommunal energiplanering har oljereduktionsplaner fastställts av kommunerna. Enligt länsstyrelsens bedömning och kommunernas planer skulle det under 1980-talet vara möjligt att ersätta ca 45 % av denna oljeanvändning med inhemska bränslen om bl. a. tillräckliga finansiella resurser ställdes till kommunernas förfogande.

Sammanställning av kommunernas oljereduktionsplaner. Siffrorna anger m³ olja Eo-5.

Kommun	oljeanvändning 1980	oljereduktion 1980–1990			oljeanvändning 1990
		sparande	substi- tut	totalt i %	
Arjeplog	3 800	100	500	15,8	3 200
Arvidsjaur ¹	3 455	887	1 756	76,7	812
Boden	55 763	8 133	16 594	44,0	31 036
Gällivare	36 800	4 274	16 380	57,8	15 155
Haparanda	11 080	1 810	4 880	60,7	4 390
Jokkmokk ²	10 000	417	5 583	59,8	4 000
Kalix	63 000	9 690	35 425	71,6	17 885
Kiruna	64 075	7 303	29 930	58,1	26 842
Luleå	113 000	21 800	47 800	61,1	43 300
Pajala ³	10 118	560	6 152	66,5	3 476
Piteå	52 025	8 825	19 500	54,5	23 700
Älvsbyn	11 659	1 013	6 779	66,8	4 442
Överkalix	5 605	998	2 006	53,6	2 601
Övertorneå	8 020	1 860	5 610	93,2	550
Länet	447 340	67 670	198 895	59,5	181 329

¹ Endast kommunens och landstingets byggnader

² Total eldningsolja enligt SCB:s statistik 8 383 m³

³ Total eldningsolja enligt SCB:s statistik 9 038 m³

I december 1982 beslöt riksdagen om åtgärder för att öka investeringarna i utbyggnader av distributionsanläggningar för fjärrvärme och i torvledade förbränningsanläggningar samt om åtgärder i fråga om upphandling inom energiområdet (prop. 1982/83:50 bil.6, NU 18, rskr 111). Enligt riksdagens beslut kan stöd utgå med högst 10 % av kostnaderna för distri-

butionsanläggningar för fjärrvärme och med högst 25 % av kostnaderna för förbränningsanläggningar som byggs för att eldas med främst torv. Stöd kan i båda fallen utgå endast till anläggningar som beställs under år 1983.

I Norrbotten planeras fastbränsleeldade anläggningar i bl. a. Pajala, Överkalix, Kalix, Övertorneå, Haparanda, Boden, Kiruna och Älvsbyns kommun. Flera av dessa anläggningar kan komma ifråga för stöd i enlighet med riksdagens beslut. I flera fall planeras anläggningar uppföras i samarbete med statens vattenfallsverk.

Betingelserna för utbyggnad av fjärrvärme och för uppförande av fastbränsleeldade hetvattencentraler i Norrbotten är på grund av bl. a. glesare bebyggelse och större andel enfamiljshus mindre goda än på många andra platser i landet. Jag finner det emellertid från energipolitisk synpunkt angeläget att de fastbränsleanläggningar som har projekterats i länet verkligen kommer till utförande. Ett särskilt stöd utöver befintligt stöd bör därför utgå till investeringar i sådana anläggningar i Norrbotten. Tillsammans med andra stödformer bör bidrag kunna lämnas till högst 40 % av investeringskostnaden. Det i det föregående nämnda stödet till torveldade fastbränsleanläggningar utgår enligt riksdagens beslut endast under år 1983. För projekt i Norrbotten bör stöd intill 40 % av investeringskostnaden kunna lämnas för anläggningar som beställs även under år 1984 och 1985.

Om de i det föregående nämnda fastbränsleanläggningarna kommer till stånd kan sysselsättningseffekten under driftskedet beräknas till ca 60 årsverken vid anläggningar och ca 100 årsverken vid torvbrytning m. m. utöver de som erfordras för drift av oljeeldade anläggningar. Till detta skall läggas byggsysselsättning under uppförandetid och sysselsättning hos bl. a. pannstillverkare.

Kostnaden för det av mig förordade stödet till fastbränsleanläggningar i Norrbotten bör inom 25 % av investeringskostnaden bestridas inom den av riksdagen angivna ramen för torveldade anläggningar som beställs under år 1983. Kostnaden därutöver intill 40 % av investeringskostnaden bör bestri- das från de medel för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län som chefen för industridepartementet tidigare i dag har föreslagit. Länsstyrelsen bör härvid ha ett inflytande över medlens fördelning och prioritering mellan anläggningar.

2 Samordning av bränsleförsörjningen

Norrbotten är det län som har de största torvtillgångarna i landet. Av länets yta på ca 105 000 km² utgörs ca 20 000 km² av torvmarker. Enligt länsstyrelsens torvinventering är 680 km² av dessa lämpliga som torvtäkts- objekt.

Flera intressenter, bl. a. kommuner, vattenfallsverket och privata företag, har sökt och erhållit koncession i länet för torvutvinning.

Genom det av mig tidigare förordade ekonomiska stödet bör ett flertal torveldade anläggningar komma till utförande i länet. Mot denna bakgrund är det enligt min mening angeläget att ett stabilt system för leverans av bränsle etableras och att olika intressenter samarbetar för att möjliggöra en säker bränsletillförsel på rimliga ekonomiska villkor. Förutsättningarna för ett regionalt fastbränslebolag med kommuner, vattenfallsverket m. fl. som intressenter bör klarläggas. Jag kommer därför att förorda att regeringen uppdrar åt länsstyrelsen och vattenfallsverket att gemensamt utreda frågan. Kapitaltillskott till ett fastbränslebolag i enlighet med vad jag har anfört bör kunna utgå från det i det föregående nämnda anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

3 Upphandling inom energiområdet i Norrbotten

I Norrbotten finns flera tillverkare av energiutrustningar. Det är angeläget att denna industri får möjlighet att utvecklas. I enlighet med de av riksdagen beslutade riktlinjerna för upphandling inom energiområdet (prop. 1982/83: 50 bil. 6, NU 18, rskr 111) har en särskild delegation för frågor rörande upphandling inom energiområdet tillkallats. Denna bör enligt min mening ägna särskild uppmärksamhet åt företagen i Norrbotten. Jag beräknar att av de av delegationen f. n. disponerade medlen kommer omkring 50 milj. kr. att utnyttjas för lån till tillverkare av energiutrustning i Norrbottens län.

4 Utbyggnad av vattenkraften

Under decennier har utbyggnad ägt rum av de stora vattenkrafttillgångarna i Norrbotten. Lule älv är landets mest reglerade älv. Älvens normalårsproduktion utgör nästan 19 procent av landets samlade vattenkraftproduktion. Utbyggnaden har inneburit ett stort antal arbetstillfällen under byggnadsskedet men också ingrepp i landskapet. För drift och underhåll av kraftstationerna vid Lule älv har 300 varaktiga sysselsättningstillfällen skapats. Utbyggnaden av den relativt billiga vattenkraften har bidragit till att ge de svenska energikrävande basindustrierna väsentliga konkurrensfördelar och har positivt påverkat sysselsättningen inom dessa industrier. Nyligen har om- och tillbyggnader slutförts i Porjus, Harsprånget och Ligga. Arbeten pågår i Messaure och Vietas. Regeringen har i december 1982 medgivit att tillstånd enligt vattenlagen får lämnas för tillbyggnader med ett tredje aggregat i Porsi och Laxede. Härigenom bereds 120 personer sysselsättning i drygt fyra år.

I den socialdemokratiska utvecklingsplanen för Norrbotten föreslås en projektering av Kalix älv.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallades i november 1982 en beredning för att föreslå en plan för en utbyggnad av vattenkraften till 66 TWh per år. Beredningen är enligt sina direktiv oförhindrad att studera sådana älvar och älvsträckor som f. n. är undantagna från utbyggnad enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Självfallet kommer vattenkraftberedningen att pröva frågan om utbyggnad av Kalix älv.

Förslag om en eventuell utbyggnad av vattenkraften utöver 66 TWh övervägs inom 1981 års energikommitté, som har till uppgift att utreda frågan om åtgärder för att säkra kärnkraftens avveckling och ett fortsatt minskat oljeberoende.

Beslut om ytterligare utbyggnad av vattenkraftstillgångar i Norrbotten bör enligt min mening fattas först efter det att erforderliga utredningar har ägt rum och bör samordnas med överväganden med anledning av vattenkraftberedningens förslag senare i år.

Om en utbyggnad av ytterligare en älv i Norrbotten kommer till stånd bör ett regionalt ägt bolag skapas som blir ägare till kraftstationerna. Bolaget kan uppdras åt vattenfallsverket att handha utbyggnaden.

För att kunna ta tillvara möjligheterna till kraftproduktion i minikraftverk bör enligt min mening en inventering av utbyggnadsmöjligheter för minikraftverk i Norrbotten göras av länsstyrelsen.

5 Energihushållningsåtgärder

Riksdagen beslutade våren 1981 om ett samlat energihushållningsprogram för 1980-talet (prop. 1980/81:90 bil. 1, NU 60, rskr 381). Målet för detta program är att – med beaktande av samhällliga mål och ekonomiska förutsättningar – nå lägsta möjliga nivå på energianvändningen. En viktig och omfattande del av programmet avser energibesparande åtgärder i befintlig bebyggelse (prop. 1980/81:133, CU 37, rskr 884). Många energisparåtgärder kan och bör vidare kombineras med reparations- och ombyggnadsarbeten av olika slag.

Det samlade energihushållningsprogrammet skall mot bakgrund av erfarenheterna av vidtagna energihushållningsåtgärder och eventuella behov av ändrad inriktning omprövas i mitten av 1980-talet. Vissa åtgärder för att öka effektiviteten i energisparandet bör dock vidtas dessförinnan. Regeringen föreslog därför i prop. 1982/83:50 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. vissa stimulansåtgärder för att öka volymen på byggnadstekniskt mera krävande energisparåtgärder.

Chefen för bostadsdepartementet har tidigare denna dag föreslagit att en försöksverksamhet med integrerad planering av energisparåtgärder och

ombyggnadsåtgärder anordnas i Norrbotten. I försöksverksamheten ingår att bidrag kan lämnas till kommunernas ökade kostnader för bl. a. inventering och besiktning av bostadsbeståndet.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har i det föregående förordat att möjlighet bör finnas att som beredskapsarbete utföra energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader.

För egen del vill jag framhålla att jag i budgetpropositionen 1983 (prop. 1982/83: 100 bil. 14 s. 108) aviserade att de regler som gäller för kommunernas ansvar och befogenheter inom energihushållningen m. m. kommer att ses över. I detta sammanhang betonade jag, att även det statliga energisparstödet bör prövas i syfte att öka möjligheterna att styra stödet till den bebyggelse, där det får bäst effekt.

De förslag om en försöksverksamhet med integrerad planering av energisparåtgärder och ombyggnadsverksamhet i Norrbotten som chefen för bostadsdepartementet tidigare denna dag har föreslagit skall ses i detta sammanhang.

För egen del vill jag framhålla att det är väsentligt att samordna åtgärder för energihushållning och för energitillförsel. Det är också angeläget att ta tillvara möjligheten att använda Norrbotten som ett försökslän för att dels få erfarenheter av en samlad energiplanering som underlag för åtgärder i övriga delar av landet, dels snabbt skapa sysselsättning i Norrbotten.

Jag förordar därför att – utöver den inventering av bostadsbeståndet som chefen för bostadsdepartementet har föreslagit – en inventering görs inom samtliga kommuner i Norrbottens län av vidtagna och planerade åtgärder som rör energitillförsel, särskilt vad avser införande av ny energiteknik och planerad övergång till andra bränslen än olja. I de kommunala oljereduktionsplanerna och den socialdemokratiska utvecklingsplanen för Norrbotten har betydande delar av detta inventeringsarbete redan vidtagits. Vidare bör i Norrbotten en inventering och besiktning av näringslivets byggnader prövas. Det är angeläget att energisparplaneringen förs fram parallellt med planeringen av energitillförseln inom kommunerna.

Genom dessa inventeringar och de inventeringar som chefen för bostadsdepartementet har föreslagit avseende bostadsbeståndet bör man få ett underlag för att inom olika områden åtgärder för energisparande och energitillförsel planeras och genomförs på bästa möjliga sätt.

Verksamheten bör utvärderas för att i möjligaste mån kunna ingå i det underlag för den samlade omprövningen av energihushållningsprogrammet som skall ske år 1985.

Resurser för verksamheten bör disponeras av länsstyrelsen i enlighet med mina förslag i det följande om förstärkt energiplanering.

Som ytterligare ett led i arbetet med att göra Norrbotten till ett försökslän bör stöd lämnas till vissa försök avseende energihushållning i näringslivets byggnader. Försöksverksamheten bör avse en genomgång och analys av möjliga energisparåtgärder i ett antal byggnader i Norrbotten i syfte att

finna en modell för att identifiera och analysera lönsamheten av energisparande åtgärder i näringslivets byggnader. Försöksverksamheten bör avse ett tiotal anläggningar. För denna genomgång och analys anser jag att bidrag bör kunna beviljas. För denna del beräknar jag att medelsbehovet uppgår till ca 500 000 kr.

För genomförande av de i den nämnda genomgången identifierade åtgärderna bör visst stöd lämnas. Åtgärder med mycket god lönsamhet, t. ex. med en återbetalningstid för investeringen på upp till ca två år finns det inte anledning att stödja. Åtgärder med en återbetalningstid på mellan ca två och ca åtta år bör emellertid stimuleras särskilt. Dessa åtgärder bör kunna finansieras med relativt förmånliga lån grundade på statligt räntebidrag till 5 % ränta. Medelsbehovet för detta räntebidrag beräknar jag till ca 2,5 milj. kr. per år.

Verksamheten bör handhas av länsstyrelsen. Vid val av lämpliga anläggningar och av vilka åtgärder som bör vidtas bör samråd ske med energisparkonsulten vid utvecklingsfonden. Verksamheten bör utvärderas så att erfarenheterna av den kan utnyttjas inom hela näringslivet.

Jag räknar med att medel för stödet till denna försöksverksamhet ryms inom ramen för det anslag som chefen för industridepartementet har förordat till särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

6 Förstärkt energiplanering

Ett betydande arbete har lagts ned av länsstyrelsen i Norrbottens län för att kartlägga länets energiresurser och för att inventera byggnadsbestånd m. m. i syfte att klarlägga möjliga energihushållningsåtgärder. Det är angeläget att detta arbete vidareutvecklas i samarbete med länets kommuner. Länsstyrelsen bör därför ges förstärkta resurser inom detta område. En särskild energigrupp med företrädare för statens vattenfallsverk, statens industriverk och oljeersättningsfonden (t. o. m. 1983-06-30, därefter statens energiverk), länsbostadsnämnden, länsarbetsnämnden och den regionala utvecklingsfonden bör knytas till länsstyrelsen. Gruppen bör till länsstyrelsen kunna lämna förslag, synpunkter och råd avseende genomförande av energiplaneringen.

För förstärkt energiplanering och andra av mig förordade åtgärder bör länsstyrelsen tillföras särskilda resurser. Chefen för industridepartementet har tidigare i dag angivit att medel för utrednings- och projektarbete bör ställas till länsstyrelsens förfogande inom ramen för anslaget Särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för ökad fastbränsleanvändning i Norrbottens län,
2. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för förstärkt energiplanering och energihushållning i Norrbottens län.

G Statsägda företag

1 Allmänt

De statsägda företagen utgör en dominerande del av industriverksamheten i Norrbotten. I den tidigare nämnda utvecklingsplanen föreslås omfattande åtgärder som berör de statliga bolagen. För Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) samt SSAB Svenskt Stål AB (SSAB) och AB Statens Skogsindustrier (ASSI) till de delar som finns i Norrbotten föreslås en finansiell förstärkning av totalt 2000 milj. kr. för att sänka kapitalkostnaderna och därmed lägga en bättre grund för den framtida utvecklingen. Ett sätt att sänka kostnaderna skulle enligt förslaget kunna vara att göra en nedskrivning av företagens anläggningstillgångar i Norrbotten.

Efter det att utvecklingsplanen lagts fram har regeringen i proposition (1982/83:68) om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen föreslagit att ASSI skall få ett kapitaltillskott på 2000 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion. Beloppet är tillräckligt stort för att medge erforderliga nedskrivningar av anläggningstillgångar och ge ASSI en solid grund inför framtiden. I propositionen framhålls också att detta tillskott bör ge möjlighet för ASSI att genomföra behövliga miljöinvesteringar vid Karlsborgs bruk. Utöver detta tillskott föreslås i den nämnda propositionen att staten skall efterge ett lån på 275 milj. kr. till ASSI avseende Karlsborgs bruk. Om riksdagen godkänner dessa förslag är det möjligt att på ett tillfredsställande sätt genomföra en finansiell rekonstruktion av ASSI. Något tillskott utöver dessa 2275 milj. kr. behövs f. n. inte.

SSAB har betydande anläggningar utanför Norrbotten. Bolaget har strävat efter att komma bort från ortstänkandet och har bl. a. därför organiserat sig i divisioner där likartad verksamhet från flera orter ingår. Divisionerna har resultatansvar och avräkning sker mellan olika produktionsenheter till priser som så långt som möjligt avspeglar förhållandena på den externa marknaden. Det skulle krävas omfattande ingrepp i SSAB:s organisation och kalkyl- och redovisningssystem om föreslagen nedskrivning av anläggningstillgångarna i Luleå-enheterna skulle få den effekt som avses i utvecklingsplanen, dvs. stärka Luleå-enheternas ekonomiska ställ-

ning. Problemet har också påtalats i utvecklingsplanen där man påpekat att andra lösningar kan bli nödvändiga. Ett bakomliggande syfte med förslaget om nedskrivning är att förutsättningar skulle skapas för att mer förutsättningslöst kunna pröva framtida investeringsprojekt. Detta syfte kan i stället på ett bättre sätt uppnås genom att medel ställs till SSAB:s förfogande för investeringar i Luleå och detta tar jag upp i det följande.

För LKAB är situationen annorlunda. Bolaget har huvuddelen av sina anläggningar i Norrbotten. Anläggningstillgångarna har dimensionerats för ett högre kapacitetsutnyttjande än nu aktuell nivå. Det är därför nödvändigt att skriva ned värdet av anläggningstillgångarna. Dessutom finns behov av att skriva ned värdet av delar av färdigvarulagret.

Efter dessa synpunkter av mera allmän karaktär övergår jag nu till att närmare behandla de olika företagens situation och behovet av statliga insatser.

2 LKAB

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågan om statliga stödåtgärder till LKAB. Vid det senaste tillfället, hösten 1981, beslöt riksdagen om ett kapitaltillskott på 1 500 milj. kr. till Statsföretag AB för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB (prop. 1981/82: 56, NU 13, rskr 82).

LKAB har den 15 februari 1983 inkommit med en utredning rörande företagets framtida struktur, i det följande benämnd långsiktsplanen. I frågan har också kommit in skrivelser från bl. a. Kiruna kommun samt fackliga och andra organisationer.

Till grund för beslutet hösten 1981 om kapitaltillskott låg bl. a. en av LKAB under våren 1981 upprättad strukturplan. Planen innehöll bl. a. en bedömning över utvecklingen på stål- och malmmarkanden. Stålproduktionen inom den Europeiska Gemenskapen (EG), där LKAB har sin huvudsakliga marknad för järnmalm, bedömdes då komma att pendla mellan 125 milj. ton och 145 milj. ton beroende på konjunkturläge. Beträffande Östersjöländerna, som var LKAB:s andra mer betydande marknadsområde, bedömdes framtidsutvecklingen som osäker. LKAB:s målsättning var att uppnå en avsättning på ca 20 milj. ton järnmalm per år inom EG, vilket motsvarade en marknadsandel på ca 16%. Totalt räknade bolaget med att komma upp till volymer på ca 25 milj. ton järnmalm per år.

Under år 1982 har stålproduktionen minskat över hela världen. Inom EG har stålproduktionen legat på ca 110 milj. ton med en årstakt på mindre än 100 milj. ton under andra halvåret. LKAB, vars marknadsandel inom EG år 1980 var 14%, uppnådde för år 1982 en andel på endast 9%.

Som följd av dels stålmarknadens nedgång, dels vikande marknadsandelar har LKAB:s leveranser av järnmalm minskat kraftigt under år 1982. De totala leveranserna uppgick till 13,1 milj. ton, vilket endast utgör hälften av den målsättning som fastlades under år 1981.

LKAB har i den nu upprättade långsiktsplanen gjort en reviderad bedömning av de framtida försäljningsmöjligheterna. Detaljerade prognoser har upprättats för perioden 1983–1986. Den allmänna konjunkturen antas utvecklas så att år 1983 blir ett sämre år än 1982. År 1984 antas bli ett uppgångsår som år 1985 kulminerar i en högkonjunktur. År 1986 förutsätts en viss avmattning. Världproduktionen av stål antas år 1985 inte överstiga 1979 års produktion som uppgick till ca 750 milj. ton. Det innebär att ökningstakten i världens stålproduktion under perioden 1980–1985 beräknas bli ca 1 % per år. LKAB:s bedömning är att stålproduktionen inom EG i mitten av 1980-talet kommer att ligga kring 105–110 milj. ton. Betydande kapacitetsminskningar sägs komma att krävas inom den europeiska stålindustrin för att den skall nå lönsamhet. EG:s malmimport beräknas bli ca 100 milj. ton malm.

LKAB konstaterar att företagets leveranser av högfosformalm till EG har minskat de senare åren. Högfosformalmen används i regel i äldre och mindre moderna produktionsanläggningar. Eftersom en fortsatt omstrukturering av stålindustrin förväntas medföra att tillverkningen koncentreras till mer moderna anläggningar finns det risk för ytterligare leveransbortfall för LKAB vad gäller högfosformalm.

Närmare 80% av EG:s järnmalmsimport utgörs av lågfosformalm. LKAB har här av kvalitetsskäl haft svårt att hävda sig på marknaden. Företaget har emellertid satt in produktutvecklingsåtgärder som förbättrat kvaliteten på lågfosformalmerna och ytterligare åtgärder håller på att genomföras. Detta beräknas medföra att man på ett bättre sätt kan möta stålverkens ökade kvalitetskrav. Härigenom bedöms förutsättningar finnas att återta marknadsandelar inom EG.

Det totala utrymmet för leveranser av pellets till EG bedöms även i fortsättningen vara begränsat. LKAB anser sig dock ha vissa utsikter att med marknadsföringsåtgärder kunna hävda sig eftersom kvaliteten på företagets pelletsprodukter bedöms vara konkurrenskraftig. En växande marknad finns för direktreduktionspellets.

De viktigaste marknaderna för LKAB utanför EG är Sverige, Finland och Östeuropa. Inom Sverige beräknas leveranserna av järnmalm fortgå som hittills. Det finns enligt LKAB förutsättningar att öka försäljningen till Finland. LKAB har också målsättningen att öka försäljningen till Östeuropa. En förutsättning för att detta skall kunna ske är dock att motköpskombinationer kan arrangeras.

LKAB räknar med att de totala leveranserna av järnmalm blir ca 11 milj. ton år 1983. För åren 1984–1986 beräknas leveranserna uppgå till 13–15 milj. ton per år. Antagandet förutsätter att den sedan år 1975 nedåtgående försäljningsutvecklingen kraftigt bryts. Enligt LKAB:s mening bör de personella och maskinella produktionsresurserna anpassas till en nivå på 15 milj. ton järnmalm per år.

LKAB:s produktionssystem består av tre gruvor och två hamnar. Det

finns f. n. anläggningar för en produktion av nära 30 milj. ton färdiga produkter. I den strukturutredning som genomfördes av LKAB under år 1981 konstaterades att det var ekonomiskt fördelaktigt att ha samtliga enheter i drift vid produktionsvolymerna på ca 23 milj. ton järnmalm eller mer per år. Eftersom det långsiktiga målet var att uppnå 25 milj. ton per år ansågs produktionsstrukturen då inte behöva ändras.

Enligt LKAB:s nyligen upprättade långsiktplan har, som jag tidigare nämnt, leveransprognoserna i väsentlig grad justerats. LKAB uppger att den fortsatta tillbakagången för högfosformalmer, frånvaron av en tillräckligt stor marknad för pellets och de kvardröjande kvalitetsnackdelarna hos lågfosforprodukterna har medfört att LKAB:s problem koncentreras till Kiruna och Svappavaara. Malmberget är i dag en gruva som ur kvalitets-synpunkt inte längre inger oro. Enligt LKAB bör Kirunas och Malmbergets gruvor med tillhörande pelletsverk fortsättningsvis svara för LKAB:s hela produktion, medan Svappavaara bör avställas med möjlighet att vid en kraftigt förbättrad marknadssituation kunna tas i drift igen. Fortsatt drift i Svappavaara skulle enligt LKAB:s beräkningar innebära en merkostnad om 60–80 milj. kr. per år jämfört med motsvarande produktion i Kiruna.

Den angivna produktionsstrukturen inom LKAB:s järnmalmsrörelse med två gruvor och två hamnar är i fråga om anläggningar och fasta maskiner tillräcklig för en varaktig produktionsnivå på drygt 20 milj. ton per år. Först vid en produktion över den nivån behöver Svappavaaragruvan tas i drift.

Av ekonomiska skäl avser LKAB att hålla investeringarna under perioden 1983–1986 på en låg nivå. En utbyggnad av en ny transportnivå beräknas dock ske i Malmberget enligt gällande planer, vilka innebär projekteringsstart år 1985, byggstart år 1987 och produktionsstart år 1990. En ny transportnivå i Kiruna blir med de lägre produktionsvolymerna inte aktuell förrän tidigast i början av 2000-talet, varför detta projekt vilar tills vidare.

I långsiktplanen utgår man vidare från fortsatt prospekteringsverksamhet på minst nuvarande nivå, fortsatt internationell konsultverksamhet och en satsning på att utveckla den s. k. stålbandsprocessen.

Antalet anställda vid LKAB har minskat kraftigt. I slutet av år 1981 uppgick antalet anställda inom järnmalmsrörelsen till ca 6 500 personer. Vid slutet av år 1982 hade antalet minskat till ca 5 900 personer. Till slutet av år 1983 beräknas antalet anställda minska ytterligare till ca 5 100 genom s. k. naturlig avgång och genom att ca 320 personer som sagts upp slutar sin anställning. För den produktion som planeras för år 1983 erfordras en personalstyrka av endast 4 000 personer. Detta innebär att det beräknas uppstå en övertalighet under år 1983 på ca 1 100 personer. Personalbehovet under perioden 1984–1986 bedöms uppgå till 3 700 anställda.

I 1981 års bokslut intäktförde LKAB ägartillskott på tillsammans 2 250 milj. kr. Av detta belopp utgjorde 750 milj. kr. medel som erhållits att täcka

1981 års förlust. Av resterande summa på 1 500 milj. kr. som anvisats för finansiell rekonstruktion användes 700 milj. kr. till engångsnedskrivning av anläggningstillgångar. Återstoden, dvs. 800 milj. kr., avsattes till en beskattad reserv. Det senare beloppet var avsett att stärka bolagets soliditet och ge en buffert att möta framtida förluster.

År 1982 beräknas medföra en förlust på ca 500 milj. kr. före bokslutsdispositioner och skatt för koncernen i sin helhet. Ca 250 milj. kr. av förlusten består emellertid av kursförluster på utländska lån. Trots de stora problem LKAB haft under år 1982 har således förlustnivån kunnat begränsas. Rörelseresultatet före avskrivningar beräknas bli positivt för tredje året i följd. En redovisning av LKAB:s resultatutveckling under perioden 1979–1982 bör fogas till protokollet i detta ärende som underbilaga 6.1.

LKAB har i sin långsiktplan gjort beräkningar över resultatutvecklingen för perioden 1983–1986. Resultatet har inte belastats med kostnader för övertalig personal. Vidare har bolaget i beräkningarna förutsatt att fraktkostnaderna för år 1983 halveras i jämförelse med gällande fraktavtal. För åren därefter antas ytterligare kostnadsminskningar för fraktsatserna som följd av att vissa rationaliseringar vidtas. Av beräkningen framgår att LKAB:s likviditet försämras snabbt under år 1983. I början av år 1984 kommer de likvida resurserna att vara helt uttömda. LKAB hävdar att en finansiell rekonstruktion är nödvändig för att företaget på sikt skall fortleva.

LKAB har övervägt tillvägagångssättet för en rekonstruktion. Mot bakgrund av det förväntat låga kapacitetsutnyttjandet för anläggningarna har LKAB åter granskat värderingen av dem och kommit fram till att det finns ett behov av extra nedskrivning med ca 800 milj. kr.

LKAB har lyckats väl med sina ansträngningar att förbättra kvaliteten på lågfosformalmerna. Detta har dock medfört att tidigare producerad malm relativt sett minskat i värde. Enligt LKAB:s beräkning är det därför rimligt att skriva ned värdet av varulagret med ca 200 milj. kr.

Rekonstruktionen bör enligt LKAB:s mening vara dimensionerad så att företaget kan klara sig utan ytterligare stöd. En rekonstruktion föreslås ske genom att företaget får statliga medel för att täcka en nedskrivning av anläggningstillgångar med 800 milj. kr. samt en nedskrivning av varulager med 200 milj. kr. LKAB föreslår att kapitaltillskottet ges i kontant form. Detta ökar LKAB:s likvida medel, vilka då kan användas för att återbetala lån och därmed minska kostnadsräntorna.

För egen del vill jag anföra följande.

Som jag nämnt beslutade riksdagen hösten 1981 om ett kapitaltillskott till LKAB med syftet att finansiellt rekonstruera företaget. Jag kan nu drygt ett år senare konstatera att avsättningen av LKAB:s produkter kommit att understiga den nivå som då förutsågs. Detta beror på dels en mycket svag stålkonjunktur, dels att den tekniska utvecklingen inom stålindustrin medfört att efterfrågan på de kvaliteter av malm som LKAB kan

leverera har minskat. Någon större ökning av stålmarknaden kan inte förväntas för framtiden och en fortsatt omstrukturering av den internationella stålindustrin synes oundviklig. När det gäller den framtida internationella utvecklingen på stålområdet med de konsekvenser som den har på efterfrågan på LKAB:s produkter finns det enligt min mening inte några skäl att ifrågasätta företagets bedömningar. Jag har i denna fråga samrått med chefen för industridepartementet.

LKAB står inför några år som karaktäriseras av omdaning och anpassning. Det bokförda värdet av tillgångarna behöver anpassas till de nya förhållandena. Värderingen av anläggningstillgångarna bör återspegla det kapacitetsutnyttjande som kan förväntas i framtiden. Vidare bör vissa delar av varulagret skrivas ned. Jag kan för egen del ansluta mig till den bedömning av nedskrivningsbehovet som LKAB har gjort.

Nedskrivningar av denna storlek kan inte göras utan att LKAB erhåller ägartillskott för ändamålet eftersom i annat fall det egna kapitalet i bolaget urholkas. Enligt min mening bör hela tillskottet ges i kontant form eftersom detta dels löser LKAB:s likviditetsproblem inför år 1984, dels ger företaget möjligheter att amortera lån och därmed ytterligare förbättra resultatet genom minskning av det negativa räntesaldot.

Jag förordar därför att regeringen föreslår riksdagen att på tilläggsbudget III till statsbudgeten för innevarande budgetår anvisa ett belopp av 1 000 milj. kr. för nämnda ändamål.

Den kraftiga personalminskningen vid LKAB har lett till allvarliga sysselsättningsproblem i Malmfälten. För att förbättra möjligheterna för den personal som sagts upp under perioden den 1 december 1982 till den 1 februari 1983 att få nya arbeten har regeringen, under förutsättning av riksdagens godkännande, träffat ett avtal med LKAB om sex månaders förlängd uppsägningstid för de ca 320 personer som sagts upp. Under den förlängda uppsägningstiden avses de uppsagda så långt som möjligt sysselsättas i utbildning eller andra aktiviteter. Avtalet bör fogas till protokollet i detta ärende som underbilaga 6.2. Staten skall enligt avtalet ersätta LKAB för kostnaderna med ett fast belopp på 41 300 000 kr. Jag förordar att regeringen föreslår riksdagen att anvisa dessa medel på tilläggsbudget III till statsbudgeten för innevarande budgetår.

LKAB har inrättat en särskild enhet, Organisationen för Särskilda Projekt (OSP), där personal som inte arbetar med direkta driftuppgifter inom järnmalmsrörelsen sysselsätts med olika projektarbeten, utbildning, m. m. LKAB har i sin budget för år 1983 inte tagit upp några medel för fortsatt verksamhet inom ramen för OSP.

Den tidigare nämnda malmfältsutredningen har i en skrivelse till regeringen den 15 september 1982 framfört att statliga medel bör anvisas för framtidsinriktade sysselsättningsprojekt vid LKAB intill dess malmfältsutredningen avslutat sitt arbete

Även Rehnbergsgruppen, också den tidigare berörd, har lagt fram för-

slag om statliga medel för fortsatt verksamhet för övertaliga inom ramen för OSP vid LKAB. Gruppen har föreslagit att OSP får fortsätta under åren 1983 och 1984. Vidare har gruppen föreslagit att den som slutar sin anställning utan att vara uppsagd får bibehålla sin lön sex månader efter det att anställningen hos LKAB upphört.

LKAB har inkommit med förslag om åtgärder för personal som beräknas bli övertalig. LKAB uppger att övertaligheten f. n. uppgår till ca 1500 personer inräknat de ca 320 personer som sagts upp. Företaget föreslår att all övertalig personal överförs till ett särskilt bolag, i vilket LKAB medverkar med lednings-, projekterings- och utredningskapacitet medan staten står för finansieringen av verksamheten.

Drygt 300 personer kommer att lämna LKAB år 1983 efter den förlängda uppsägningstiden. I övrigt föreslår LKAB att knappt 400 personer som är födda år 1928 och tidigare förtidspensioneras. Kostnaden har beräknats uppgå till ca 360 milj. kr. Vidare föreslås att ca 400 personer sysselsätts i olika tidigarelagda projekt såväl inom som utom LKAB samt att ca 400 personer placeras i utbildning. Enligt LKAB:s beräkningar uppgår de totala kostnaderna för personal som sysselsätts med projektarbeten och utbildning till ca 240 milj. kr. år 1983. År 1984 antas kostnaderna för detta ändamål kunna begränsas till ca 190 milj. kr. Därefter reduceras kostnaderna ytterligare i takt med avgångarna.

Som framgått av min redogörelse för LKAB:s långsiktiga bedömningar kommer den framtida omfattningen av järnmalsrörelsen inte att medge att den personalstyrka som nu är övertalig ges en varaktig sysselsättning i företaget. Då det således inte är fråga om en överbrygningsperiod utan en bestående situation är det inte motiverat att utge stöd till LKAB för att företaget skall kunna behålla den övertaliga personalen.

Tidigare i dag har ett antal förslag lagts fram om åtgärder som leder till att antalet sysselsättningstillfällen i Norrbotten kommer att öka. Vidare har det föreslagits särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder med syfte att underlätta för den övertaliga personalen vid LKAB att omplaceras till annan verksamhet. LKAB bör emellertid tilldelas statliga medel för löner och för att under år 1983 och till viss del under år 1984 bereda övertalig personal meningsfull sysselsättning i form av utbildning, tidigarelagda projekt m. m. Dessa statliga insatser bör således upphöra under år 1984. Medelsbehovet kan beräknas till 340 milj. kr. Jag förordar således att regeringen föreslår riksdagen att till LKAB anvisa ett belopp av 340 milj. kr. på tilläggsbudget III till statsbudgeten för innevarande budgetår för sysselsättningsåtgärder m. m.

Som jag nyss berörde har LKAB föreslagit att förtidspensionering skall kunna tillgripas i vissa fall. Jag är emellertid inte beredd att föreslå särskilda medel för detta.

I den förut nämnda propositionen om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen har framhållits att de statliga företagen måste drivas efter affärs-

mässiga principer och så rationellt att de kan hävda sig i den internationella konkurrensen. Detta gäller också LKAB.

Mot bakgrund av dessa krav är det som LKAB framhållit inte rimligt att driften vid LKAB:s enhet i Svappavaara vid nuvarande marknadsförhållanden upprätthålls.

En nedläggning av verksamheten vid LKAB:s anläggningar i Svappavaara får emellertid allvarliga samhällsekonomiska och sociala verkningar. Chefen för industridepartementet har därför tidigare i dag lagt fram förslag om särskilda åtgärder för Svappavaara.

Chefen för industridepartementet har tidigare i dag redogjort för förhållandena vid forskningsstiftelsen Svensk Gruvteknik, den s. k. Forskningsgruvan i Luossavaara. Jag delar hans uppfattning att verksamheten vid Forskningsgruvan bör fortgå åtminstone så länge att den hittillsvarande verksamheten kan utvärderas. Därför bör LKAB ges ekonomiska resurser att under år 1983 fullfölja sin del av avtalet med Forskningsgruvan om att köpa järnmalm. Enligt min bedömning erfordras ett belopp av 50 milj. kr. för detta. Jag förordar att regeringen föreslår riksdagen att till LKAB anvisa ett belopp av 50 milj. kr. för köp av malm från Forskningsgruvan. Medlen bör anvisas på tilläggsbudget III för innevarande budgetår.

När det gäller den i utvecklingsplanen aktualiserade frågan om ett apatitverk i Malmberget kan konstateras att stor osäkerhet råder beträffande projektets möjligheter att i sin nuvarande utformning bli lönsamt. Vidare erhålls endast en med hänsyn till storleken av investeringsbeloppet relativt begränsad sysselsättningseffekt. Jag har därför kommit till slutsatsen att det inte finns skäl att förorda statliga medel för en sådan investering.

3 SSAB

Jag nämnde inledningsvis att utvecklingsplanen innehåller förslag om att basindustrierna i Norrbotten skall tilldelas medel för att möjliggöra nedskrivning av anläggningstillgångar. Jag nämnde också att detta för SSAB:s del medför praktiska problem som blir svåra att övervinna. Ett bakomliggande syfte med förslaget om nedskrivning är att förutsättningar skulle skapas för att mer förutsättningslöst pröva framtida investeringsprojekt. Detta syfte kan i stället bättre uppnås genom att medel ställs till SSAB:s förfogande för investeringar i Luleå.

Jag har under hand med ledningen för SSAB diskuterat investeringsprojekt för att stärka industristrukturen i Norrbotten och därmed förbättra sysselsättningssituationen i länet. Därutöver har det kommit in skrivelser från de fackliga organisationerna vid SSAB m. fl.

SSAB har presenterat förslag till investeringar som tillsammans har kostnadsberäknats till 200 milj. kr. Förutom den direkta sysselsättningseffekten som uppstår i SSAB till följd av investeringarna uppkommer en

indirekt effekt eftersom stora beställningar kan läggas ut till länets verkstadsindustri. SSAB föreslår investeringar inom metallurgidivisionen i Luleå som syftar till att befästa Luleås ställning som malmmetallurgiskt centrum. Investeringarna beräknas medföra bättre energihushållning samt ta tillvara fördelarna hos malmmetallurgin och stränggjutningstekniken. Projektet antas leda till att kvalitetsutvecklingen kan inriktas mot att tillgodose höga krav på materialegenskaper, hög renhet och analysjämnhet. Därigenom kan kraven från de mest krävande kunderna tillgodoses. Projektet inom andra enheter i Luleå syftar till att ta tillvara möjligheterna till vidareförädling av stålprodukterna. Dessutom föreslås projekt som möjliggör satsningar på utbytes- och miljöförbättringar. Med hänsyn till sysselsättningsituationen i Norrbotten anser jag att ett belopp av 200 milj. kr. bör ställas till SSAB:s förfogande.

När det gäller den form i vilken medlen bör ställas till SSAB:s förfogande vill jag erinra om att SSAB till 25% ägs av Gränges AB samt att – enligt gällande konsortialavtal om SSAB – Gränges har rätt att den 2 januari 1991 få sina aktier i SSAB inlösta av staten för 875 milj. kr. Skulle Gränges välja att efter denna tidpunkt stanna kvar som delägare i SSAB gäller vissa andra inlösenregler som bl. a. innebär att under vissa i avtalet angivna förutsättningar inlösen kan komma att ske till det matematiska värdet, dock att från detta värde på visst sätt skall frånräknas statliga rekonstruktionslån. De nämnda avtalen finns i bilaga 4 till prop. 1977/78:87 och i bilaga 3 till prop. 1981/82:56. Med hänsyn till inlösenreglerna och till att det nu är fråga om en ensidig statlig satsning bör medlen ställas till förfogande som ett rekonstruktionslån.

Villkoren för lånet bör i huvudsak vara desamma som för det rekonstruktionslån som lämnades vid SSAB:s bildande. Den närmare utformningen av villkoren bör regeringen besluta om med hänsyn till den utveckling som därefter skett. Jag förordar således att 200 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Enligt min mening bör en utgångspunkt för de fortsatta övervägandena vara att SSAB skall tillföras ytterligare medel för verksamheten i Luleå. Med hänsyn till ortens regionalpolitiska betydelse är min preliminära bedömning att ett belopp av storleksordningen 400 milj. kr. kan erfordras för en förstärkning. Jag avser att senare föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag i denna fråga.

Enligt min uppfattning är det angeläget att vi i Sverige, bl. a. av beredskapsskäl, bibehåller en tillverkning av järnvägsräls. Enda tillverkaren av järnvägsräls i Sverige är SSAB.

I den strukturplan som fastlades av SSAB:s styrelse år 1978 angavs att SSAB:s produktion av grova och medelgrova profiler skulle koncentreras till Luleå. Vidare slogs fast att rälsverket i Domnarvet på sikt borde läggas ned och tillverkningen av räls överföras till Luleå, något som ännu inte genomförts.

Från SSAB har jag inhämtat följande.

SSAB:s slutsats nu är att av strukturella skäl bör rälstillverkning förläggas till Luleå, dvs. räls bör vara en av produkterna i ett modernt verk snarare än den enda produkten i ett äldre verk. SSAB uppger att en förutsättning för fortsatt produktion av räls inom SSAB-koncernen är att det långsiktiga samarbetet med SJ och NSB kan bibehållas. För investeringar om ca 15 milj. kr. under planperioden kan dock rälsproduktion bibehållas i Domnarvet under hela 1980-talet. SSAB uppger vidare att nödvändiga investeringar för rälsproduktion i Luleå har en längre återbetalningstid än vad som är möjligt att acceptera med hänsyn till SSAB:s lönsamhetskrav och finansiella situation. SSAB har framfört att kostnaderna för att överföra rälsproduktion till Luleå inkl. nödvändiga investeringar beräknas till ca 180 milj. kr. exkl. räntor under byggnadstiden, i 1983 års penningvärde. Rälsproduktion i Luleå förutsätter att statsmakterna ställer särskilda medel till koncernens förfogande.

Jag anser att det är angeläget att strukturplanen från år 1978 fullföljs vad gäller lokalisering av tillverkningen av järnvägsräls. För dagen saknas dock underlag för att ta ställning till bl. a. formerna för statlig medelstilldelning för flyttning av rälstillverkningen till Luleå. Jag har vidare i det föregående föreslagit att 200 milj. kr. anvisas för omedelbara investeringar i Luleå. Det är enligt min mening angeläget att ha en jämn investeringsvolym. När den nämnda första etappen av investeringarna går mot sitt slut, bör den därför följas av investeringen för rälstillverkningen. SSAB bör redovisa ett underlag för flyttningen mot denna bakgrund. Jag avser att därefter föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag i denna fråga.

4 Regioninvest

Statsföretag AB har i skrivelse den 14 februari 1983 överlämnat en handlingsplan för verksamheten i Regioninvest i Norr AB.

Jag avser att senare i år återkomma med förslag till regeringen om kapitaltillskott till Regioninvest.

5 ASSI

ASSI har beslutat att genomföra en investering vid massa- och pappersbruket i Karlsborg. Investeringen avser ändrad energitillförsel genom övergång till fasta bränslen och bättre utnyttjande av udda råvaror. Sysselsättningseffekten är positiv. Denna ligger främst på skogsarbetarsidan och kan röra sig om 90 årsarbetare. Investeringen beräknas kosta ca 57 milj. kr. och kommer att finansieras med hjälp av sedvanliga lokaliseringsstöd och

av ASSI. bl. a. inom ramen för det kapitaltillskott som redan föreslagits av regeringen.

Inom ASSI utreds därutöver ett investeringsprojekt som avser viss kapacitetsutbyggnad vid Karlsborgs bruk. ASSI har sökt tillstånd för utbyggnaden enligt 136 a § byggnadslagen. Koncessionsbehandlingen har inte avslutats ännu. Bl. a. återstår att närmare studera råvarusituationen inom området. Under förutsättning att nödvändiga tillstånd meddelas ASSI utgår jag från att investeringen skall kunna finansieras med hjälp av tillgängliga regionalpolitiska stödformer.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Tillskott till Luossavaara-Kiirunavaara AB för nedskrivning av tillgångar* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 000 kr.,
2. till *Ersättning till Luossavaara-Kiirunavaara AB för förlängd uppsägningstid* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 41 300 000 kr.,
3. till *Bidrag till Luossavaara-Kiirunavaara AB för sysselsättningsåtgärder m. m. i fråga om övertalig personal* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 340 000 000 kr.,
4. till *Bidrag till Luossavaara-Kiirunavaara AB för inköp av malm från forskningsgruvan i Luossavaara* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,
5. till *Lån till SSAB Svenskt Stål AB för rekonstruktionsändamål* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 milj. kr.

Underbilaga 6.1

Resultat LKAB-koncernen
 (Belopp i milj. kr.)

	1979	1980	1981	1982 prognos
Rörelsens intäkter	2 267	2 317	2 242	2 077
Rörelsens kostnader	2 324	2 189	2 136	2 035
Rörelseresultat före avskrivningar	- 57	128	106	42
Planenliga avskrivningar	-244	-258	- 316	-213
Finansiella intäkter och kostnader	-191	-222	- 453	-413
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	-492	-352	- 663	-584
Ågartillskott	+440	+340	+2 250	-
Övriga extraordinära poster netto	- 10	- 2	-2 000	+112
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	- 62	- 14	- 413	-472
Nettoresultat	- 45	-102	- 22	

Underbilaga 6.2

AVTAL

Den kraftiga neddragningen av järnmalmproduktionen inom Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB) har föranlett allvarliga sysselsättningsproblem i malmfältskommunerna. Inom LKAB har ca 260 kollektivanställda sagts upp den 1 december 1982 och ytterligare uppsägningar av ett 50-tal tjänstemän har aviserats till den 1 februari 1983. I syfte att skapa bättre förutsättningar för uppsagda arbetstagare att få nya arbeten eller utbildning har LKAB och staten denna dag träffat följande avtal.

1 § LKAB förbinder sig att ge de arbetstagare – ca 320 personer – som sagts upp eller kommer att sägas upp under perioden den 1 december 1982 – den 1 februari 1983 en med sex månader förlängd uppsägningstid utöver vad som enligt lag eller avtal skulle gälla för varje arbetstagare. De sålunda uppsagda arbetstagarna skall ingå i en särskild arbetsstyrka, vilken så långt möjligt skall sysselsättas i utbildning eller andra aktiviteter som förbättrar de uppsagda arbetstagarnas möjligheter att få ny anställning hos annan arbetsgivare än LKAB. Den särskilda arbetsstyrkan skall vara skild från järnmalmrörelsen, dock att hinder inte skall föreligga mot att arbetstagare inom den särskilda arbetsstyrkan ges möjlighet till praktik inom järnmalmrörelsen i den mån det erfordras för det i föregående mening angivna syftet. De uppsagda arbetstagarna skall behålla sin företrädesrätt till återanställning inom LKAB.

2 § Arbetstagarna inom den särskilda arbetsstyrkan skall under den förlängda uppsägningsperioden vara berättigade till ledighet med bibehållna löneförmåner för erforderliga besök hos arbetsförmedlingen samt för erforderliga kontakter med de s.k. AMI-lag som avses finnas tillgängliga i Kiruna och Gällivare.

3 § Arbetstagare inom den särskilda arbetsstyrkan som slutar sin anställning hos LKAB före utgången av den förlängda uppsägningstiden för att övergå till annan arbetsgivare eller egen förvärvsverksamhet skall ändå ha rätt till bibehållna löneförmåner intill utgången av den förlängda uppsägningstiden. För de arbetstagare inom den särskilda arbetsstyrkan som under den förlängda uppsägningstiden deltar i arbetsmarknadsutbildning skall LKAB utge mellanskillnaden mellan bibehållen lön och utbildningsbidrag.

4 § Staten förpliktar sig att för de åtaganden som anges i 1–3 §§ ersätta LKAB med ett belopp av 41 300 000 kr. Betalning skall ske snarast efter det att avtalet i enlighet med 6 § slutligt godkänts.

5 § Tvist rörande detta avtal, dess innehåll, tillkomst, giltighet eller tillämpning, så ock annan tvist hänflytande ur rättsförhållandet mellan parterna på grund av avtalet får inte hänskjutas till domstol utan skall avgöras av skiljemän enligt lag.

6 § Regeringen kommer – under förutsättning att riksdagen fattar de beslut som behövs härför – att slutligt godkänna detta avtal.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 20 januari 1983

STATEN

LUOSSAVAARA-KIIRUNA-
VAARA AKTIEBOLAG

